

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Θέατρο στο Ορφανοτροφείο»

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: Κα. Βιδάλη Άννα & Κα. Χατζούλη Αθηνά

Αγγελή Ανθούλα

A.M 0297065

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2001

αρ. εισ .....

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 1339/1

Ημερ. Εισ.: 19-09-2001

Δωρεά:

Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ

2001

ΑΓΓ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΜΟΥ:

Βιδάλη Άννα: υπεύθυνη της διπλωματικής μου εργασίας
Χατζούλη Αθηνά: κοινωνική ψυχολόγο
Μουρελή Φρόσω: ψυχίατρο, ψυχαναλύτρια
Μπαρμπούση Βάσω: χορογράφο
Καμπούρη Θωμά: ζωγράφο
Μαγουλιώτη Απόστολο: θεατρολόγο-ενδυματολόγο
Δεληγιάννη Δημήτρη: ιστορικό τέχνης

ΕΠΙΣΗΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ θερμά τους:

Διαμαντή Κωνσταντίνο: πρόεδρο του Ορφανοτροφείου
Βογιατζή Γιώργο: διευθυντή του Ορφανοτροφείου
Ιωάννα Καραγιαννέλου: δασκάλα του Ορφανοτροφείου
Σοφία Χριστοδούλου: κοινωνική λειτουργό του Ορφανοτροφείου
και όλο το διοικητικό συμβούλιο του Ιδρύματος καθώς και το υπόλοιπο
προσωπικό για την φιλική αντιμετώπιση.

ΑΚΟΜΗ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΤΙΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ:

Ελένη Δελιαλή
Αγγελική Σπανοπούλου
Μαρία Γανώση
Μαριάννα Φαρμάκη
Όλγα Αργύρη
Χριστίνα Λιαρετίδου
Άννα Μανομενίδου
Ιωάννα Τσιτσίνια
Θεοδώρα Παύλου
Μυρτώ Μενεγάτου
και τη Γλυκερία Διανέλλου (Νηπιαγωγό).

**ΤΕΛΟΣ ΚΑΙ ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ
ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΥ:**

ΓΙΩΡΓΟ
ΜΑΤΟΥΛΑ
ΔΗΜΗΤΡΑ
ΘΑΝΑΣΗ
ΒΑΓΓΕΛΗ
ΦΕΡΧΑΤΗ
ΚΩΣΤΑ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΑ
ΑΡΕΤΗ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
ΘΩΜΑ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ
ΚΩΣΤΑ
ΑΠΟΣΤΟΛΗ
ΖΩΗ
ΣΟΦΙΑ

και τις φίλες τους:

ΕΥΓΕΝΙΑ
και
ΣΟΦΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Παιδιά χωρίς οικογένεια.....	1
2. Θέατρο και εκπαίδευση.....	5
3. Η Δυναμική της ομάδας.....	10

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1. Η πρώτη επαφή με τη διοίκηση του Ιδρύματος.....	13
2. Συνέντευξη με τον αντιπρόεδρο και την κοινωνική λειτουργό.....	15
3. Η πρώτη συνάντηση με τα παιδιά του Ορφανοτροφείου.....	18

Β΄ ΜΕΡΟΣ

1. Επιλογή κειμένου-Μοίρασμα ρόλων.....	22
2. Χορογραφία-Μουσική-Μασκες-Κοστούμια-Σκηνικά.....	26
3. Πρόβες και διαδικασίες εμπύχωσης	29

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	42
-------------------	----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ 1,2,3	47
-------------------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	48
-------------------	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1) Παιδιά χωρίς οικογένεια

«Τελικά πως είναι να μην έχεις αυτό που για όλους είναι δεδομένο; Πως είναι να μην έχεις οικογένεια;» Αυτό είναι το ερώτημα που με οδήγησε να αναλάβω αυτή την πτυχιακή εργασία και να έρθω σ' επαφή με έναν ξένο σε μένα χώρο, το Ορφανοτροφείο.

Με τον όρο Ορφανοτροφείο, εννοούμε ένα Ίδρυμα για την περίθαλψη των παιδιών που έχουν στερηθεί τους γονείς τους. Πρόκειται για ένα Ίδρυμα που έρχεται να καλύψει πρωταρχικές ανάγκες όπως στέγαση και σίτιση και να προσφέρει κατά κάποιο τρόπο στο παιδί την αίσθηση της ασφάλειας προστατεύοντάς το από εξωτερικούς τουλάχιστον κινδύνους, δηλαδή κινδύνους που παραμονεύουν στο δρόμο, όπως η παιδική πορνεία και η εκμετάλλευση ανηλίκων.

Ο θεσμός του Ορφανοτροφείου ήταν γνωστός από την Αρχαία Ελλάδα, όσον αφορά τα παιδιά των πεσόντων στους πολέμους. Συναντάται επίσης στο Βυζάντιο με το θεσμό των πτωχοκομείων, παραδείγματος χάρη ο Μέγας Βασίλειος ίδρυσε πτωχοκομείο κατά τον λοιμό της Κωνσταντινούπολης.

Τα Ορφανοτροφεία εμφανίστηκαν στην νεώτερη Ελλάδα από την σύσταση του ελεύθερου κράτους. Από τα πρώτα μελήματα του Καποδίστρια ήταν η εγκατάσταση κέντρων περίθαλψης για ορφανά, εγκαταλειμμένα ή άστεγα παιδιά. Το 1829 εγκαινιάστηκε επίσημα το Ορφανοτροφείο Αίγινας που λειτουργούσε και ως σχολείο, για τα παιδιά πεσόντων στον Αγώνα. Το 1853 ιδρύθηκε στην Αθήνα το Ορφανοτροφείο Χατζηκώνστα, με κληροδότημα του εθνικού ευεργέτη Γεωργίου Χατζηκώνστα (1753-1845) ως Ίδρυμα Θηλέων υπό την προστασία της Βασίλισσας Αμαλίας.

Μετά την Μικρασιατική καταστροφή ο αριθμός των οικοτροφείων πολλαπλασιάστηκε. Σήμερα λειτουργούν στην Ελλάδα 33 κρατικά οικοτροφεία και 37 ιδιωτικά, υπό κρατικό έλεγχο. Οι πόροι τους είναι κατά κανόνα κρατικές επιχορηγήσεις, δωρεές και κληροδοτήματα. Από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, όμως, οι καταχρήσεις που σημειώθηκαν σε διεθνές επίπεδο στα Ορφανοτροφεία οδήγησαν στην ανάθεση της περίθαλψης ορφανών σε εύπορες οικογένειες. Ωστόσο σήμερα αυτά τα Ίδρύματα που λειτουργούν με την επωνυμία του Ορφανοτροφείου στεγάζουν κυρίως παιδιά εγκαταλειμμένα και πολύ λιγότερο ως καθόλου ορφανά. Λέγοντας εγκαταλειμμένα παιδιά, θεωρούμε όχι μόνο αυτά που εγκαταλείπονται ή δίνονται χωρίς ενδιασμούς αλλά κι εκείνα που φιλοξενούνται στα Ίδρύματα λόγω οικονομικών προβλημάτων, δηλαδή της αδυναμίας των γονέων να τα θρέψουν.

Στην εργασία μου αυτή περιγράφω πως ανεβάζουμε ένα θεατρικό έργο μαζί με τα παιδιά του Ορφανοτροφείου Βόλου, με σκοπό την Εμφύχωσή τους. Λέγοντας Εμφύχωση εννοούμε τις διαδικασίες εκείνες που αναπτύσσονται σε ομάδες συνάντησης με στόχο την ευαισθητοποίηση των συμμετοχόντων σε θέματα διαπροσωπικής επικοινωνίας και ανθρωπίνων σχέσεων αλλά και σε ομάδες με διάφορες δραστηριότητες όπως παιχνίδι, παίξιμο ρόλων, θέατρο. Ο στόχος μου ήταν να ενταχθώ στους κόλπους της μικρο-κοινωνίας τους και με παιδαγωγικά και ψυχαγωγικά μέσα να ενισχύσω την ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη, να ενθαρρύνω την επικοινωνία τους και να αυξήσω τη συνεργατικότητά τους. Τα κυριότερα ερωτήματα που θέτει η μελέτη είναι: 1) γιατί επέλεξα το συγκεκριμένο χώρο του Ορφανοτροφείου να εργαστώ; 2) παρουσίαζαν τα παιδιά αυτά ιδιομορφίες ως προς την κοινωνικότητά τους και τις μεταξύ τους σχέσεις; Και γιατί πρότεινα το θέατρο ως παιδαγωγικό τρόπο να πετύχω τους σκοπούς μου;

Ίσως ο λόγος που με έκανε να διατυπώσω το αρχικό μου ερώτημα, σχετικά με το πώς είναι να μην έχεις οικογένεια, να έγκειται στο γεγονός ότι εγώ κατάγομαι από μια πολυμελή οικογένεια που η λειτουργία της βασίζεται στα πλαίσια της ομάδας, εννοώντας ότι κανένα μέλος δεν δρα ανεξάρτητα από το άλλο και τα δικαιώματα του ενός ως προς τον εαυτό του βαδίζουν ταυτόχρονα με τις υποχρεώσεις του ως προς τους άλλους.

Η έννοια της οικογένειας ως ομάδα έρχεται σε αντίθεση με τη ζωή ενός παιδιού που μεγαλώνει σ' ένα Ορφανοτροφείο. Το βασικό ερώτημα που τίθεται εδώ είναι κατά πόσο ένα Ορφανοτροφείο μπορεί ή όχι να μοιάζει και να λειτουργεί σαν μια οικογένεια. Σύμφωνα με τον Anderson (1986), η οικογένεια αποτελεί μια «ένωση», ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλειας που ανταποκρίνεται στις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές ανάγκες των μελών. Η διευρυμένη οικογένεια μάλιστα, ξεκινώντας από τον πατέρα καταλήγει να ενσωματώνει ένα συνεργαζόμενο κοινωνικό και οικονομικό δίκτυο με τα άλλα συγγενή άτομα. Όποιες και αν είναι οι ανθρώπινες ανάγκες των μελών, προστασία, ψυχολογική υποστήριξη ή διακανονισμός, η διευρυμένη οικογένεια προσπαθεί να ανταποκριθεί και τείνει να γίνεται μια ομάδα που δρα αναπόσπαστα.

Από την άλλη πλευρά με βάση το βιβλίο *Μεγαλώνοντας σε Ίδρυμα* (1998) οι εμπειρίες των παιδιών που μεγαλώνουν σε Ίδρυμα είναι ένα κράμα σοβαρής διχόνοιας και δυσαρμονίας με τις δικές τους διαλυμένες οικογένειες από τη μια και με την πολυπρόσωπη φροντίδα των Ίδρυμάτων από την άλλη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τα παιδιά αυτά να στερούνται της ανάλογης φροντίδας και ψυχολογικής υποστήριξης.

Η οικογένεια είναι ένα κομμάτι του εαυτού μας, ανήκουμε κάπου κι αυτό δεν αλλάζει. Το Ορφανοτροφείο μπορεί να αντικαθιστά την

οικογένεια προσφέροντας τα ως προς το ζείν, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι την αναιρεί κιόλας. Το Ορφανοτροφείο και η οικογένεια σαφώς δεν είναι το ίδιο πράγμα, κι αυτό γιατί τα Ιδρύματα μπορεί να λειτουργούν σαν οικογένεια και να προκαλούν αισθήματα ασφάλειας όσον αφορά τη στέγαση και τη σίτιση αυτών των παιδιών, από κει και πέρα όμως αδυνατούν να τα στηρίξουν ηθικά, κοινωνικά, οικονομικά και μορφωτικά. Ένα παιδί που ζει μέσα σ' ένα Ίδρυμα δεν έχει παρά να στηριχτεί στις δικές του δυνάμεις, να συνομιλήσει με τον εαυτό του και μόνο, πολλές φορές να πάρει αποφάσεις πριν ακόμη αυτό κρίνεται απαραίτητο και φυσικά δεν έχει την πολυτέλεια να γευτεί την θαλπωρή που η ηλικία του απαιτεί.

Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα τα παιδιά αυτά να μην έχουν εμπιστοσύνη στις δυνάμεις τους, να αντιμετωπίζουν μαθησιακά προβλήματα και μέσα απ' αυτό να αυξάνεται η χαμηλή αυτοεκτίμησή τους. Επιπρόσθετα καθώς μέσα στα Ιδρύματα συνήθως δεν λειτουργούν τμήματα δημιουργικής απασχόλησης, δεν υπάρχει η δυνατότητα να εντοπιστούν οι δραστηριότητες εκείνες στις οποίες τα παιδιά θα απέδιδαν κατά το μέγιστο δυνατόν καλύτερα, έτσι ώστε να ενθαρρυνθούν και να πιστέψουν στον εαυτό τους. Όταν απαραίτητη και μοναδική απασχόληση των παιδιών κρίνεται η ανάγνωση των μαθημάτων για την επόμενη ημέρα, γνωρίζοντας ήδη ότι το οικογενειακό περιβάλλον από πριν δεν είχε ωθήσει τα παιδιά ως προς αυτή την κατεύθυνση, οι δυσκολίες σε μαθησιακό επίπεδο είναι δεδομένες και αναπόφευκτες. Τα παιδιά στην προσπάθειά τους να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις του σχολείου, κυρίως όταν είναι εκτός του Ιδρύματος, να συναγωνιστούν τους συμμαθητές τους και να μεταπηδήσουν στην επόμενη τάξη απογοητεύονται εύκολα σε μια πιθανή αποτυχία. Οι θετικές σχολικές εμπειρίες οπωσδήποτε ασκούν σε όλους τους νέους ανθρώπους μια προστατευτική επίδραση και δημιουργούν μια αίσθηση προσωπικής αξίας, ικανότητας και αυτοεπάρκειας. Η σχολική επίδοση δεν θα έπρεπε να είναι ο μόνος στόχος μιας καλής εκπαίδευσης, τουλάχιστον όχι μέσα σε χώρους Ιδρυμάτων.

Σύμφωνα με την ψυχολόγο Λαμπρίδη (1998), « Η ψυχική στέρηση από την έλλειψη στενών διαπροσωπικών σχέσεων και από το αίσθημα της εγκατάλειψης, το βίωμα των αυστηρών κανόνων, που όπως είναι φυσικό, εφαρμόζουν ακόμα τα Ιδρύματα, η έλλειψη και η βίαιη καταπάτηση της ιδιωτικής ζωής είναι δυναμίτης που υπομονεύει την ψυχική υγεία και ευτυχία των παιδιών. Το μήνυμα πρέπει να είναι : Κλείστε τα Ιδρύματα και ανοίξτε οικογένειες »

Η Λαμπρίδη στέλνει το μήνυμά της στηριζόμενη σε τέσσερις βασικούς παράγοντες που το δικαιολογούν. Πρώτος παράγοντας είναι η έλλειψη στενών διαπροσωπικών σχέσεων που πηγάζει από την συχνή εναλλαγή προσώπων μέσα στο Ίδρυμα, τόσο του προσωπικού όσο και

των παιδιών. Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα μεταβολών δύσκολα αναπτύσσονται αισθήματα εμπιστοσύνης, φιλίας και γενικότερα διαπροσωπικές σχέσεις. Επιπρόσθετα το αίσθημα της εγκατάλειψης από τους γονείς, μέσα στο Ίδρυμα αναπόφευκτα βιώνεται καθημερινά δημιουργώντας συμπλέγματα μειονεξίας και διαφορετικότητας. Επιπλέον παράγοντας είναι οι αυστηροί κανόνες που εφαρμόζονται στα Ίδρυματα για την διατήρηση της τάξης και την αποφυγή δυσάρεστων και πολλές φορές ακραίων καταστάσεων. Μέσα σε μια οικογένεια η τιμωρία κυμαίνεται σε διαφορετικά επίπεδα και εξυπηρετεί περισσότερο τον σκοπό της ηθικής συμμόρφωσης παρά την επίτευξη της πειθαρχίας ως λειτουργικό μέσο. Τέλος η έλλειψη και η βίαιη καταπάτηση της ιδιωτικής ζωής έχει να κάνει με τους όρους που κάθε φορά θέτει ένα Ίδρυμα ως προς τα ωράρια, τις εξόδους, την επιλογή φίλων, την δυνατότητα επικοινωνίας και συμπεριφοράς.

Έτσι καθώς η δομή της ομάδας του Ορφανοτροφείου δεν χαρακτηρίζεται από συναισθηματική ένταξη του κάθε μέλους, καλό θα ήταν να ενταχτώ μέσα σ' αυτή την τυπική ομάδα και να «δέσω» τα άτομα κατευθύνοντάς τα σ' έναν κοινό σκοπό μέσα από κοινή προσπάθεια και με τρόπο τέτοιο που δεν θα καταπίεζε τα μέλη αλλά θα τα ενθάρρυνε προσφέροντάς τους ταυτόχρονα στιγμές ψυχαγωγίας, διασκέδασης, πίστης στον εαυτό τους αλλά και υπευθυνότητα για το τελικό αποτέλεσμα.

Λαμβάνοντας λοιπόν όλα αυτά υπόψη μου ο σκοπός μου θα έπρεπε οριοθετηθεί μέσα στα πλαίσια της εμπύχωσης, να αγγίζει διαδικασίες ενθάρρυνσης συναισθημάτων, να δώσει ώθηση στην ατομικότητα των παιδιών και να καταλήξει στην συλλογικότητα, να υπάρξει δηλαδή μια σχέση συμπληρωματικότητας. Έτσι ως τρόπο, με τον οποίο θα πετύχαινα όλα τα παραπάνω, επέλεξα τη δημιουργική απασχόληση μέσω της τέχνης, και συγκεκριμένα του θεάτρου.

2) Θέατρο και εκπαίδευση

Το σχολείο, ως οργανωμένος θεσμός, οδηγείται μεθοδικά και άθελά του στην «αντικειμενοποίηση» του παιδιού, εννοώντας περισσότερο την αποξένωση του από τρόπους έκφρασης. Αγνοώντας τις ανάγκες, δυνατότητες και ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού, διατυπώνει και εφαρμόζει μαζικά προγράμματα κοινής μάθησης και αντιμετώπισης, στοχεύοντας στη νοητική ανάπτυξη του παιδιού και αγνοώντας την κοινωνικοσυναισθηματική. Αθόρυβα «παγώνει» τη δημιουργικότητα του υποκειμένου, καθιστώντας το παιδί παθητικό δέκτη διαδοχικών «συσκευασμένων πακέτων πληροφοριών».

Η Δραματική τέχνη στην Εκπαίδευση παρέχει τη δυνατότητα στο παιδί να υποδύεται τη ζωή. Το υποκείμενο δε περιορίζεται στη συγκεκριμένη ζωή που το ίδιο βιώνει, αλλά επεκτείνεται σε απεριόριστους και άγνωστους κόσμους, έτσι του επιτρέπεται να εξερευνήσει ένα φανταστικό ή πραγματικό χώρο μ' ένα τρόπο ασφαλή και να γεντεί τη συνεργασία και την επιβεβαίωση μέσα από ευχάριστες διαδικασίες (Κοντογιάννη 2000).

Ένας χώρος όπως του Ορφανοτροφείου, όπου τα παιδιά ζουν μ' ένα συγκεκριμένο τρόπο χωρίς να τους δίνεται η ευκαιρία να μεταλλάξουν τους καθημερινούς τους ρυθμούς, έχει ανάγκη την τέχνη του θεάτρου και τη δυναμική που αυτό εκπέμπει και μεταδίδει στα άτομα.

Η δυναμική λειτουργία του θεάτρου είναι γνωστή σε διάφορα μέρη του κόσμου και ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Αν ανατρέξουμε στην προϊστορία του θεάτρου, στις πρωτόγονες κοινωνίες, θα διαπιστώσουμε ότι μορφή θεατρικής έκφρασης αποτελούν οι τελετουργίες, ομαδικές εκφράσεις των μικροκοινωνιών που τις εκτρέφουν. Συγχρόνως, αποτελούν εκδηλώσεις μιας κοινωνίας με τις οποίες τα μέλη της επικοινωνούν, συνεργάζονται, συντονίζονται και συνυπάρχουν.

Το θέατρο στη διαχρονική του πορεία λειτούργησε ως προς την επικοινωνία των μελών συγκεκριμένων ομάδων καθώς και των ομάδων μεταξύ τους, ως προς τη μετάδοση ιδεών, ως προς την κριτική κοινωνικών θεσμών, πολιτικών θέσεων, πράξεων, ως προς τη δημιουργία στάσεων ή αντιδράσεων και ως προς την έκφραση προσωπικών προβλημάτων, ιδανικών και οραματισμών.

Η Δραματική τέχνη στην υπηρεσία της Εκπαίδευσης αποτελεί μια νέα Παιδαγωγική αντιμετώπιση, δράση και προσέγγιση με κύριο άξονά της το παιδί. Αποτελεί μια νέα εφαρμογή της θεατρικής αγωγής, κατά την οποία η παιδαγωγική επιστήμη, προκειμένου να εκπληρώσει τους

στόχους της, αντλεί από τη θεατρική τέχνη ασκήσεις και τεχνικές καθώς επίσης και από άλλες νέες θεραπευτικές μεθόδους, όπως το ψυχόδραμα, στις οποίες προσαρμόζει σύμφωνα με τις ανάγκες και τους σκοπούς της. Ψυχολόγοι, ψυχίατροι, ψυχοθεραπευτές και ψυχαναλυτές εφαρμόζουν αυτή τη νέα θεραπευτική τεχνική του ψυχοδράματος από το 1936, με εμπνευστή τον Moreno (1993). Τεχνικές της Δραματικής τέχνης στην Εκπαίδευση σε συνδυασμό με το ψυχόδραμα και άλλες θεραπευτικές τεχνικές συνιστούν την dramatherapy (Δραματοθεραπεία ή θεραπεία μέσω της δραματικής τέχνης). Η Δραματοθεραπεία εντάσσεται στον ευρύτερο χώρο της art-therapy (θεραπεία μέσω της τέχνης).

Η προϊστορία του ψυχοδράματος ανατρέχει στη δεύτερη δεκαετία του 20ου αιώνα. Ωστόσο σε χρόνους που χάνονται στο σκοτάδι, πολύ πριν αναπτυχθεί η ιατρική, με την έννοια που δίνουμε σήμερα σ' αυτή, σε πρωτόγονους πολιτισμούς θεράπευαν τις φυσικές ή ψυχικές ασθένειες ακολουθώντας ημι-δραματικές μεθόδους.

Ο ψυχίατρος Moreno (1892-1974) συνήθιζε να αναφέρει την προσωπική εμπειρία ενός φίλου ανθρωπολόγου ο οποίος στην περιοχή των Ινδιάνων Πόμο υπέστη σοκ στη θέα μιας γαλοπούλας. Ο Μάγος του χωριού αφού πληροφορήθηκε τι είχε συμβεί προσπάθησε με τους βοηθούς του να αναπαραστήσει δραματουργικά τις συνθήκες του περιστατικού. Η κατάσταση του ασθενούς σημείωσε φανερό βελτίωση και τελικά θεραπεύτηκε.

Αυτού του είδους η θεραπεία είτε συμπληρωματικά είτε αποκλειστικά αναζητείται εκεί που δεν μπορούν να φτάσουν τα επιτεύγματα της γνωστής κλασικής ιατρικής. Μέσα στα πλαίσια της κοινωνιολογίας της υγείας και στους ψυχοκοινωνικούς παράγοντες, το ψυχόδραμα μπορεί να θεωρηθεί διαγνωστική και θεραπευτική μέθοδος.

Το ψυχόδραμα είναι μια θεραπεία που απευθύνεται στην ομάδα. Ο Moreno δεν αρνείται τη φαρμακευτική αγωγή αλλά υποστηρίζει πως για να φτάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα χρειαζόμαστε και άλλες μεθόδους, να δημιουργήσουμε ένα άλμα με βιωμένες εσωτερικές και εξωτερικές εμπειρίες.

Συχνά συμβαίνει κάποιος να ζει τόσο έντονα ένα πρόβλημά του που ακόμα και οι λέξεις να είναι ανεπαρκείς ώστε να εκφραστεί. Μέσα στην ομάδα το άτομο γίνεται παρουσιαστής του προβλήματός του, ξαναζωντανεύει την κατάσταση και έτσι η ψυχοδραματική σκηνή διαδραματίζεται μέσα στην ομάδα. Αυτό σημαίνει ότι εισάγεται η εξωτερική πραγματικότητα στην θεραπευτική κατάσταση, η ομάδα από τη στιγμή που μοιράζεται το πρόβλημα μετατρέπεται σε μικρογραφία της κοινωνίας.

Εκείνο που προέχει στη θεωρητική αρχή του ψυχοδράματος είναι η αυθόρμητη ανάδυση απαγορευμένων καταστάσεων (στη σκηνή παίρνει διαστάσεις πραγματικότητας). Ο πρωταγωνιστής έχει τη δυνατότητα να

θυμώσει, να αγγίξει, να κλάψει κ.λ.π, έτσι επέρχεται η κάθαρση, που είναι και ο σκοπός του ψυχοδράματος. Ο Αριστοτέλης μίλησε για κάθαρση του κοινού. Εδώ ο Moreno αντιστρέφει την αριστοτελική θεωρία και μιλάει για κάθαρση του πρώτου ρόλου, δηλαδή του πρωταγωνιστή. Για τον Moreno η δημιουργική αυθορμησία έχει εξαγνιστικό αποτέλεσμα και ταυτόχρονα η συμμετοχή της ομάδας είναι ένα από τα βασικά κλειδιά της θεραπείας, παρουσιάζεται στη σκηνή με τον πρωταγωνιστή ως μια ενότητα, παίζει δηλαδή το ρόλο του χορού κατά το αρχαίο ελληνικό δράμα. Η κάθαρση επέρχεται από τη συνειδητοποίηση των εσωτερικών συγκρούσεων, το προσωπικό «δράμα» μοιράζεται με τους άλλους και παύει να αποτελεί αυστηρά ιδιωτική-προσωπική υπόθεση.

Ο ψυχοδραματιστής, αυτός δηλαδή που καθοδηγεί την ομάδα, δεν είναι από την πλευρά του ο παθητικός και ήρεμος ακροατής όπως συμβαίνει με τον ψυχαναλυτή. Ο ψυχοδραματιστής πρέπει να ωθήσει τον ασθενή να παράγει όχι μόνο λόγια αλλά και δράση, έτσι συχνά οι δυο τους έρχονται σε σύγκρουση. Σύμφωνα με τον Moreno ο ψυχοδραματιστής επιχειρεί να προσδώσει στον ασθενή περισσότερη πραγματικότητα απ' ό,τι του έδωσε μέχρι τότε ο αγώνας του για τη ζωή. Η ανάπτυξη της ομαδικής ψυχοθεραπείας όπου συμπεριλαμβάνεται το ψυχόδραμα είναι μια επιστήμη που αφορά τον άνθρωπο, χωρίς όμως να περιορίζεται στο άτομο.

Η θεραπεία από τη στιγμή που αφορά την ομάδα είναι απαραίτητο ολόκληρος ο κόσμος, οι αγωνίες, οι αξίες του να γίνουν μέρος της θεραπευτικής κατάστασης. Κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται με το να μετατρέπεται η ομάδα σε μικρογραφία της κοινωνίας από τη στιγμή που όλοι συμμετέχουν ενεργά. Σε μια συνάντηση της ομάδας δεν αρκεί με γενικό τρόπο να επιδοκιμαστούν οι ιδιαίτερες ή κοινές ιδεολογίες. Οι ασθενείς πρέπει να εξωτερικεύσουν με λόγια τα συναισθήματά τους, να αφήσουν τις σκέψεις τους ελεύθερες και να τις δραματοποιήσουν.

Ο όρος «δράμα» σημαίνει το αποτέλεσμα της δράσης και γι' αυτό ουσιαστικά σημαίνει «πράξη» υπονοώντας ταυτόχρονα εκπλήρωση, πραγμάτωση και τέλεση. Συνεπώς το ψυχόδραμα μπορεί να οριστεί ως η μέθοδος με την οποία προσδίνει με την πράξη αυθεντικότητα στην ψυχή. Έτσι προσδοκία είναι όχι να μεταμορφωθούν οι ασθενείς σε ηθοποιούς αλλά να είναι επί σκηνής αυτοί που είναι στην πραγματικότητα.

Μετά την επιτυχία της θεραπείας, φυσική και ψυχική, ο ασθενής πρέπει να προσαρμοστεί στη ζωή. Το ψυχόδραμα και οι ανάλογοι μέθοδοι τον προετοιμάζουν γι' αυτό το σκοπό, τον εξοπλίζουν με γνώσεις σχετικές προς το κοινωνικό φέρεσθαι και με τις αναγκαίες επιδεξιότητες για μια προσαρμοσμένη και παραγωγική ζωή.

Ωστόσο για να εφαρμοστεί το ψυχόδραμα απαιτούνται ειδικές γνώσεις, καθώς έχει θεραπευτικό σκοπό. Από την άλλη πλευρά αν

εγκαταλείψουμε το σκοπό της θεραπείας θα μπορούσαμε να ερευνήσουμε τον τρόπο που επιδρά στην Εκπαίδευση εξυπηρετώντας την ενθάρρυνση για αυτοκυριαρχία, αυτοπεποίθηση, εμπιστοσύνη στις δυνάμεις και στην δημιουργικότητα των παιδιών.

Η δραματική τέχνη στις μέρες μας κατέχει εξέχουσα θέση καθώς μέσα από το θέατρο, το κουκλοθέατρο αλλά και το θεατρικό παιχνίδι ή αλλιώς το κοινωνικό θέατρο έχει καταφέρει να αναδείξει την σπουδαιότητά της. Μέσα από τη δραματική τέχνη τα μέλη μιας ομάδας, που θα μπορούσαν να αποτελούν τη σχολική τάξη, έρχονται κοντά και με παιχνιδίους προσεγγίσεις, δίνουν πράγματα από τον εαυτό τους, χαλαρώνουν και βιώνουν καταστάσεις φανταστικές ή όχι, περισσότερο με τις αισθήσεις τους και τα συναισθήματά τους παρά με τη λογική.

Έτσι αντιλαμβανόμαστε πόσο χρήσιμο κρίνεται για έναν εκπαιδευτικό να σκιαγραφήσει κατά κάποιο τρόπο τις προσωπικότητες των μαθητών του καθώς δρουν αυθόρμητα ατομικά και ομαδικά κατά την ώρα της δραματικής διαδικασίας. Εκεί ακριβώς είναι το σημείο που ένας εμπυχωτής- παιδαγωγός μπορεί να απαντήσει σε ερωτήματα όπως γιατί κάποιος μαθητής του ενώ αντιλαμβάνεται πολύ σωστά το ρόλο του στην τάξη (π.χ υπάκουος) τον παίζει πολύ άσχημα.

Επιπλέον μέσα από την συνεργασία των μελών εμφανίζονται χαρακτηριστικά του καθενός, τα οποία ο εμπυχωτής καλείται να ελαττώσει ή να αυξήσει προς όφελος του ατόμου αλλά και της ομάδας. Για παράδειγμα κάποιο παιδί που έχει την τάση να ηγείται της ομάδας, στο όνομα της από κοινού εργασίας καλείται να ακολουθήσει τις επιθυμίες και των άλλων μελών.

Το θέατρο σαν κομμάτι της δραματικής τέχνης εισάγει τα άτομα σε χώρους πραγματικούς ή φανταστικούς προκαλώντας το αίσθημα της συλλογικής σκέψης, προσπάθειας, βίωσης. Το παιδί σε συνεργασία με ένα άλλο ή με άλλα παιδιά θα υποδυθεί ένα ρόλο και θα συν-οικοδομήσει μια εμπειρία. Έτσι επιτυγχάνεται η ανάπτυξη της ατομικής συνείδησης αλλά και της ομαδικής. Τα μέλη της ομάδας θέτουν κοινό στόχο την πραγμάτωση, την ολοκλήρωση της δουλειάς τους που δεν είναι άλλη από τη θεατρική παράσταση.

Με την εμπύχωση ως κινητήρια δύναμη η αναδυόμενη ομάδα αρχίζει να γίνεται σύνολο. Μέσα σ' ένα κλίμα ενότητας και ευφορίας είναι ανάγκη να διασφαλιστεί η ατομικότητα και παράλληλα να καλλιεργηθεί η συλλογικότητα της ομάδας για να περάσουμε στο στάδιο της αδελφοποίησης και συνεργατικότητας. Η στιγμή της συγχώνευσης είναι αυτή που καθορίζει την ομάδα. Αυτή η στιγμή αρχίζει όταν τα μέλη είναι πιο έτοιμα να διακινδυνέψουν την ατομικότητά τους, όταν απευθύνονται όχι μόνο στον εμπυχωτή αλλά και στην ομάδα. Τότε ακριβώς είναι που επέρχεται η πλήρη συμπληρωματικότητα, εκεί που αλληλοσυνδέονται η ατομικότητα και η συλλογικότητα, και που η ομάδα

χαρακτηρίζεται ως διαφοροποιημένη δηλαδή που συγκροτείται από διαφορετικά άτομα αλλά αποτελεί ταυτόχρονα κι ένα σύνολο.

3) Η Δυναμική της ομάδας

Η Δυναμική της ομάδας ουσιαστικά ορίζεται ως η αλληλεπίδραση που ο ένας ασκεί στον άλλο μέσα σε μια ομάδα και υλοποιείται από τις εντάσεις της συμπεριφοράς-επικοινωνίας που βιώνει το κάθε άτομο ξεχωριστά και ταυτόχρονα όλοι μαζί. Μια θεωρία που θα μπορούσε εν μέρει να σκιαγραφήσει την δυναμική της ομάδας και να τονίσει τη σπουδαιότητα της είναι η Gestalt των Lewin (1993).

Ο Γερμανικός όρος Gestalt αναφέρεται σε δυο έννοιες: στην έννοια της μορφής και στην έννοια της δομής ως σύνολο, ως ένα όλο. Καθετί προσφέρεται συνολικά στην ανθρώπινη εμπειρία, π.χ. αντιλαμβανόμαστε μια μελωδία σαν μελωδική μορφή κι όχι σαν νότες ξεχωριστά. Το όλο είναι κάτι ξεχωριστό, κάτι περισσότερο από τα μέρη του, άρα η ομάδα δεν αποτελεί άθροισμα των μελών της αλλά κάτι διαφορετικό, ποσοτικά και ποιοτικά.

Η ποιότητα της ομάδας εξαρτάται κυρίως από το τι είδος ομάδα είναι αυτή, αν δηλαδή είναι φυσική και αυθόρμητη ή τυπική. Σε μια φυσική, αυθόρμητη ομάδα τα άτομα έχουν κοινά σημεία που τα συνδέουν, όπως κοινή ιδεολογία, κοινές προσδοκίες, κοινό στόχο ή σκοπό. Στην περίπτωση αυτή τα μέλη της φυσικής-αυθόρμητης ομάδας λειτουργούν με ομοψυχία, αποφασίζουν από κοινού, δρουν αναπόσπαστα τις περισσότερες φορές και άρα η ποιότητα της ομάδας κρίνεται καλή. Σε έναν χώρο όπως του Ορφανοτροφείου, η ομάδα χαρακτηρίζεται ως τυπική από τη στιγμή που τα μέλη της αναπόφευκτα μένουν κάτω από την ίδια στέγη και άρα αναπόφευκτα θα συνδιαλεχτούν, θα επικοινωνήσουν και θα λειτουργήσουν. Έτσι καθώς η δομή της ομάδας δεν στηρίζεται σε συναισθηματικούς, φιλικούς παράγοντες επόμενο είναι η ομάδα να διασπάται μιας και η συμβίωση των ανθρώπων πέρα από τις ιδιαίτερες συνθήκες που προϋποθέτει και τους κανόνες που επιβάλλει, επιζητεί διαρκώς ανταλλαγή και συνεργασία.

Ο ρόλος μου λοιπόν σ' αυτή την τυπική ομάδα θα έπρεπε να είναι τέτοιος που να συσπειρώσει τα μέλη και να κινητοποιήσει το δυναμικό τους. Σύμφωνα με τον Μανόλη Φιλιππάκη (1993), αυτόν ακριβώς το ρόλο της εμψύχωσης, της έμπνευσης, της ενεργοποίησης αναλαμβάνει ο εμψυχωτής μιας ομάδας, ο οποίος αναφέρεται και ως «οδηγός», «αρχηγός» ή «καθοδηγητής». Χρησιμοποιούμε τον όρο «εμψυχωτής» ως την πιο πιστή μετάφραση του αγγλικού «animator». Ο όρος «εμψυχωτής», ο οποίος εμφανίστηκε στην Ελλάδα σχετικά πρόσφατα, αφήνει αρκετά περιθώρια ερμηνείας. Με την ευρύτερη χρήση του όρου, εμψυχωτής μπορεί να είναι ένας χαρισματικός ηγέτης, ο προπονητής μιας αθλητικής ομάδας, ο πρόεδρος του

πολιτιστικού συλλόγου στο χωριό, η μάνα σε μια οικογένεια, ο δάσκαλος στην τάξη.

Σύμφωνα πάλι με τον Moreno ο ψυχοδραματιστής-εμπυχωτής αφού βάλει σε κίνηση την ομάδα αποσύρεται, αυτό δίνει την αίσθηση στα μέλη της ομάδας ότι αυτενεργούν, ότι είναι νικητές. Η ενέργεια που το κάθε άτομο επενδύει πάνω στους ρόλους που υποδύεται του επιτρέπει να ζήσει πραγματικά τον κάθε ρόλο. Ο ψυχοδραματιστής παρεμβαίνει στις εξελίξεις επί σκηνής, σοκάρει τον πρωταγωνιστή, τον ενθαρρύνει, συζητά μαζί του, γελά και τον ενισχύει γενικότερα, δηλαδή δεν είναι ο παθητικός ακροατής, όπως συμβαίνει με τον ψυχαναλυτή. Αντίθετα πρέπει να ωθήσει τον ασθενή στην συγκεκριμένη περίπτωση να παράγει όχι μόνο λόγια αλλά και δράση, έτσι συχνά συμβαίνει οι δυο τους να συγκρούονται.

Η ένταξή μου λοιπόν μέσα στην τυπική ομάδα του Ορφανοτροφείου θα ήταν ανώφελη αν χαρακτηριζόταν από παθητικότητα ή και αντίθετα από αυταρχικότητα. Η συμμετοχή μου με στόχο τη συλλογικότητα και την σχέση συμπληρωματικότητας θα έπρεπε να στηρίζεται σε μια βάση ισοτιμίας και καθοδήγησης χωρίς όμως ο ρόλος μου να γίνεται κατευθυντήριο.

Κατά την αμερικανική περίοδο (1993) ο Lewin οδηγείται στην θεωρία και στην πρακτική της Δυναμικής της ομάδας και μιλάει για το αυταρχικό και το δημοκρατικό ύφος της. Όταν στην ομάδα κυριαρχεί το αυταρχικό ύφος, οι αποφάσεις παίρνονται από τον ηγέτη, οι τεχνικές καθορίζονται απ' αυτόν, ορίζει ο ίδιος τους συνεργάτες, απευθύνεται ατομικά σε κάθε μέλος, κάνει επιδείξεις των τεχνικών χωρίς να εργάζεται ο ίδιος και είναι απρόσωπα φιλικός. Στο δημοκρατικό ύφος οι αποφάσεις παίρνονται από κοινού, σκιαγραφείται από όλους η πορεία της εργασίας, τα μέλη ελεύθερα επιλέγουν τους συνεργάτες, οι παρατηρήσεις απευθύνονται στην εργασία και όχι στο άτομο, ο ηγέτης συμπεριφέρεται σαν ισότιμο μέλος.

Το αυταρχικό ύφος μπορεί να έχει καλύτερα αποτελέσματα ως προς την παραγωγικότητα αλλά μόνο παρουσία του ηγέτη, όταν αυτός απουσιάζει τα μέλη μαλώνουν, τεμπελιάζουν κ.α. Το δημοκρατικό ύφος προκαλεί ικανοποίηση στα μέλη της ομάδας, η απουσία του ηγέτη δεν επηρεάζει τη συμπεριφορά τους και οι σχέσεις είναι φιλικές. Άρα η ομαδική απόφαση δεσμεύει τα άτομα όταν στηρίζεται σε δημοκρατικές διαδικασίες, είναι πιο ισχυρή και τα μέλη είναι έτοιμα να δεχτούν μια απόφαση ακόμη κι αν δεν συμφωνούν απόλυτα.

Αυτή η συνεργασία στα πλαίσια μιας ομάδας με παραγωγική ζωντάνια δημιουργεί επαφές και δίνει δυνατότητες σύμφωνα με τον Meyer (1987) για συσσώρευση όλο και πιο νέων κοινωνικών

εμπειριών, για πραγματική δοκιμή και άσκηση του σεβασμού προς τον άλλο και της προθυμίας για βοήθεια. Οι μονόπλευρες ατομικές μορφές της παραδοσιακής διδασκαλίας δεν μπορούν καθόλου ή μπορούν μόνο περιορισμένα να δημιουργήσουν φιλικές σχέσεις, σχέσεις επικοινωνίας και κοινωνικές εμπειρίες. Η εφαρμογή αυτών των μορφών διδασκαλίας πραγματοποιείται στο επίπεδο της πειθαρχίας που επιβάλλει και φυλάσσει άγρυπνα ο δάσκαλος και η οποία καθορίζεται από τη σχέση ανωτέρου-κατωτέρου.

Στην προσπάθειά μας να κάνουμε τον νέο άνθρωπο κοινωνικά ώριμο, συνεχίζει ο Meyer, να τον εκπαιδεύσουμε ώστε να είναι ένας συνάνθρωπος ικανός για διάλογο, μας ενδιαφέρει σε τελευταία ανάλυση το να βιώσει το άτομο το «Εμείς», και αυτό το βίωμα να τον φέρει σε έντονη αντιπαράθεση με το ίδιο του το εγώ. Στον «κόσμο των Εσύ» έχει αξία να διαμορφώσω αυτό που είμαι, το εγώ μου. «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου σαν ένα εγώ που βρίσκεται έτσι κι αλλιώς ανάμεσα σε πολλά εσύ, μόνο που είμαι διαφορετικός από αυτά, έχω τα ιδιαίτερα χαρίσματά μου και ελαττώματά μου, έχω τα χαρακτηριστικά γνώρισματά μου και τις μορφές συμπεριφοράς που μου προσιδιάζουν και μέσα απ' όλα αυτά προκύπτει η εντελώς ιδιαίτερη συγκεκριμένη κατανομή μου». Όσο πιο στενά και άμεσα επιτρέπει ο δάσκαλος να συνεργάζονται οι μαθητές, όσο περισσότερο δηλαδή τους φέρνει σε αντιπαράθεση με το «Εμείς», τόσο ασφαλέστερα μπορεί καθένας να ανακαλύψει το «Εγώ» του, αλλά και τόσο σημαντικότερη είναι τότε η διαπίστωση που κάνει ότι μπορεί να είναι «Εγώ» μόνο μέσα από το «Εμείς», κι ότι πρέπει να φέρει αυτά τα δυο σε συμφωνία.

Στόχος για την ομάδα του Ορφανοτροφείου θα έπρεπε να είναι η υποβοήθηση της ατομικής πρωτοβουλίας του καθενός, η συνειδητοποίηση ότι όλοι συμμετέχουν ενεργά και είναι αναπόσπαστα μέλη της θεατρικής διαδικασίας. Αυτή η ομαδική εργασία εντάσσεται σε ένα πεδίο δραστηριότητας που ξυπνάει τη συνείδηση της προσωπικής ευθύνης από την υποχρέωση για ένα σημαντικό αποτέλεσμα. Το δικαίωμα της αυτενέργειας μέσα σε μια ομάδα διατηρείται και αξιολογείται ως δικαίωμα μέχρι την ώρα που θίγεται η πορεία της ομάδας και οι στόχοι που αυτή έχει θέσει. Πρόκειται για εξασφάλιση της ελευθερίας του ατόμου, χωρίς αυτό να χάνει την αίσθηση της υπαγωγής του σε ένα ομοιογενές σύνολο.

Α' ΜΕΡΟΣ

1. Η ΠΡΩΤΗ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Πριν ακόμη προχωρήσω το θέμα της εργασίας μου, έπρεπε να έρθω σε επαφή με το ίδρυμα προκειμένου να εξακριβώσω κατά πόσο θα ήταν εφικτή η εισαγωγή μου σ' αυτό και άρα η επαφή μου με τα παιδιά. Αναμφισβήτητα τα συναισθήματά μου ήταν ποικίλα. Απρόσμενα ένιωσα ανησυχία για το πώς θα σταθώ μπροστά σε ανθρώπους που με ερευνητικό μάτι θα προσπαθούσαν να μάθουν τι ζητάω, τι ψάχνω! Ίσως όλα αυτά από μια πρώτη σκοπιά φαίνονταν υπερβολικά, όπως όμως αργότερα μου εξήγησε και η Κα. Μουρελή, ψυχίατρος, πάντα υπάρχει μια τάση καχυποψίας από μέρους των Ιδρυμάτων, ακριβώς γιατί εύκολα γίνονται στόχος αρνητικής κριτικής από τα Μ.Μ.Ε. αλλά και τον έξω κόσμο. Γι' αυτό το λόγο πάντα είναι επιφυλακτικοί μ' αυτούς που τους επισκέπτονται και από την αρχή διευκρινίζουν τους λόγους και τους σκοπούς αυτής της επίσκεψης.

Η Κα. Μουρελή ήρθε στο Βόλο για ένα συνέδριο με θέμα «Ψυχοκοινωνικές διαδικασίες και Εμφύχωση στην Εκπαίδευση» και ήρθαμε σ' επαφή προκειμένου να συζητήσουμε κάποια πράγματα για την όσο το δυνατόν πιο ομαλή ένταξή μου στην ομάδα των παιδιών και κατ' επέκταση στο Ίδρυμα. Η ίδια μου επισήμανε κάποια σημεία όσον αφορά τη Διοίκηση λέγοντάς μου να έχω συχνή επαφή μαζί τους, να τους ενημερώνω για την πορεία των συναντήσεων, να είμαι ευγενική και να τους δίνω την αίσθηση ότι όντως κι αυτοί συμμετέχουν με τον τρόπο τους στην όλη διαδικασία, εφόσον μου επέτρεψαν αρχικά να δουλέψω με τα παιδιά.

Έτσι στάθηκα μπροστά στον Πρόεδρο του Ιδρύματος, έναν μεγάλο σε ηλικία άνθρωπο, που το πρώτο πράγμα που με ρώτησε ήταν τι ήθελα. Αφού του έδωσα το χέρι, θέλοντας να δείξω την καλή μου πρόθεση, του εξήγησα πως είμαι 4ετής φοιτήτρια και ότι έχω αναλάβει μια πτυχιακή εργασία που έχει σχέση με τα Ορφανοτροφεία. Στο γραφείο μπήκε ο Αντιπρόεδρος του Ιδρύματος, ο οποίος παρακολουθούσε την συζήτηση. «Ποιο είναι ακριβώς το θέμα σου;» ήταν μια ερώτηση που ένιωσα ότι έπρεπε να απαντήσω γρήγορα και χωρίς να δημιουργήσω υποψίες αμφισβήτησης της δουλειάς που πρόσφεραν στον συγκεκριμένο χώρο. Η απάντησή μου ήταν κοφτή και σαφής «Το θέατρο».

Το όλο κλίμα αναθερμάνθηκε και πλέον οι ερωτήσεις περιορίστηκαν ή επεκτάθηκαν σε προσωπικό επίπεδο. Όπως από πού κατάγομαι, αν έχω συγγενείς στο Βόλο, αν έχω αδέρφια, πώς λέγομαι, ποιος καθηγητής με επιβλέπει κ.λ.π. Ίσως όλες αυτές οι ερωτήσεις να είχαν σκοπό σύμφωνα με την ψυχίατρο να σιγουρέψουν το γεγονός ότι δε κουβαλάω κάποιο ιστορικό Ορφάνιας, πράγμα το οποίο θα μπορούσε να

είναι ύποπτο σε περίπτωση που δεν είχα περάσει καλά στα Ιδρύματα που ενδεχομένως είχα εισαχθεί.

Ήμουν πλέον βέβαιη όπως και αποδείχτηκε ότι μπορούσα να έρθω σε επαφή με τα παιδιά, εφόσον έφερνα το τυπικό πιστοποιητικό του Πανεπιστημίου. Έφυγα, αφού πρώτα είχα αναλάβει την υποχρέωση να παραδώσω στο Ίδρυμα τη βεβαίωση από το Πανεπιστήμιο και αφού ο Αντιπρόεδρος είπε πως θα επικοινωνούσε μαζί μου για να μου δώσει κάποιες γενικής φύσεως πληροφορίες για το Ορφανοτροφείο.

Την πρώτη αυτή ημέρα ήρθα σε επαφή και με δυο άτομα του προσωπικού, την Έ... και την Γ... Η Γ..., δασκάλα, που πρόσφατα είχε αποφοιτήσει από το Πανεπιστήμιο Βόλου, προσφέρθηκε να με βοηθήσει σε οτιδήποτε χρειαζόμουν. Της ανέφερα ότι πρόκειται να κάνω θέατρο με τα παιδιά. Αυτό που πραγματικά μου έκανε εντύπωση ήταν η πεποίθηση της Γ... ότι αυτά τα παιδιά είναι δύσκολα κι ότι ίσως δεν θα έπρεπε να στηριχτώ πάνω τους για μια τόσο σοβαρή εργασία όπως η πτυχιακή! Για μένα η πτυχιακή μου μόλις τώρα αποκτούσε ενδιαφέρον. Η Γ... πρόσφερε εθελοντική εργασία κατά την διάρκεια της φοίτησής της στο Πανεπιστήμιο και έγινε μέλος του προσωπικού τον τελευταίο χρόνο.

Η Έ..., νηπιαγωγός 2ετούς φοίτησης, γύρω στα 35 της χρόνια, μας πλησίασε και συστήθηκε έχοντας περιέργεια για το τι γύρευα στο Ορφανοτροφείο. Της εξήγησα πως είχα μια εργασία και πως θα έκανα θέατρο με τα παιδιά. Η ίδια έδειξε την ίδια διάθεση με τη Γ... να με προετοιμάσει και να με ενημερώσει ότι τα παιδιά αυτά είναι πολύ ατίθασα. Η Έ... δουλεύει εκεί 4 τουλάχιστον χρόνια.

Δίπλα στο κτίριο του Ορφανοτροφείου υπάρχουν ένα Νηπιαγωγείο, ένα Δημοτικό σχολείο και ένα Γυμνάσιο. Η Γ... με πληροφόρησε ότι τα παιδιά της κλειστής περίθαλψης πηγαίνουν έξω σχολείο και μετά το μεσημέρι η ίδια αναλαμβάνει το διάβασμά τους. Ωστόσο στο προαύλιο έπαιζαν κάποια εξωτερικά παιδάκια νηπιακής ηλικίας. Όπως μου εξήγησε η Έ... μέσα στο Ορφανοτροφείο λειτουργεί κατά μια έννοια Παιδικός σταθμός, εννοώντας περισσότερο την φύλαξη αυτών των παιδιών που αφού τελειώσουν το μάθημά τους, έρχονται στο Ίδρυμα τρώνε και κάθονται μέχρι να έρθουν οι γονείς να τα πάρουν.

Όταν βγήκα στο δρόμο οι εντυπώσεις μου ήταν σε γενικές γραμμές καλές. Δεν ξέρω γιατί αλλά αυτό που ξαφνικά συνειδητοποίησα ήταν ότι τελικά ο χώρος του Ορφανοτροφείου ή έστω ενός Ιδρύματος εκπέμπει προς τα έξω ένα μυστήριο, μια μυστικοπάθεια που όταν σπάσεις το φράγμα της Πόρτας, όταν δηλαδή μπεις μέσα, τα πράγματα παύουν να είναι τόσο ξένα. Αυτή η προκατάληψη που είχα πριν μπω μέσα στο Ίδρυμα άρχισε να υποχωρεί σιγά-σιγά και να σκέφτομαι πως ίσως τελικά επειδή αναγνωρίζουμε εμείς ως «διαφορετικά» αυτά τα παιδιά, να γίνονται κιόλας.

2. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟ

Είχα ήδη μάθει από την Γ... και την Έ... ότι το Ορφανοτροφείο είναι μικτό κι ότι στεγάζονται σ' αυτό 11 παιδιά. Τώρα έπρεπε να περιμένω μήνυμα του Αντιπροέδρου ώστε να επισκεφτώ για άλλη μια φορά το Ίδρυμα και να αντλήσω πληροφορίες για την οργάνωση και διοίκηση του Ορφανοτροφείου.

Πράγματι ο Αντιπρόεδρος φάνηκε συνεπής, με πήρε τηλέφωνο, κλείσαμε ραντεβού και στις 3/12/00, το απόγευμα τον επισκέφτηκα στο γραφείο του, μέσα στο Ίδρυμα, με σκοπό να μου δώσει τις πληροφορίες που ζητούσα. Την συγκεκριμένη ώρα (19:00) ήταν εκεί τα παιδιά, τα οποία με το που πέρασα την είσοδο, έδειξαν περιέργεια για το τι ήθελα πλησιάζοντας ή απλά κοιτάζοντας προς το μέρος μου. Μπήκα στο γραφείο και η πόρτα έκλεισε.

Η στάση του Αντιπροέδρου ήταν θετική, ο ίδιος ήταν απόλυτα ακριβής. Μπορώ να πω ότι επικεντρώθηκε στα θέματα που τον ρώτησα, δίχως να αναφερθεί ή να παρατείνει την συζήτηση. Η συνέντευξη κράτησε τρία τέταρτα και την περισσότερη ώρα μιλούσε ο ίδιος με σαφήνεια. Όπως μου εξήγησε το Ορφανοτροφείο Βόλου ιδρύθηκε το 1894, από ένα φιλανθρωπικό σωματείο, «Φιλόπτωχος Αδερφότης Βόλου». Αυτή ήταν και η τότε επωνυμία του Ιδρύματος. Το 1973 μετονομάστηκε σε "Ορφανοτροφείο Αρρένων Βόλου" κι από τότε μέχρι σήμερα το Προεδρικό Διάταγμα είναι το ίδιο συνεπώς τυπικά όλα μένουν ως έχουν.

Στην συνέχεια μιλήσαμε για το πώς διοικείται το Ίδρυμα και μου είπε ότι η Διοίκηση του Ιδρύματος αποτελείται από 5μελές Συμβούλιο, το οποίο εκλέγεται κάθε 3 χρόνια από το Σωματείο. Το Σωματείο αποτελείται κυρίως από άτομα που στηρίζουν το Ίδρυμα, με την έννοια της φιλανθρωπίας και των κληροδοτημάτων, υπάρχει από τότε που ιδρύθηκε το Ίδρυμα, κάνει τον απολογισμό κάθε χρόνο και προτείνει 3 μέλη για το Διοικητικό Συμβούλιο. Τα άλλα δύο μέλη προτείνονται από τον Νομάρχη. Τα 5 αυτά μέλη είναι τα εξής: Πρόεδρος, Αντιπρόεδρος, Γραμματέας, Ταμίας και ένα μέλος αναπληρωματικό. Το αξίωμά τους είναι τιμητικό και άμισθο.

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση του Ιδρύματος, το Ορφανοτροφείο υπάγεται στα Νομικά Πρόσωπα Ειδικού Δικαίου και συγκεκριμένα στον τομέα: Φιλανθρωπικά Ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με βάση πάντα το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας. Διεύθυνση Πρόνοιας του κάθε Νομού είναι η Νομαρχία, η οποία συμμετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο και χρηματοδοτεί το Ίδρυμα ετησίως με το ποσό των 1.500.000 δρχ. Επίσης άλλα έσοδα που παρέχονται στο Ίδρυμα προέρχονται από κρατικούς φορείς όπως π.χ το κρατικό λαχείο, (γύρω στα 3.000.000 δρχ).

Ωστόσο κύρια πηγή εσόδων είναι η ίδια η περιουσία του Ιδρύματος από κληροδοτημένα ακίνητα, τα οποία κυρίως ενοικιάζονται.

Βασικό οικονομικό παράγοντα αποτελούν οι δωρεές, οι οποίες στηρίζουν το Ίδρυμα όχι μόνο με χρήματα αλλά και με ρουχισμό, τρόφιμα κ.λ.π. Από το 1982 στο Ίδρυμα λειτουργεί Παιδικός σταθμός για την φύλαξη νηπίων, τα οποία φιλοξενούνται κάποιες ώρες μετά το σχολείο μέχρι να έρθουν οι γονείς να τα πάρουν. Ο κάθε γονιός πληρώνει μηνιαίως 25.000 δρχ, τα οποία δίνονται για τους μισθούς των δασκάλων, και τα τρόφιμα .

Η μέριμνα που προβλέπεται για τα παιδιά σε σχέση με τις εξόδους τους διαφέρει ανάλογα με την κάθε περίπτωση. Τα παιδιά που φιλοξενούνται στο Ορφανοτροφείο και προέρχονται από οικογένειες που με δικαστική απόφαση κρίθηκαν ακατάλληλες, δεν επιτρέπεται να έχουν καμιά επαφή με τους γονείς τους και τις γιορτές ή το καλοκαίρι, που κλείνει ένα μήνα το Ίδρυμα, φιλοξενούνται σε ανάδοχες οικογένειες.

Τα παιδιά που προέρχονται από διαλυμένες ή άπορες οικογένειες διατηρούν μια επαφή με τους γονείς, οι οποίοι μπορούν να τα επισκέπτονται κάθε 2 ή 3 εβδομάδες στο Ορφανοτροφείο ενώ τα Χριστούγεννα, το Πάσχα και το καλοκαίρι, επιστρέφουν στο σπίτι τους, εφόσον οι συνθήκες είναι καλές.

Τα συγκεκριμένα παιδιά είναι κυρίως ηλικίας από 3,5-13 χρονών, ενώ αυτή τη στιγμή φιλοξενούνται και 2 κορίτσια Γυμνασίου. Τα παιδιά όπως ήδη έχει αναφερθεί πηγαίνουν έξω σχολείο, καθώς δίπλα στο Ορφανοτροφείο στεγάζονται δημόσια σχολεία. Αφού επιστρέψουν από το σχολείο και φάνε, η κύρια απασχόλησή τους είναι το διάβασμα. Υπάρχουν καθηγητές και δάσκαλοι, πέρα του προσωπικού, οι οποίοι προσφέρουν εθελοντικά τις εργασίες τους προκειμένου να βοηθήσουν τα παιδιά στη μελέτη. Ο Αντιπρόεδρος τονίζει ότι δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο να καλυφθούν τα μαθησιακά προβλήματα των παιδιών, με αποτέλεσμα να προετοιμάζονται για την επόμενη ημέρα στο σχολείο και να μην έχουν αρκετό χρόνο για άλλου είδους ασχολίες που κρίνονται δευτερεύουσας σημασίας όπως μουσική, χορό, ζωγραφική ή ακόμη και κάποια ξένη γλώσσα.

Το προσωπικό του Ιδρύματος αποτελείται από δέκα άτομα. Η Διοικητική Λογιστική αποτελείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο, την Γραμματέα. Επίσης έχει μία (1) Δασκάλα και μία (1) Νηπιαγωγό. Η Κοινωνική Λειτουργός κρατά τους φακέλους των παιδιών, έρχεται σ' επαφή με τις οικογένειες των παιδιών, με τις ανάδοχες οικογένειες αλλά και με τα ίδια τα παιδιά. Ακόμη υπάρχουν δύο (2) γυναίκες, οι λεγόμενες Νυχτερινές, οι οποίες ουσιαστικά είναι Επιμελήτριες από τις 20:00 το βράδυ ως το πρωί. Η Καθαρίστρια φροντίζει το κτίριο και τον κήπο, ενώ η Μαγειρίσσα και η Βοηθός της, δεν μαγειρεύουν μόνο, αλλά πολλές φορές ταΐζουν και τα μικρά παιδάκια.

Τα παιδιά που μένουν στο Μικτό Παι Ορφανοτροφείο είναι συνολικά έντεκα (11), έξι (6) αγόρια και πέντε (5) κορίτσια. Απ' αυτά αρκετά είναι αδέρφια. Υπάρχουν τέσσερα (4) αδέρφια τα οποία βρίσκονται στο Ίδρυμα με δικαστική απόφαση (2 αγόρια και 2 κορίτσια). Ακόμη είναι δύο (2) αγόρια αδέρφια, και άλλα δύο (2), ένα (1) αγόρι και ένα (1) κορίτσι. Στο τέλος της συνέντευξης ο Αντιπρόεδρος μου έδωσε ένα ενημερωτικό φυλλάδιο του Ορφανοτροφείου Βόλου, που ισχύει από το 1973 ως σήμερα με κάποιες διαφορές κυρίως στην περιουσία του Ίδρύματος.

Προκειμένου να μάθω κάποια επιπλέον πράγματα για τα παιδιά ήρθα σε επαφή με την Κοινωνική Λειτουργό του Ίδρύματος, τη Σ..., μια νεαρή γυναίκα, η οποία βρίσκεται στο Ίδρυμα τα απογεύματα. Όπως η ίδια με πληροφόρησε κανένα παιδί του Ίδρύματος δεν είναι ορφανό, στις περισσότερες περιπτώσεις ζουν και οι δυο γονείς, ενώ υπάρχουν παιδιά χωρισμένων γονιών, γονιών άπορων ή γονιών που κρίθηκαν ακατάλληλοι ύστερα από δικαστική απόφαση. Τα παιδιά παρουσιάζουν μαθησιακά προβλήματα τα οποία πηγάζουν κυρίως από εξωτερικούς παράγοντες, όπως αδιαφορία των γονιών ή γενικότερο άσχημο οικογενειακό περιβάλλον και κακές συνθήκες διαβίωσης, ενώ υπάρχουν και παιδιά με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης.

3. Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΥ

Στις 10-11 Μαρτίου 2001 παρακολούθησα το συνέδριο με θέμα «Ψυχοκοινωνικές διαδικασίες και Εμπύχωση στην εκπαίδευση» στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και ήρθα σε επαφή με την ψυχίατρο όπως ήδη έχω αναφέρει, η οποία με κατατόπισε για το πώς έπρεπε να πλησιάσω τα παιδιά και να εισαχθώ στους κόλπους της ομάδας που αυτά αποτελούσαν.

Όπως η ίδια μου εξήγησε αυτά τα παιδιά έχουν την τάση να δέχονται εύκολα άτομα του έξω περιβάλλοντός τους και να προσπαθούν να κερδίσουν την συμπάθεια και εύνοιά τους πολλές φορές με υπερβολικό τρόπο. Δεν θα έπρεπε λοιπόν να κολακευτώ και να ανταποδώσω αυτή τη συμπάθεια σε κάποια που τυχόν θα ήταν πιο εκδηλωτικά, γιατί αυτομάτως θα απέρριπτα έμμεσα τα υπόλοιπα. Η στάση μου θα έπρεπε να είναι ουδέτερη και η συμπάθειά μου ισομετρικά κατανεμημένη.

Ακόμη σε πιθανή πρόθεσή τους να μου εκμυστηρευτούν κάποια μυστικά τους, που κάλλιστα θα μπορούσαν να μην αληθεύουν, θα έπρεπε να μην εκφέρω γνώμη, απλά να ακούσω. Από πριν ωστόσο καλό θα ήταν να έχω ξεκαθαρίσει τη δύσκολη θέση μου ως προς την διοίκηση και τους ανθρώπους που εργάζονταν εκεί έτσι ώστε αν κάποιο μυστικό ή παράπονο αφορούσε αυτούς να ξέρουν τα παιδιά ότι έπρεπε να το συζητήσω μαζί τους. Μ' αυτόν τον τρόπο η επιλογή θα ήταν δική τους για το αν θα μου μιλήσουν ή όχι ώστε να μην βρεθώ εγώ σε τέτοιου είδους διλήμματα. Κατανοητό είναι ότι δεν θα ήταν αποτελεσματικό να σχολιάζω μαζί τους πράγματα που αφορούσαν τη λειτουργία του Ιδρύματος λόγω χάρη τιμωρίες, γιατί πέρα από το τι είναι γι' αυτά το Ίδρυμα και πώς νιώθουν, τα άτομα που βρίσκονται εκεί είναι οι άνθρωποί τους, τα πρόσωπα αναφοράς τους.

Επιπλέον στο εύλογο ερώτημά τους γιατί επέλεξα το Ίδρυμα να κάνω θέατρο και όχι κάποιο σχολείο, η απάντησή μου θα έπρεπε να είναι τέτοια που να μην τους προκαλεί από μέρους μου την εντύπωση ότι τα βλέπω διαφορετικά ή ότι τα λυπάμαι. Έτσι το γεγονός ότι τα παιδιά βρίσκονταν στον ίδιο χώρο και άρα δεν θα ήταν απαραίτητο να κλείνουμε ραντεβού, να ψάχνουμε ώρες που βολεύουν το κάθε άτομο ξεχωριστά ή να ζητάμε τοποθεσία από αρμόδιους ή αναρμόδιους είναι πράγματα που δικαιολογούσαν απόλυτα την επιλογή μου.

Επιπρόσθετα ωφέλιμο θα ήταν να εξηγήσω στα παιδιά πόσο σημαντικό είναι για μένα αυτή η παράσταση, να τους πω ότι είναι η πτυχιακή μου εργασία και ότι ουσιαστικά θα με βοηθήσουν να πάρω το

πτυχίο μου. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες θέτω τους κανόνες μου με την έννοια ότι ζητάω να δείξουν υπευθυνότητα και ωριμότητα για να φτάσουμε στον κοινό σκοπό μας. Τέλος ρωτάω τα παιδιά αν συμφωνούν, αν θέλουν να δουλέψουμε σαν μια ομάδα και αν δέχονται να με βοηθήσουν. Οι συμβουλές της ψυχιάτρου ήταν στ' αλήθεια απαραίτητες και αισθάνθηκα πολύ πιο έτοιμη να αντιμετωπίσω την πρώτη αυτή συνάντηση.

Έτσι στις 13 Μαρτίου 2001 ξεκίνησα για το Ορφανοτροφείο έχοντας από πριν ενημερώσει τη Διοίκηση. Όταν έφτασα εκεί ήμουν ιδιαίτερα ανήσυχη για το πώς θα αντίκριζα τα παιδιά κι αν θα κατάφερνα να τραβήξω την προσοχή τους και το ενδιαφέρον τους. Γι' αυτό το λόγο είχα περιποιηθεί αρκετά τον εαυτό μου, διατηρώντας ωστόσο το νεανικό μου ύφος, ξέροντας ήδη από το βιβλίο της Παπαδάκη-Μιχαηλίδη (1995) ότι το σώμα και η εξωτερική μας εμφάνιση παίζει σημαντικό ρόλο στη μη λεκτική επικοινωνία και στις διαπροσωπικές σχέσεις των ατόμων. Λέγοντας μη λεκτική επικοινωνία εννοούμε τη διαδικασία εκείνη μέσω της οποίας ένα άτομο επηρεάζει τη συμπεριφορά, τη νοητική κατάσταση ή τα συναισθήματα κάποιου άλλου, χρησιμοποιώντας ένα ή περισσότερα μη λεκτικά κανάλια. Βασική λοιπόν πηγή αυτής της μη λεκτικής επικοινωνίας είναι αρχικά η γενική εντύπωση που δημιουργεί το ίδιο άτομο στους άλλους ανθρώπους. Η γενική εντύπωση του ατόμου σχηματίζεται κυρίως από την εμφάνισή του, τις εκφράσεις του προσώπου του, το βλέμμα του, τις χειρονομίες που κάνει, τις κινήσεις και άλλα.

Όταν μπήκα στο Ίδρυμα τα παιδιά ήταν μαζεμένα στο σαλόνι και έβλεπαν τηλεόραση. Η κοινωνική λειτουργός και η δασκάλα του Ορφανοτροφείου με πλησίασαν, με χαιρέτησαν και με σύστησαν στα παιδιά λέγοντας πως είχα έρθει να τους κάνω θέατρο, τότε εκείνα σηκώθηκαν και οδηγηθήκαμε σε μια αίθουσα για να γνωριστούμε. Τα παιδιά ήταν έντεκα στο σύνολο, ηλικίας από 3,5 μέχρι 16 ετών. Μείναμε μόνοι μας και τους ζήτησα να καθίσουμε σε κύκλο. Απ' ότι φάνηκε ήταν η πρώτη φορά που κάθονταν όλοι μαζί έτσι, κι αυτό γιατί από την μια δεν βοηθούσε η διαρρύθμιση της τάξης αλλά και τα θρανία που ήταν για δυο μαθητές με καρέκλες ενωμένες στο τραπεζάκι, κι από την άλλη γιατί ο ένας δεν βολευόταν να καθίσει με άνεση δίπλα στον άλλο, αυτή ήταν και η πρώτη ισχυρή ένδειξη ότι οι σχέσεις τους ήταν τεταμένες.

Αφού καθίσαμε, είπα το όνομα μου, την ηλικία μου, ότι είμαι φοιτήτρια στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών κι ότι μ' αρέσει πολύ το θέατρο. Στην συνέχεια ζήτησα από τα παιδιά να πουν το όνομα τους, ότι θέλουν για τον εαυτό τους κι ότι νομίζουν ότι τους αρέσει ιδιαίτερα. Ξεκίνησε λοιπόν ένας - ένας με τη σειρά να λέει το όνομά του και κάτι που του άρεσε π.χ το ποδόσφαιρο, η μουσική και άλλα. Τότε άκουσα και τα πρώτα παρατσούκλια και είδα την τάση του ενός να μειώνει τον άλλο

με επίθετα όπως «αράπη» ή «χοντρή» ή «φώκια» ή «αλβανέ». Σε όλα αυτά δεν αντέδρασα καθόλου, δεν έκανα καμία παρατήρηση και γενικότερα έδειξα ότι μου ήταν αδιάφορα κι ότι δεν τα άκουγα, αντιθέτως χαμογελούσα σ' αυτόν που είχε το λόγο και τον κοιτούσα με προσοχή στα μάτια αγνοώντας τα σχόλια των υπολοίπων. Η στάση μου πίστευα ότι θα καταλάγιαζε το όλο κλίμα αλλά με έκπληξη διαπίστωνα ότι τα σχόλια συνεχίζονταν και μάλιστα επεκτάθηκαν σε σημείο λογομαχίας. Έτσι παίρνοντας ανέμελο ύφος ξεκίνησα λέγοντας «Που λέτε εγώ ήρθα εδώ..», αυτό ήταν, η προσοχή όλων στράφηκε προς το μέρος μου και τα στόματα έκλεισαν.

Κάθισα μια ώρα αυτή την πρώτη φορά και εξήγησα στα παιδιά τι ακριβώς ήθελα να κάνουμε μαζί, πώς θα μπορούσαμε να το κάνουμε, γιατί επέλεξα να έρθω στο Ίδρυμα και τέλος έθεσα το ερώτημα αν ενδιαφέρονταν και αν είχαν τη διάθεση να με βοηθήσουν ή όχι. Ζήτησα να μην απαντήσουν αμέσως αλλά να το σκεφτούν σοβαρά και να μου απαντήσουν την επόμενη φορά που θα ξαναπήγαινα. Βέβαια τα παιδιά έδειξαν να ενθουσιάζονται, είπαν αμέσως ότι δέχονται και άρχισαν τις ερωτήσεις, όπως κάθε πότε θα έκαναν πρόβα, αν θα προλάβαιναν, αν θα κατάφερναν να μάθουν τα λόγια από τους ρόλους και ποιο έργο θα ανεβάζαμε. Γενικότερα εντόπισα μια δυσκαμψία από μέρους τους, σαν να ήθελαν αλλά να μην πίστευαν ότι μπορούσαν να τα καταφέρουν. Τους καθησύχασα λοιπόν λέγοντάς τους να μου έχουν εμπιστοσύνη γιατί τίποτα δεν είναι ακατόρθωτο, και πως με τη βοήθειά μου και τις πρόβες που θα κάναμε θα μάθαιναν όχι μόνο τον δικό τους ρόλο αλλά και τους ρόλους των υπολοίπων.

Στην προσπάθειά μου να δω κατά πόσο το ήθελε και συμφωνούσε ο καθένας ξεχωριστά άρχισα να απευθύνω το λόγο σε κάθε μέλος «Εσύ τι λες; Σ' αρέσει η ιδέα; Σ' αρέσει το θέατρο; Έχεις παίξει ποτέ; Έχεις δει θέατρο;». Από άτομο σε άτομο οι απαντήσεις διαφοροποιούνταν αλλά το κοινό συμπέρασμα ήταν ότι όλοι ήθελαν! Την ώρα της συζήτησης παρατήρησα πάλι την ίδια συμπεριφορά, ο ένας διέκοπτε τον άλλο για να πάρει το λόγο ή τον κορόιδευε ή γελούσε τονίζοντάς του ότι δεν ξέρει να μιλάει ή ότι είναι κακός μαθητής και δεν ξέρει να διαβάζει άρα δεν θα μπορούσε να παίξει θέατρο και άλλα. Δίχως να σχολιάσω τίποτα απ' αυτά ξαφνικά τους ρώτησα ποιο είναι το αγαπημένο τους φαγητό. Οι απαντήσεις έπεσαν βροχή και τότε εγώ πέταξα την ιδέα «Θέλετε να μαγειρέψουμε μακαρόνια;», κοντοστάθηκαν κι έβαλαν τα γέλια. Σηκώθηκα πάνω έβγαλα τα παπούτσια μου και τα παιδιά έκαναν το ίδιο, κάποιος ήταν ο μάγειρας, κάποιιοι σε κύκλο η κατσαρόλα και κάποιιοι τα μακαρόνια. Μαγειρέψαμε ένα ωραιότατο φαγητό, ο μάγειρας άναψε φωτιά, αγκάλιασε τα μακαρόνια που ήταν δίπλα- δίπλα μέσα στο πακέτο και τα έριξε στο βραστό νερό, τα μακαρόνια άρχισαν να χοροπηδούν, η

κατσαρόλα να γυρίζει γύρω- γύρω από τη δυνατή φωτιά μέχρι που έβρασαν, λύγισαν και ξάπλωσαν στον πάτο. Πρώτη φορά είδα «μακαρόνια» να γελάνε τόσο πολύ.

Έφυγα και ήμουν γεμάτη αισιοδοξία, τα παιδιά με δέχτηκαν κι αυτό μου έδινε μεγάλη χαρά. Με ρώτησαν πότε θα ξαναπάω και εκείνη την ώρα αισθάνθηκα πως έκανα κάτι σημαντικό, κάτι πέρα από την εργασία μου, πήγα με την ελπίδα να φύγω νικήτρια και ξαφνικά έκανα την απίστευτα όμορφη διαπίστωση ότι εκείνα με είχαν κερδίσει!

1. ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ- ΜΟΙΡΑΣΜΑ ΡΟΛΩΝ

Είχαν ήδη περάσει δυο εβδομάδες από τότε που άρχισα να επισκέπτομαι το Ορφανοτροφείο, αργά και σταθερά ξεκίνησα να μπαίνω στη διαδικασία να σκιαγραφήσω τις προσωπικότητες των παιδιών, να δω τον τρόπο που αντιμετώπιζαν τη νέα τους ενασχόληση με το θέατρο. Κάθε φορά που έμπαινα στο προαύλιο του Ιδρύματος έτρεχαν να με υποδεχτούν και να με ρωτήσουν αν έφερα μαζί μου το έργο που θα ανεβάζαμε. Τον πρώτο αυτό καιρό ήθελα να δουλέψουμε με τα παιδιά στο επίπεδο του θεατρικού παιχνιδιού, να κάνουμε παιχνίδια γνωριμίας, επικοινωνίας και εμπιστοσύνης.

Έτσι είπαμε την ιστορία των παπουτσιών μας, κάναμε φανταστικές τηλεφωνικές συνδιαλέξεις, παίξαμε τον τυφλό και το μπαστούνι του, αναζητήσαμε όλες τις στάσεις που μπορεί να πάρει το σώμα μας μέσα στο χώρο, μιμηθήκαμε κινήσεις και φωνές ζώων, γράψαμε κύκλους στο πάτωμα με συναισθήματα και βαλθήκαμε να εκφράσουμε αυτά τα συναισθήματα (λύπη, χαρά, κακία, ειρωνεία κ.λ.π) προφέροντας πάντα την ίδια φράση. Σκοπός μου μέσω όλων αυτών των δραστηριοτήτων ήταν να δω την ελευθερία κίνησης και έκφρασης των παιδιών, να τα βάλω σε ένα κλίμα συνεργατικότητας και να συνειδητοποιήσουν ότι αυτό που θα κάναμε θα το κάναμε όλοι μαζί, όπως όλοι μαζί βρισκόμασταν στον ίδιο χώρο και παίζαμε.

Πριν ακόμη έρθω σε επαφή με τα παιδιά σκεφτόμουν ποιο κείμενο θα έπρεπε να επιλέξω, τι θα ήταν πιο κοντά στις ανάγκες των παιδιών, τι θα τους ταίριαζε πιο πολύ. Αυτό που ένιωθα ότι θα βοηθούσε τα παιδιά, σύμφωνα με τα όσα είχα διαβάσει για το ψυχόδραμα, ήταν μια ιστορία σαν το παραμύθι «Χάνσελ και Γκρέτελ» των αδελφών Γκριμ. Ο Χάνσελ και η Γκρέτελ είναι δυο αδερφάκια που εγκαταλείπονται στο δάσος από τους γονείς τους γιατί δεν υπάρχει η δυνατότητα να τα θρέψουν. Το τέλος είναι αισιόδοξο, καθώς τα δυο παιδιά ύστερα από περιπέτειες και εμπόδια καταφέρνουν να γυρίσουν σπίτι και να ζήσουν ευτυχισμένα κοντά στους δικούς τους, που εντωμεταξύ έχουν μετανοήσει για την απόφασή τους να εγκαταλείψουν τα παιδιά τους στο δάσος.

Στο συνέδριο όμως που έγινε στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας με θέμα «Ψυχοκοινωνικές διαδικασίες και Εμφύχωση στην εκπαίδευση», ύστερα από την συνάντηση που είχα και τον κ. Στέλιο Κρασανάκη, ψυχίατρο και ψυχοθεραπευτή μέσω δράματος, κατάλαβα ότι η σκέψη να επιλέξω το παραμύθι «Χάνσελ και Γκρέτελ» ήταν εσφαλμένη.

Προσδοκία του ψυχοδράματος δεν είναι να μεταμορφωθούν οι ασθενείς σε ηθοποιούς αλλά να είναι επί σκηνής αυτοί που είναι στην πραγματικότητα. Έτσι είναι κατανοητό, όπως ήδη έχει αναφερθεί σε

σε προηγούμενο κεφάλαιο, ότι το ψυχόδραμα καθώς έχει θεραπευτικό σκοπό απαιτούνται ειδικές γνώσεις για να εφαρμοστεί.

Στόχος δικός μου ήταν η εμπύχωση αυτών των παιδιών και εκεί έπρεπε να περιοριστεί. Η εμπύχωση αναφέρεται στις διαδικασίες εκείνες οι οποίες ενθαρρύνουν την έκφραση των συναισθημάτων και του δυναμικού των ατόμων που συμμετέχουν σε ομάδες με εκπαιδευτικούς, ψυχαγωγικούς ή και θεραπευτικούς σκοπούς. Οι διαδικασίες εμπύχωσης αναπτύσσονται σε ομάδες συνάντησης με στόχο την ευαισθητοποίηση των συμμετοχόντων σε θέματα διαπροσωπικής επικοινωνίας και ανθρωπίνων σχέσεων αλλά και σε ομάδες με διάφορες δραστηριότητες όπως παιχνίδι, παίξιμο ρόλων, θέατρο (Χατζούλη 2001). Με σκοπό λοιπόν παιδαγωγικό και ψυχαγωγικό ταυτόχρονα θα πλησίαζα αυτά τα παιδιά, ενισχύοντας την ψυχοκοινωνική ανάπτυξή τους, ενθαρρύνοντας την επικοινωνία και αυξάνοντας την συνεργατικότητα τους.

Έτσι ξεκίνησα να ψάχνω θεατρικά έργα που θα ανταποκρίνονταν στον αριθμό των παιδιών, στις δυνατότητές τους και φυσικά στις ηλικίες τους. Ήξερα ότι όλα αυτά ήταν ρευστά, με την έννοια ότι ο αριθμός μπορεί να άλλαζε αν κάποιο παιδί ερχόταν ή έφευγε από το Ίδρυμα, ότι το επίπεδό τους μαθησιακά δεν ήταν το ίδιο σε όλους και φυσικά ότι οι ηλικίες τους διαφοροποιούνταν αισθητά, εφόσον το μικρότερο ήταν 3,5 και το μεγαλύτερο ήταν 16 ετών. Ήταν απαραίτητο το κείμενο να είναι ευέλικτο και προσαρμόσιμο, να τηρεί προϋποθέσεις τέτοιες που δεν θα δημιουργούσε προβλήματα συμμετοχής όλης της ομάδας. Τότε θυμήθηκα ένα θεατρικό έργο που είχα παίξει εγώ με τους συμμαθητές μου, όντας μαθήτρια στο Δημοτικό, «Το αυγό της κότας» του Γιώργου Ιωάννου. Οι αναμνήσεις μου από εκείνη τη θεατρική παράσταση ήταν θετικές, είχα αισθανθεί πολύ όμορφα και σκέφτηκα πως αν ένιωθαν το ίδιο όμορφα και τα παιδιά του Ορφανοτροφείου θα άγγιζα το σκοπό μου.

Διάβασα το θεατρικό έργο και διαπίστωσα πως ήταν αρκετά καλό, με θέμα τη ζωή των ζώων μέσα σε μια πολυκατοικία, θέμα που ευαισθητοποιεί τα παιδιά καθώς μεγάλο περίσσειμα της αγάπης τους διατίθεται σ' αυτά. Ωστόσο δεν ήθελα να αποφασίσω πριν παρουσιάσω στα παιδιά το βιβλίο, πριν συζητήσουμε για τα κατοικίδια ζώα, την φροντίδα που πρέπει να δείχνουμε σ' αυτά και φυσικά πριν δω αν αρέσει στα παιδιά το κείμενο κι αν συμφωνούσαν. Πήγα στο Ορφανοτροφείο και αφού διαβάσαμε αποσπάσματα και μιλήσαμε για τα ζώα, άρχισαν να διεκδικούν ρόλους και να φωνάζουν για το ποίος θα ήταν τι, η ιδέα του συγκεκριμένου έργου τους άρεσε πολύ. Ησύχασα τα παιδιά λέγοντας πως ήταν πολύ νωρίς να μοιράσουμε ρόλους και πως θα προχωρούσαμε σιγά-σιγά στην επιλογή των προσώπων.

Αυτό που μου έκανε εντύπωση ήταν η στάση δύο ατόμων που μόλις είδαν το βιβλίο σηκώθηκαν από τον κύκλο και κάθισαν στα

θρανία, αρνήθηκαν να συμμετέχουν στη συζήτηση, λέγοντας πως δεν είχαν σκοπό να παίξουν. Η βασανιστική ερώτηση αν θα μπορούσαν να μάθουν όλα αυτά τα λόγια επανήλθε στο προσκήνιο, για άλλη μια φορά διαβεβαίωσα τα παιδιά πως αυτό ήταν το λιγότερο και πως υπήρξαν μεγάλοι ηθοποιοί, κυρίως παλιότερα, που δεν ήξεραν ούτε το όνομα τους να γράφουν, άλλωστε εγώ ήμουν εκεί για να τους βοηθήσω. Το κλίμα αναθερμάνθηκε, τραβήξαμε τις καρέκλες μας στην άκρη και ορίζοντας τυχαία κάποια άτομα ξεκινήσαμε να διαβάζουμε την πρώτη σκηνή. Προς μεγάλη μου έκπληξη διαπίστωσα ότι κανείς δεν είχε άνεση με το γραπτό κείμενο, ακόμη και τα μεγαλύτερα παιδιά δυσκολεύονταν πάρα πολύ να διαβάσουν.

Όταν αργότερα ξανακοίταξα προσεκτικά το έργο αποφάσισα πως θα ήταν καλό να το διασκευάσω, να το προσαρμόσω στα δεδομένα των παιδιών και να ακολουθήσω μια συγκεκριμένη τακτική θεατρικής διαδικασίας, ώστε να μην τρομάζω την ομάδα στη θέα του κειμένου. Έτσι άρχισα να γράφω μια- μια τις σκηνές, να λιγοστεύω τα λόγια των ρόλων, να εφευρίσκω ρόλους για τα πολύ μικρά παιδιά ή ρόλους χωρίς πολλά λόγια, λαμβάνοντας πάντα υπόψη και τις ιδιαίτερες αδυναμίες κάποιων παιδιών, όπως νοητική υστέρηση, χαμηλό ή οριακό δείκτη νοημοσύνης, προβλήματα άρθρωσης. Στο τέλος της εργασίας υπάρχει παράρτημα του διασκευασμένου θεατρικού κειμένου.

Κάθε δυο πρόβες μοίραζα φωτοτυπίες τριών-τεσσάρων σελίδων και πάντα σε όλους, άσχετα αν οι ρόλοι μέχρι εκείνη τη στιγμή ήταν περιορισμένοι στα δυο-τρία πρόσωπα. Ακόμη δεν είχα μοιράσει ρόλους

γι' αυτό το σκοπό, ήθελα να αισθάνονται πως συμμετείχαν και ταυτόχρονα ήθελα να έχουν λόγο να βρίσκονται στην ομάδα, έπαιζαν όλοι εναλλάξ, όποιο ρόλο μπορούσαν και ήθελαν. Αυτοί που δεν ήξεραν να διαβάζουν καλά άκουγαν τα λόγια από εκείνους που έπαιζαν πριν και αυτό βοηθούσε. Επιπλέον χώρισα, κατά κάποιο τρόπο, την ομάδα σε υποομάδες των τριών-τεσσάρων παιδιών που έπαιζαν μαζί, στην ίδια σκηνή, έτσι ώστε να υπάρχει τουλάχιστον ένας σε κάθε υποομάδα που να ξέρει να διαβάζει και στις αναγνώσεις που έκαναν το βράδυ να βοηθά τους υπόλοιπους.

Σε ένα μήνα είχα δώσει όλες τις σκηνές στα παιδιά και το μοίρασμα των ρόλων ήρθε απόλυτα φυσικά, χωρίς προστριβές και παρεξηγήσεις, όποιος είχε δουλέψει αρκετά πάνω σε έναν ρόλο τον διεκδικούσε και τον κέρδιζε ανάλογα με τις δυνατότητές του και τη διάθεσή του. Κανείς δεν έφερε αντίρρηση για το ρόλο που πήρε και κανείς δεν σχολίασε το ρόλο του άλλου, τα παιδιά είχαν αρχίσει ήδη από τις υποομάδες να κατασταλάζουν για το ποιος ήθελαν να είναι και έδειχναν ευχαριστημένα γιατί αυτό που είχαν επιλέξει να κάνουν έβλεπαν ότι το έκαναν καλά, αυτό είχε σημασία για κείνα.

2. ΧΟΡΟΓΡΑΦΙΑ-ΜΟΥΣΙΚΗ-ΜΑΣΚΕΣ-ΚΟΣΤΟΥΜΙΑ-ΣΚΗΝΙΚΑ

Το θέατρο δεν πρέπει να το βλέπουμε μόνο ως κείμενο, ως απλή αποστήθιση και διεκπεραίωση ρόλων αλλά ως ένα «πάντρεμα» της τέχνης που κρύβει μέσα του κίνηση, χορό, μουσική, εικαστικές τέχνες και τεχνικές.

Για να μπορέσει το παιδί να εκφραστεί πρέπει να πετύχει κάποιο ικανοποιητικό βαθμό ευαισθητοποίησης. Κύρια πηγή ευαισθητοποίησης είναι το σώμα του. Να εκφραστεί ένα παιδί με το σώμα του σημαίνει, σύμφωνα με τους Κουρετζή-Άλκηστις (1993), να μπορεί να κινηθεί ελεύθερα στο χώρο, να έχει αίσθηση του χώρου, να αισθάνεται άνετα όλα τα μέλη του, να κατανοεί τον συμβολισμό των χειρονομιών του. Η κίνηση ευαισθητοποιεί τον εσωτερικό κόσμο του παιδιού. Όσο το παιδί ευαισθητοποιείται τόσο η κίνηση γίνεται ευδιάκριτη, αποτυπώνεται με σαφήνεια στο χώρο, παίρνει διαστάσεις, μεταβάλλεται σε μέσο έκφρασης και μετάδοσης ποικίλων μηνυμάτων.

Αφού είχα βρει το θεατρικό έργο και οι ρόλοι είχαν μοιραστεί, έπρεπε στην συνέχεια να βρω χορογραφία για να εμπλουτίσω το αισθητικό αποτέλεσμα της θεατρικής παράστασης και μουσική κατάλληλη για να αποδοθεί αυτή η χορογραφία με άνεση και χάρη από τα παιδιά. Επιπλέον έπρεπε να καλύψω με μουσική τα κενά που μεσολαβούσαν ανάμεσα στις σκηνές, έτσι ώστε να ταιριάζει στο κείμενο αλλά και να αρέσει στην ομάδα.

Σε αυτό το σημείο ζήτησα τη βοήθεια της συμφοιτήτριάς μου Ελένης Δελιαλή, η οποία διδάσκεται κλασικό μπαλέτο στη Θεσσαλονίκη. Η Ελένη μας επισκέφτηκε στο Ίδρυμα, γνώρισε τα παιδιά και μαζί ακούσαμε διάφορες μουσικές, άλλοτε ζωηρές και εύθυμες, άλλοτε περισσότερο ατμοσφαιρικές και κλασικές ανάλογα κάθε φορά με το κομμάτι του θεατρικού έργου που εξετάζαμε. Ύστερα από αρκετές ώρες δουλειάς και αφού η Ελένη ήρθε στο Ορφανοτροφείο παραπάνω από μια φορά, καταλήξαμε σε κάποια μουσικά αποσπάσματα και στην συνέχεια δημιουργήσαμε ένα σχέδιο χορογραφίας έτσι ώστε να συμμετέχουν όλα τα παιδιά και να τους είναι ευχάριστο. Η Ελένη τους παρουσίασε την χορογραφία αρχικά στον πίνακα και έπειτα η ομάδα χωρίστηκε σε ζευγάρια εφαρμόζοντας αυτά που η Ελένη τους είχε πει και ταυτόχρονα αυτοσχεδιάζοντας.

Τις δυο τελευταίες εβδομάδες η χορογραφία ήταν έτοιμη (παράρτημα 2). Προκειμένου να εξακριβωθούν κάποιες ατέλειες και για καλύτερα αποτελέσματα στην κίνηση ζήτησα από την χορογράφο, καθηγήτριά μου στο Πανεπιστήμιο, να μας επισκεφτεί. Η ίδια δέχτηκε με μεγάλη προθυμία να έρθει και στις 29 Μαΐου, ημέρα Τρίτη, ήρθε στο Ίδρυμα. Η ομάδα έδειξε τον καλύτερο εαυτό της στο χορό και άκουσε τις

συμβουλές της χωρίς αντιρρήσεις ή δυσαρέσκεια. Της έκαναν «κοπλιμέντα» για τα όμορφα ρούχα που φορούσε και στο ερώτημά της αν ήθελαν να ζαναπάει, απάντησαν ομόφωνα «Ναι!».

Την επόμενη μέρα η Κα. Μπαρμπούση βρισκόταν πάλι στο Ίδρυμα, αυτή τη φορά συνοδευόμενη από την υπεύθυνη καθηγήτρια της πτυχιακής μου Κα. Βιδάλη, η οποία είχε φροντίσει για ένα μικρό πάρτι, πριν ξεκινήσει ο χορός. Τα παιδιά ενθουσιάστηκαν. Αυτό που παρατηρήθηκε ήταν ότι στη θέα ξένων προσώπων η αυτοπεποίθησή τους και η ανάγκη για προβολή του εαυτού τους μεγάλωνε τόσο που οδηγούσε την ομάδα σε πλήρη αποσυντονισμό και ανησυχία, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολη η συμμόρφωσή τους στην θεατρική διαδικασία.

Σε αυτό το διάστημα που μεσολαβούσε πριν την παράσταση έπρεπε ταυτόχρονα να φροντίσω για τις μάσκες, τα κοστούμια και τα σκηνικά. Κατέληξα στην απόφαση να χρησιμοποιήσουμε μάσκες ύστερα από πολύ σκέψη, λόγω της μικρής ηλικίας κάποιων παιδιών και της δυσφορίας που μπορεί να ένιωθαν φορώντας την. Η απόφασή μου όμως στηρίχτηκε στο γεγονός της γοητείας που η μάσκα εκπέμπει και που αυτή είναι παραδεκτή στο χώρο της τέχνης και ειδικότερα της μεταμφίεσης στο θέατρο. Μάσκα είναι ο τρόπος που σε βοηθάει να δημιουργήσεις ένα καινούργιο πρόσωπο, να μπει στη διάσταση του και να αφηθείς ελεύθερος όντας κρυμμένος πίσω απ' αυτήν. Τα κοστούμια ήθελα να είναι περιγραφικά αλλά και αφαιρετικά (παράρτημα 3), χωρίς να είναι φλύαρα αλλά με σκοπό να τονιστούν τα βασικά χαρακτηριστικά των ζώων. Το σκηνικό το φαντάστηκα ως κατασκευή τρισδιάστατη, έτσι ώστε να δίνεται απόλυτα η αίσθηση του πραγματικού. Κάτι τέτοιο όμως δεν ήταν εύκολο λόγω του περιορισμένου χώρου και του μεγάλου αριθμού των παιδιών που κινούνταν και χόρευαν πάνω στη σκηνή.

Με σκοπό να αποδώσω καλύτερα όλα όσα είχα κατά νου στράφηκα σε βιβλία με θέματα σκηνογραφίας, κοστούμιών και μάσκας, όπως του Γιώργου Πάτσα (1995), και άντλησα ιδέες από μαθήματα εικαστικών, τα οποία είχα ήδη διδαχθεί σε προηγούμενα έτη. Καθώς δεν υπήρχε η δυνατότητα διάθεσης μεγάλου χρηματικού ποσού, τα υλικά που θα χρησιμοποιούσα φρόντισα να είναι απλά ή και άχρηστα, στηριζόμενη περισσότερο σε προσωπική εργασία για την κατασκευή τους.

Σε αυτή τη φάση της εργασίας είχα τη βοήθεια των καθηγητών μου στα εικαστικά μαθήματα, του κ. Μαγουλιώτη Απόστολου και του κ. Καμπούρη Θωμά. Ο κ. Μαγουλιώτης με συμβούλεψε να βρω παλιά ρούχα, όπως φόρμες, πουκάμισα, μπλουζάκια και να τα τροποποιήσω αναλόγως με το τι επιθυμούσα να φτιάξω. Έτσι έκατσα και σχεδίασα τα κοστούμια και τις μάσκες με βάση αυτά που είχα δει στα βιβλία σκηνογραφίας, κοστούμιών και μάσκας και τα έδειξα στον κ. Καμπούρη, για να βρούμε τρόπους κατασκευής αλλά και συνδιασμό χρωμάτων. Πραγματικά η βοήθειά του κρίθηκε απαραίτητη καθώς φτιάξαμε μαζί τις

μάσκες και τα σκηνικά. Τα χρώματα που ζωγραφίσαμε τις μάσκες ήταν χαρούμενα και βασισμένα στην εύθυμη πολυχρωμία των κοστουμιών. Αντίθετα το σκηνικό έπρεπε να είναι λιτό και με γήινες αποχρώσεις ώστε να ξεκουράζεται το μάτι του θεατή και να αποδίδεται καλύτερα η αίσθηση της μουντής πόλης όπου ζούσαν τα ζώα. Τα υλικά που χρησιμοποιήσαμε για τις μάσκες ήταν παλιές εφημερίδες, κόλλα ατλακόλ και πλαστικά χρώματα. Πλαστικά χρώματα πάνω σε χαρτί μέτρου χρησιμοποιήσαμε και για τα σκηνικά, ενώ τα κοστούμια έγιναν από παλιά ρούχα δικά μου, φίλων και των παιδιών, ζωγραφισμένα ή καλυμμένα με κουρέλια.

Το αισθητικό αποτέλεσμα ήταν, κατά κοινή ομολογία καλό, δημιουργώντας θετικές εντυπώσεις στο κοινό και κυρίως αφήνοντας τα παιδιά ικανοποιημένα.

3. ΠΡΟΒΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΜΨΥΧΩΣΗΣ

Ο συντονισμός μιας ομάδας αποσκοπεί στο να βοηθήσει αυτή την ομάδα προκειμένου να επιτύχει τους σκοπούς της. Αυτό προϋποθέτει την υιοθέτηση μιας ιδιαίτερης στάσης εντός της ομάδας, η οποία αποκαλείται στάση του «αρχηγού»(leader). Ο συντονιστής επιτελεί ένα πολύπλοκο έργο σύμφωνα με τους Alain Blanchet-Alain Trognon(1997) στο βιβλίο Ψυχολογία Ομάδων, το οποίο ευνοεί την εξελικτική πορεία της ομάδας προς την πραγματοποίηση των σκοπών της.

Η ομάδα δημιουργεί συναλλαγές και ιδέες, προκαλεί αλλαγές, ενσωματώνει νέους κανόνες, ρυθμίζει τους συναισθηματικούς δεσμούς αλλά ταυτόχρονα οι ομαδικές συγκεντρώσεις έχουν και αρνητικά αποτελέσματα όπως καταστρεπτικές συγκρούσεις, τάσεις φυγής από το σύνολο, απρόβλεπτες αποφάσεις κάποιων μελών, μετριοπάθεια. Όπως ήδη έχει αναφερθεί η δυναμική της ομάδας είναι η αλληλεπίδραση που ο ένας ασκεί στον άλλο και οι εντάσεις της συμπεριφοράς-επικοινωνίας που βιώνει το κάθε άτομο ξεχωριστά και ταυτόχρονα όλοι μαζί.

Η ομάδα του Ορφανοτροφείου ως τυπική κι όχι αυθόρμητη φανέρωσε από την αρχή πρόβλημα επικοινωνίας και συνοχής. Σκοπός μου λοιπόν ως εμπυχωτριά της ομάδας θα έπρεπε να είναι η εξασφάλιση της ενότητας και η διατήρηση σταθερού προσανατολισμού της ομάδας προς τον αντικειμενικό σκοπό της και τις συναλλαγές, οι οποίες θα συνέβαλλαν στην πραγματοποίηση ενός κλίματος ευχάριστου, ψυχαγωγικού αλλά και με έντονο το στοιχείο της υπευθυνότητας προς τον κοινό στόχο.

Δυο θεμελιώδης δραστηριότητες προκύπτουν από την δραστηριότητα μιας ομάδας και του αρχηγού της, η λειτουργία της παραγωγής και η λειτουργία της ρύθμισης. Η λειτουργία της παραγωγής συνίσταται στην παροχή βοήθειας στην ομάδα για τη διεκπεραίωση του έργου της και την πραγμάτωση των σκοπών της ενώ η λειτουργία της ρύθμισης αναφέρεται στην παροχή βοήθειας στην ομάδα για την κατανόηση του τρόπου λειτουργία της. Έτσι αφού προσδιορίζαμε τον στόχο μας, που ήταν η ολοκλήρωση της προσπάθειάς μας μέσω της θεατρικής παράστασης, έπρεπε να ρυθμιστεί η διευκόλυνση της επικοινωνίας και η αναδιαμόρφωση των συναισθημάτων προς μια θετική κατεύθυνση. Η ομάδα λοιπόν και ο εμπυχωτής είναι δυνατό να επιφορτισθούν με τις δυο αυτές λειτουργίες, επομένως το έργο του εμπυχωτή είναι να παρεμβαίνει αν αυτό κρίνεται απαραίτητο και φυσικά αυτές οι παρεμβάσεις να γίνονται αποδεκτές από την ομάδα.

Μέσα στο διάστημα των τριών μηνών που δούλεψα με τα παιδιά του Ορφανοτροφείου, χρειάστηκε αρκετές φορές να παρέμβω για να εξομαλύνω καταστάσεις και να πείσω τα παιδιά ότι μπορούσαν να τα καταφέρουν. Τον πρώτο καιρό η διάθεσή τους ήταν έντονη, ύστερα όμως

από μερικές συναντήσεις μας διαπίστωσα ότι όλοι μαζί και κυρίως ο καθένας ξεχωριστά αναζητούσαν την επιβεβαίωση και την επιβράβευση. Μέσα στην ομάδα τα άτομα δρούσαν περισσότερο αυτόνομα και εξατομικευμένα, κάτι που δυσκόλευε την πορεία της εργασίας.

Λέγοντας εξατομίκευση εννοούμε τη διαδικασία εκείνη με την οποία το άτομο αποκτά μοναδικότητα ως προς την κοινωνική υπόσταση. Η εξατομίκευση βασίζεται στη συνείδηση του εαυτού και αποτελεί βασικό στοιχείο της ψυχολογικής ισορροπίας. Η έλλειψη εξατομίκευσης, σύμφωνα με τον Codol (1984), εκδηλώνεται με την έλλειψη ικανοποίησης και με συναισθήματα άγχους. Τα παιδιά του Ορφανοτροφείου ζώντας καθημερινά έναν «ομαδικό» τρόπο λειτουργίας, υπακούοντας στους ίδιους κανόνες και καλλιεργώντας τις ίδιες συμπεριφορές και συνήθειες, είχαν ανάγκη να αναδείξουν το προσωπικό στοιχείο, μέσα από την αυθορμησία του θεάτρου κάτι τέτοιο ήταν πολύ εύκολο. Η διαδικασία της εξατομίκευσης συνίσταται στην ανεύρεση μιας δυναμικής ισορροπίας ανάμεσα στην ομοιότητα και τη διαφορά με τον άλλον, η υπερβολικά έντονη εξατομίκευση προκαλεί αρνητικά αποτελέσματα. Όλοι όσοι συμμετέχουν σε μια ομάδα «πειραματίζονται» με αυτή τη διαδικασία εξατομίκευσης (Lipiansky, 1992). Η συγκεκριμένη εμπειρία είναι χαρακτηριστικά εντονότερη για το άτομο, αν η ομάδα προηγουμένως δεν είχε σκοπούς και οργάνωση, όπως η ομάδα του Ορφανοτροφείου.

Όταν ένα άτομο πρέπει να αυτοπροσδιορισθεί σε σχέση με την ομάδα στην οποία ανήκει, έχει την τάση να θεωρεί τον εαυτό του ως ένα στοιχείο διαφοροποίησης και ως κέντρο ομοιότητας. Η ομάδα δεν του φαίνεται διαφοροποιημένη, εφόσον ο ίδιος συμπεριλαμβάνεται σε αυτήν, τα μέλη της ομάδας μοιάζουν μεταξύ τους επειδή του μοιάζουν. Ο Codol ονομάζει αυτόν τον τρόπο στάσης, που προκύπτει από τις ομάδες, «ανώτερης μορφής συμμόρφωση του εαυτού», αυτή η συμπεριφορά εκφράζεται ανεξαρτήτως του είδους των κανονισμών που επικρατούν στις ομάδες. Κατ' αυτόν τον τρόπο αν ζητηθεί από τους συμμετέχοντες σε μια ομάδα να συνεργασθούν, ο καθένας αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως τον πιο συνεργάσιμο σε σχέση με τα άλλα μέλη της ομάδας, αν κληθούν σε ανταγωνιστική αντιπαράθεση, ο καθένας θα θεωρεί τον εαυτό του περισσότερο ανταγωνιστικό, αν το μέτρο σύγκρισης είναι η δημιουργικότητα, θα θεωρεί τον εαυτό του πιο δημιουργικό από τους άλλους κ.λ.π (Codol, 1979).

Η πορεία της ομάδας καθορίζεται από έξι φάσεις (MacKenzie, 1990). Αρχικά τη φάση της δέσμευσης, όπου τα άτομα δέχονται να ενταχθούν στην ομάδα, στη συνέχεια τη φάση της εξατομίκευσης, όπου αντιπαράθετονται τα προσωπικά προβλήματα του ενός με του άλλου, είναι η φάση που τα μέλη οδηγούνται στην αυτογνωσία. Έπειτα τη φάση της μεταβίβασης, όπου εμφανίζονται

διαπροσωπικές συναισθηματικές έλξεις, πρόκειται για τη φάση που ολοκληρώνονται οι σχέσεις σε προσωπικό, φιλικό επίπεδο και ευνοείται η δημιουργία ζευγών. Ακολουθεί η φάση της αμοιβαιότητας, όπου τα μέλη της ομάδας θέτουν το πρόβλημα της προσωπικής ευθύνης ή αυτονομίας του καθενός σε σχέση με την ομάδα, και τέλος είναι η φάση της λύσεως, που σημαίνει την αποδέσμευση της ομάδας και την προσπάθεια του καθενός να εσωτερικευθεί αυτή η βιωματική εμπειρία και να επωφεληθεί το άτομο από μια μακροχρόνια θετική επίδραση.

Στόχος μου λοιπόν θα έπρεπε να είναι το να πιστέψει το άτομο στον εαυτό του, να εκτιμήσει τις δικές του δυνάμεις και να αισθανθεί αυτοκυρίαρχο, κάτι που αποτελεί το πιο βασικό κομμάτι της εμφύχωσης. Αυτό όμως που όφειλα να κάνω ήταν να φέρω το κάθε μέλος αντιμέτωπο με τον εαυτό του μέσα από την επαφή του με τους άλλους, μέσα από την ομάδα. Η ατμόσφαιρα της ομάδας οδηγεί τα μέλη της προς την διαδικασία της αυτογνωσίας, σύμφωνα με τους Alain Blanchet και Alain Trognon (1997). Μέσα από την διαφορετικότητα του καθενός και τις διαφωνίες που υπάρχουν προάγεται η δυνατότητα της προσωπικής έκφρασης, η οποία αποδίδεται στον καθένα. Τα εσωτερικά όρια του ατόμου κινητοποιούνται έντονα και οι ψυχολογικοί μηχανισμοί που τίθενται σε λειτουργία είναι: η ψυχική διεργασία, η ανακάλυψη του εαυτού και η μάθηση μέσα από τους άλλους. Η συναισθηματική διάσταση που υπερισχύει είναι ο αυτοέλεγχος.

Η ομάδα είναι ένα εξελικτικό σύστημα. Αρχικά τα παιδιά του Ορφανοτροφείου δημιούργησαν την ομάδα με την συγκατάθεσή τους να παίξουν θέατρο. Έτσι πέρασαν στη φάση της δέσμευσης, σε ρόλους κοινωνικότητας και συγκρότησης που θα οδηγούσαν στην ολοκλήρωση της προσπάθειας αλλά και σε ρόλους σύγκρουσης και διαφωνίας από τη στιγμή που το κάθε μέλος μέσα σε μια ομάδα έχει το φόβο της μη-αποδοχής από τους άλλους ή της δυσμενούς κριτικής. Στην επόμενη λοιπόν φάση της διαφοροποίησης τίθεται σε δοκιμασία η ικανότητα της ομάδας να αντέξει αυτή τη σύγκρουση.

Ο Γ... , ένα έξυπνο παιδί αλλά ταυτόχρονα πολύ ζωηρό, ατίθασο και με έντονα μαθησιακά προβλήματα, δεσμεύτηκε αμέσως να συμμετέχει στη θεατρική διαδικασία. Ο ίδιος ανέλαβε έναν από τους μεγαλύτερους ρόλους, τον οποίο έμαθε κατά τη διάρκεια των συναντήσεων και χωρίς ποτέ να έχει μαζί του το γραπτό κείμενο αλλά που όμως δυσκολεύτηκε πολύ να περάσει από τη φάση της διαφοροποίησης στην επόμενη φάση της εξατομίκευσης. Έδειχνε πάντα μια αρνητικότητα και είχε την τάση να συγκρούεται με τα άλλα μέλη με την πρώτη ευκαιρία. Ο ρόλος της κοινωνικότητας κατά τη φάση της διαφοροποίησης παραμένει αδρανής και τα μέλη που βρίσκονται σ' αυτή τη φάση έχουν την αίσθηση ότι άλλοι τους προδίδουν και οι ίδιοι εμφανίζονται ανήμποροι να εμποδίσουν την πιθανή διάλυση της ομάδας. Ο τρόπος που χρησιμοποίησα για να

βοηθήσω τον Γ... να περάσει από τη φάση της διαφοροποίησης στη φάση της εξατομίκευσης ήταν η διάθεσή μου να του επιβεβαιώνω κάθε φορά για το πόσο πολύτιμη ήταν η συμμετοχή του και πόσο καλά έπαιζε το ρόλο του. Ωστόσο γρήγορα διαπίστωσα ότι ο ίδιος είχε ανάγκη από κάτι παραπάνω, από την αίσθηση ότι τον συμπαθώ ιδιαίτερα, την ανταλλαγή εκφράσεων και κινήσεων του σώματος που να υποδεικνύουν αυτή τη συμπάθεια εμπράκτως. Έτσι συχνά του έκλεινα το μάτι, του χαμογελούσα ή του έδινα το χέρι, άλλες φορές πάλι του χάιδευα τα μαλλιά και γελούσα με τα αστεία του.

Σύμφωνα με την Παπαδάκη-Μιχαηλίδη (1995) τα αποτελέσματα της θετικής σωματικής επαφής προσδίδουν στο άτομο μια ευχάριστη αίσθηση και του προκαλούν ευνοϊκά συναισθήματα, καθώς πρόκειται για ένα πλούσιο και ειλικρινή κανάλι επικοινωνίας. Το χαμόγελο επίσης αποτελεί μια από τις σημαντικότερες κοινωνικές αμοιβές και συχνά χρησιμοποιείται στις συνομιλίες για να ενθαρρύνει τη συζήτηση. Το ανθρώπινο βλέμμα έχει την ικανότητα να προκαλεί ισχυρές συναισθηματικές διεγέρσεις μεταβιβάζοντας σιωπηλά την αγάπη, την τρυφερότητα, τη συμπάθεια, την αποδοχή και άλλα συναισθήματα που καθορίζουν τη φύση των διαπροσωπικών σχέσεων. Γρήγορα υιοθέτησα τη στάση αυτή για όλα τα παιδιά του Ορφανοτροφείου καθώς ανακάλυψα ότι όλα είχαν την τάση να με πλησιάζουν με διάθεση να με αγγίξουν, να με αγκαλιάσουν, να μου δώσουν ένα φιλί στο μάγουλο, να μου χαϊδέψουν τα μαλλιά. Ιδιαίτερα τα κορίτσια δημιουργούσαν γύρω μου έναν ευρύ ζωτικό χώρο, που πολλές φορές χρειαζόταν να περιορίσω ή να διακόψω με διακριτικό τρόπο προκειμένου να συγκεντρωθούμε στη θεατρική διαδικασία.

Στην αρχή τα παιδιά ήταν έντεκα στο σύνολό τους, αμέσως μετά τις διακοπές του Πάσχα έφυγε η Θ..., ένα κορίτσι δεκατεσσάρων ετών και αντιμετωπίσαμε πρόβλημα ως προς το ποιος θα πάρει το ρόλο της, ο οποίος ήταν ένας από τους πρωταγωνιστικούς. Η Δ... θα μπορούσε εύκολα να την αντικαταστήσει καθώς δεν είχε ακόμη κατασταλάξει στο τι ήθελε να είναι. Ωστόσο από την αρχή είχε εκφράσει την επιθυμία ο ρόλος της να είναι πολύ μικρός και μάλιστα μου είχε πει ότι αν μπορούσε να επιλέξει το ζώο που θα έκανε τότε αυτό θα ήταν μια πεταλούδα. Έτσι κάθισα και έγραψα ένα ρόλο στα μέτρα της, σύμφωνα πάντα με αυτά που μου είχε πει. Η Δ... ήταν δεκατριών ετών και ήταν ένα από τα ελάχιστα παιδιά που δεν αντιμετώπιζαν έντονο μαθησιακό πρόβλημα, μάθαινε κιθάρα και θα πήγαινε σε αθλητικό Γυμνάσιο την επόμενη χρονιά. Όταν της παρουσίασα το ρόλο της αρνήθηκε να παίξει και τότε απλά της έδωσα να διαβάσει το κείμενο και να μου απαντήσει την άλλη μέρα. Η απάντησή της ήταν «όχι».

Αυτή η λιγοψυχία, ο δισταγμός μπροστά σε μια εργασία που απαιτούσε συνέπεια και ευθύνη δεν ήταν χαρακτηριστικό γνώρισμα μόνο

της Δ... Από τη φάση της διαφοροποίησης γυρνούσαμε πίσω στη φάση της δέσμευσης, η θεατρική διαδικασία άρχισε να αντιμετωπίζεται το ίδιο αρνητικά και από άλλα παιδιά, όπως από την Α... ή την Π... που δεν ήθελαν να συμμετέχουν σε οποιαδήποτε δραστηριότητα. Γρήγορα όμως συνειδητοποίησα ότι η δέσμευση είχε να κάνει και με την αποδοχή από την ομάδα, η αίσθηση ότι αυτά τα παιδιά μπορούσαν να τα καταφέρουν αδυνατούσε μέσα τους. Αυτό που τρόμαζε την Α... και την Π... ήταν η θέα του γραπτού κειμένου, δεν ήξεραν να διαβάζουν και άρα δεν πίστευαν ότι μπορούσαν να πάρουν μέρος και να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις του έργου και κατά συνέπεια της ομάδας. Αυτό αντιμετωπίστηκε εύκολα τις επόμενες ημέρες καθώς σκέφτηκα να τους μοιράζω το θεατρικό κείμενο σε μικρές ενότητες, σταδιακά και δημιουργώντας πάντα υποομάδες. Όπως ήδη έχει αναφερθεί μέσα σε κάθε υποομάδα υπήρχε πάντα ένας ή δυο που ήξεραν να διαβάζουν και στους διάλογους βοηθούσαν τους υπόλοιπους.

Η Δ... συνέχισε και τις επόμενες μέρες να είναι αρνητική μέχρι που της μίλησα ιδιαιτέρως. Της εξήγησα πως εγώ στηρίχτηκα πάνω της, της έγραψα ρόλο και ήμουν σίγουρη για την επιτυχία της. Της πρόσθεσα ότι δέχομαι την άρνησή της να παίζει αλλά πως θα ήταν πραγματικά κρίμα ένα τόσο έξυπνο παιδί, που ασχολείται με ένα σωρό όμορφα πράγματα, όπως ο αθλητισμός ή η μουσική να μην αποτελέσει μέρος της ομάδας που έδειχνε να την χρειάζεται. Πραγματικά όλα όσα της είπα ήταν αρκετά για να δεχτεί αμέσως να συμμετέχει και μάλιστα να πάρει όχι το μικρό ρόλο που μου είχε αναθέσει να της γράψω αλλά το μεγάλο ρόλο της Θ... που μόλις πριν λίγες μέρες είχε φύγει από το Ίδρυμα. Η Δ... έμαθε το ρόλο της σε λιγότερο από μια εβδομάδα και η σχέση της μαζί μου πέρασε σε άλλο επίπεδο από τη στιγμή που είδε ότι την εμπιστεύομαι. Η ίδια έγινε πιο δεκτική και υπάκουη, με κάλεσε στο δωμάτιό της να μου δείξει την κιθάρα της και τη φωτογραφία του αδερφού της, ο οποίος ήταν φαντάρος ενώ στα γενέθλιά μου έκρυψε μέσα στην τσάντα μου ένα μενταγιόν τυλιγμένο σε ένα γράμμα που με ευχαριστούσε για την προσπάθειά μου να κάνω θέατρο στα παιδιά του Ορφανοτροφείου.

Αυτή την προσωπική σχέση με τα παιδιά του Ιδρύματος θέλησα να την καλλιεργήσω με όλους διατηρώντας την πάντα στα όρια εκείνα του σεβασμού και εκτίμησης, έτσι όπως με είχε ήδη συμβουλευσει η ψυχίατρος ώστε να μη βρεθώ ποτέ σε δύσκολη θέση και σε διλήμματα, κυρίως σε σχέση με τη διοίκηση του Ορφανοτροφείου. Ο Θ... ήταν ένα αγόρι ποτέ δε με δυσκόλεψε ιδιαίτερα, πέρασε γρήγορα από τη φάση της διαφοροποίησης και των συγκρούσεων που αυτή συνεπάγεται, στη φάση της εξατομίκευσης δηλαδή της μάθησης μέσα από τους άλλους και έπειτα στη φάση της μεταβίβασης και της αμοιβαιότητας. Είχε την αίσθηση της ευθύνης απέναντι στον εαυτό του αλλά και απέναντι στην

ομάδα. Όταν παρασύρονταν ή όταν φαινόταν να χάνει τον έλεγχο και να παίρνει μέρος σε καβγά ή πειράγματα που καθυστερούσαν παρατραβηγμένα την πρόβα, ένα βλέμμα μου με παράπονο έφτανε για να βάλει τα πράγματα σε τάξη. Έδειχνε πραγματικό ενδιαφέρον για την προσπάθεια που κάναμε, ήταν θετικός σε οποιαδήποτε αλλαγή ωφελούσε την ομάδα και νοιαζόταν για το θέατρο. Μια μέρα ήρθε να μου δείξει ένα διαφημιστικό πρόγραμμα που βρήκε στο δρόμο από μια θεατρική παράσταση που γινόταν εκείνο το διάστημα στο Βόλο.

Η διαδικασία της Εμφύχωσης, της ενθάρρυνσης αυτών των παιδιών, γρήγορα συνειδητοποίησα ότι έπρεπε να αυληνθεί και σε δραστηριότητες πέρα από την εργασία. Έτσι μετά την πρόβα καθόμουν και συζητούσα μαζί τους, τους έλεγα για τις σπουδές μου, για την οικογένειά μου, για το Πανεπιστήμιο, τους έφερνα βιβλία που αφορούσαν το θέατρο να τα ξεφυλλίσουν, τους μιλούσα για την ημέρα της παράστασης ζητώντας τη γνώμη τους και πολλές φορές έβγαινα στο προαύλιο να παίξω μαζί τους.

Μια απ' αυτές τις φορές ήταν κι εκείνη που μου πρότειναν να παίξουμε ποδόσφαιρο. Βγαίνοντας στο προαύλιο πίστεψα ότι θα είχαμε πρόβλημα στο να χωριστούμε σε ομάδες, αμέσως όμως η λύση δόθηκε και συμφωνήσαμε να παίξουμε αγόρια-κορίτσια. Κάθε φορά που έμπαινε γκολ άλλαζε ο τερματοφύλακας, γενικά διαπίστωνα ότι έπαιζαν δίκαια και αυτό με χαροποίησε ιδιαίτερα. Τα αγόρια ενθουσιάστηκαν που ήξερα ποδόσφαιρο και μέχρι να έρθει το λεωφορείο, αφού είχε τελειώσει το «ματς», με κυνηγούσαν μέχρι την έξοδο να με μαρκάρουν. Εντύπωση μου έκανε η αντίδραση της Α... (16 ετών) κάθε φορά που έβαζαν γκολ τα αγόρια (χάσαμε 5-1). Μέσα στην αίθουσα κατά τη φάση της

διαφοροποίησης η σύγκρουσή της με την ομάδα ήταν εντονότατη, καθώς την κοροΐδευαν ή απλά δεν ασχολούνταν ποτέ μαζί της. Η ίδια δεν έδειξε να υπερασπίζεται ποτέ ουσιαστικά τον εαυτό της και δεν θα διεκδικούσε ποτέ κανένα ρόλο, όχι μόνο γιατί δεν ήξερε να διαβάζει αλλά και γιατί με την παθητική της στάση ήταν σαν να δεχόταν ότι σε κάτι υστερούσε. Αυτό όμως που ήξερε να κάνει καλά και στην προκειμένη περίπτωση ήταν το ποδόσφαιρο, το υπερασπιζόταν με πάθος. Έτσι μας έκανε υποδείξεις για το πώς έπρεπε να παίζουμε, δεν έδινε «πάσα» σε κανέναν, φώναζε ότι μόνο αυτή ήξερε τελικά μπάλα και μας έριχνε τις ευθύνες που χάσαμε.

Η χαμηλή αυτοπεποίθηση της Α... μέσα στην τάξη με είχε απασχολήσει πολλές φορές, το ότι της έδωσα ρόλο δεν την είχε κάνει να πιστέψει ότι την έβλεπα το ίδιο ικανή με τους άλλους. Έτσι δεν έχασα την ευκαιρία να της το αποδείξω πηγαίνοντας να την δω στους αγώνες για παιδιά με ειδικές ανάγκες που διοργανώθηκαν στο Βόλο και που η ίδια λάμβανε μέρος λόγω του χαμηλού δείκτη νοημοσύνης της. Εκείνη τη μέρα, όταν παρουσιάστηκα μπροστά της στο γήπεδο, τα μάτια της έλαμψαν και έπεσε κυριολεκτικά στην αγκαλιά μου. Η Α... βγήκε δυο φορές πρώτη, πήρε δυο χρυσά μετάλλια και τη δεύτερη φορά μάλιστα, υπερβαίνοντας τις δυνάμεις της, έπεσε στο έδαφος. Εγώ που ήμουν στο τέρμα και την ενθάρρυνα να συνεχίσει, την ξάπλωσα στο γρασίδι, φώναξα το γιατρό και της κρατούσα το χέρι. Την επόμενη μέρα στην πρόβα είχε ήδη πει σε όλους ότι πήγα να την δω και μου ζητούσε να το επιβεβαιώσω μπροστά στην ομάδα. «Θυμάστε κυρία που μου κρατούσατε το χέρι;». Η Α... είχε περάσει πλέον στη φάση της αμοιβαιότητας δείχνοντας συνέπεια για το ρόλο της και την πορεία της ομάδας, κάτι που επιβεβαίωνε η ανυπομονησία της την ώρα της πρόβας, μέχρι να μπει να πει τα λόγια της και μάλιστα να τα πει καλά, τόσο καλά όσο έπαιζε ποδόσφαιρο. Η Α... ήταν στο Ίδρυμα δέκα χρόνια.

Ο Β... (9 ετών), αδερφός της Α... με επίσης χαμηλό δείκτη νοημοσύνης αλλά και πρόβλημα άρθρωσης, από την πρώτη κιόλας μέρα φάνηκε πρόθυμος να συνεργαστεί και να ενταχθεί στην ομάδα παρότι ο ίδιος δεν ήταν αποδεκτός από το σύνολο των παιδιών, λόγω των ιδιαιτεροτήτων του. Χρειάστηκε να γράψω ένα ρόλο κοντά στις δυνατότητές του και με έκπληξή μου διαπίστωσα πως τα κατάφερνε πολύ καλύτερα απ' ό τι περίμενα. Για τον Β... το θέατρο ήταν μια ευχάριστη διαδικασία, δεν έδειξε ποτέ δυσαρεστημένος και μόλις πήγαινα διέκοπτε το παιχνίδι του στην αυλή για να τρέξει στην αίθουσα να ανοίξει τα παράθυρα. Για να καταλάβει αυτό που κάθε φορά έλεγα έπρεπε να τον κοιτάξω βαθιά στα μάτια, του χαμογελούσα συχνά και του χάιδευα τα μαλλιά δείχνοντας την συμπάθειά μου, αυτό ήταν κάτι που ευχαριστούσε ιδιαίτερα και την αδερφή του, η οποία του είχε αδυναμία και τον υπερασπιζόταν πολύ περισσότερο από τον εαυτό της όταν οι άλλοι τον

κοροΐδευαν ή μάλωναν μαζί του. Ο Β... τη φάση της μεταβίβασης, δηλαδή της συναισθηματικής έλξης και φιλίας μέσα στην ομάδα τη βίωσε με τα μικρότερα παιδιά αφού δεν ήταν αποδεκτός από τα μεγαλύτερα. Ο ίδιος φρόντιζε να παραμένουν ήσυχοι μέσα στην τάξη ο Π... (2,5 ετών) και ο Θ... (5 ετών), καθόταν σχεδόν πάντα μαζί τους και όταν τελείωναν με το ρόλο τους ξεφύλλιζαν κάποιο παραμύθι ή ζωγράφιζαν.

Ο Π...(3,5 ετών) και ο Θ...(5 ετών) ήταν αδέρφια και είχαν πάει στο Ορφανοτροφείο εκείνη τη χρονιά. Από την αρχή θέλησα να βρίσκονται μέσα στην αίθουσα ώστε να οικειοποιηθούν την παρουσία μου και να συνειδητοποιήσουν ότι εκεί μέσα κάτι το διαφορετικό γινόταν. Ο Π... ήταν πραγματικά πολύ μικρός για να μην ενταχθεί στην ομάδα κατευθυνόμενος από τα μεγαλύτερα παιδιά, που τον έπαιρναν αγκαλιά, τον έπαιζαν και εξωτερικεύαν κάποιες φορές μια στοργή μοναδική.

Ο Θ... ήταν ήσυχο παιδί και στο πρόσωπό του συχνά ζωγραφιζόταν μια θλίψη. Όπως είχα πληροφορηθεί στην αρχή το ένα παιδί δεν μπορούσε λεπτό να αποχωριστεί το άλλο με αποτέλεσμα να αναγκαστούν να τα πάνε στο ίδιο νηπιαγωγείο παρόλο που ο Π... δεν ήταν καν προνήπιο. Τον Θ... τον αντιμετώπισα σαν μεγάλο παιδί, τον ρώτησα αν ήθελε να παίξει θέατρο και αφού μου έγνεψε θετικά μπήκε δυναμικά στην ομάδα κατανοώντας τι κάναμε και παρασύροντας στον ίδιο ρόλο τον αδερφό του.

Ο Φ... (12 ετών) ήταν Αλβανικής καταγωγής, πολύ καλός μαθητής και πολύ συνειδητοποιημένος. Η μητέρα του είχε σκοτωθεί σε τροχαίο πριν λίγα χρόνια και ο πατέρας του είχε ξαναπαντρευτεί, είχε δυο μεγαλύτερα αδέρφια επίσης καλοί μαθητές που είχαν φιλοξενηθεί στο Ίδρυμα παλιότερα. Ο λόγος που βρισκόταν εκεί ήταν οικονομικός και αυτό το

είχε ξεκαθαρίσει μέσα του, την διαμονή του στο Ορφανοτροφείο δεν την έκρινε απλά προσωρινή, όπως άλλωστε και όλα τα παιδιά εκεί, αλλά και με σκοπό να βοηθήσει την οικογένεια και τον εαυτό του. Στο Ορφανοτροφείο είχε δωρεάν τροφή, στέγη, ρουχισμό και κυρίως βοήθεια στο σχολείο που την έκρινε απαραίτητη. Ο Φ... παρόλο που ήταν πολύ έξυπνος, διεκδικητικός και δραστήριος αντιμετώπισε πρόβλημα στη φάση της μεταβίβασης, δεν είχε έντονες συναισθηματικές έλξεις μέσα στην ομάδα και δεν ήταν ιδιαίτερα φιλικός με κανέναν, αντίθετα μάλωνε πολύ συχνά και χρειάστηκε να επέμβω αρκετές φορές για να διακόψω έναν ξυλοδαρμό.

Ο Φ... ήταν ένα παιδί που δεν το κέρδιζες εύκολα, ίσως αυτό να οφείλονταν στο ότι ήταν αλλοδαπός, όποτε τσακωνόταν οι άλλοι τον φώναζαν Αλβανό. Ο ρατσισμός μέσα στα σχολεία, με την έννοια της μη αποδοχής είναι κάτι που βασανίζει τα παιδιά που φιλοξενούνται σε μια ξένη χώρα. Αρχικά ο Φ... είχε έναν μικρό ρόλο κι αυτό έδειχνε να τον δυσαρεστεί, έκανε φασαρία την ώρα της πρόβας και επαναλάμβανε τα λόγια των άλλων σαν ένδειξη ότι τα γνωρίζει, ότι ήταν το ίδιο ικανός με όλους τους άλλους, όποτε έλειπε κάποιος πρόθυμα τον αντικαθιστούσε. Ωστόσο το ρόλο του τον είχε επιλέξει ο ίδιος, ήθελε να είναι αστυνομικός αλλά ταυτόχρονα ήθελε να προβληθεί και περισσότερο. Αποφάσισα λοιπόν να ικανοποιήσω αυτή την ανάγκη του δίνοντάς του κι ένα δεύτερο ρόλο, τότε μόνο πέρασε ομαλά στη φάση της μεταβίβασης και άρχισε να συνδιαλέγεται σε φιλικό επίπεδο με την Μ... που έκαναν μαζί την τελευταία σκηνή αλλά και με τον Θ... που ήταν φιλήσυχος και ιδιαίτερα ώριμος σε σχέση με τους υπόλοιπους.

Η Μ... (14 ετών), όμορφη, κοινωνική και δραστήρια που ήξερε να επιβάλλεται είχε τον πρωταγωνιστικό ρόλο. Για την ίδια η θεατρική διαδικασία ήταν σημαντική ενασχόληση κι από την αρχή έδειξε μια ανησυχία και μια τάση αρχηγίας ρωτώντας για το πού, πώς, πότε θα γινόταν η παράσταση, αν θα προλάβαιναν, ποιους θα καλούσαν, τι θα φορούσαν, αν θα χρειαζόμασταν χρήματα, αν θα βάζαμε εισιτήριο κ.λ.π. Ήθελε να τα προγραμματίσει όλα, να μην υπάρχουν κενά μέσα στο μυαλό της γι' αυτό που ετοιμάζαμε και που η ίδια συμμετείχε. Πέρασε γρήγορα τις φάσεις της δέσμευσης, διαφοροποίησης, εξατομίκευσης και μεταβίβασης μένοντας περισσότερο στη φάση της αμοιβαιότητας και υπενθυμίζοντας στους άλλους με την πρώτη ευκαιρία τις υποχρεώσεις τους απέναντι στην ομάδα και την εργασία που είχαν αναλάβει.

Σύμφωνα με τους Alain Blanchet-Alain Trognon (1997) το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα του αρχηγού είναι η προσαρμογή, μόνο οι αρχηγοί που μεταβάλλουν τη συμπεριφορά τους αναλόγως προς τις καταστάσεις και τα πρόσωπα είναι ενδεχομένως σε θέση να βοηθήσουν στην επίλυση προβλημάτων μιας ομάδας. Η Μ... ήταν άτομο κοινωνικό και προσαρμόσιμο αλλά που όμως δεν μπορούσε να βοηθήσει στην

επίλυση προβλημάτων ουσιαστικά, γιατί ο ρόλος του «αρχηγού» δεν προέκυπτε φυσικά και αβίαστα. Το ύφος της ήταν αυταρχικό, έδειχνε να αποφασίζει για τους σκοπούς, τα μέσα και την κατανομή της εργασίας μεταξύ των μελών της ομάδας, χωρίς να λάβει υπόψη της τι μπορεί να σκέπτονται αυτά. Η αυταρχική αρχηγία δημιουργεί ένα κλίμα απάθειας και παρατηρείται εκτόνωση της επιθετικότητας.

Η Μ... ποτέ δεν με είχε προβληματίσει ως προς την προθυμία της να συμμετέχει, στις τελευταίες πρόβες όμως, τότε που συζητούσαμε όλοι μαζί για το τι μέλει γενέσθαι με την παράσταση, δημιουργούσε συστηματικά πρόβλημα, αρνούμενη να παίξει και τονίζοντας πως αν δεν λάμβανε μέρος η ίδια η παράσταση δεν θα μπορούσε να γίνει. Η στάση μου απέναντί της στην αρχή ήταν αδιάφορη και ουδέτερη, χωρίς όμως να φέρνει αποτέλεσμα, έλεγε τα λόγια της καθισμένη και μάλωνε με όλους. Τη λύση έδωσε η υπόνοιά μου ότι αν η ίδια δεν ήθελε το ρόλο της θα τον έπαιζα εγώ κι ότι ουδείς αναντικατάστατος όταν δεν σέβεται τον κόπο και την προσπάθεια της ομάδας. Το δημοκρατικό ύφος, το οποίο είχα επιλέξει εγώ ως είδος αρχηγίας δημιουργεί ένα καλό κοινωνικο-συναισθηματικό κλίμα και εξασφαλίζει ικανοποίηση των μελών καθώς υψηλές και σταθερές επιδόσεις. Η Μ... επαναπροσδιόρισε το ρόλο της μέσα στην ομάδα και επανήλθε δυναμικά.

Στην ομάδα είχαν ενταχθεί και δυο εξωτερικά παιδιά με σκοπό να καλύψουμε τις ανάγκες του έργου, η Σ... και η Ε..., φίλες των παιδιών του Ορφανοτροφείου που έμεναν στη γειτονιά. Τα συγκεκριμένα κορίτσια δεν δημιούργησαν ποτέ πρόβλημα, ήταν συνεπείς, έρχονταν πάντα στην ώρα τους, μελέτησαν τους ρόλους τους και δεν πήραν ποτέ μέρος στους καβγάδες των παιδιών του Ιδρύματος. Αυτό επιβεβαίωνε το γεγονός ότι οι διαφορές που αυτά τα παιδιά είχαν δεν ήταν κάτι που ξαφνικά προέκυψε μέσα στη θεατρική ομάδα αλλά προϋπήρχαν και είχαν τις ρίζες τους στην τυπική ομάδα που τα ίδια αποτελούσαν κάτω από τη στέγη του Ιδρύματος, ήταν οι «οικογενειακές» τους διαφορές και δεν επιτρεπόταν να παρέμβει κανείς «εξωτερικός» παράγοντας.

Τις τελευταίες δυο εβδομάδες ήρθαν έξι καινούργια παιδιά στο Ορφανοτροφείο και αμέσως τέθηκε το ερώτημα αν θα έμπαιναν στη θεατρική ομάδα ή όχι. Αφού τα ίδια έδειξαν προθυμία να συμμετέχουν, τα μέλη της ομάδας συμφώνησαν χωρίς ενδοιασμούς και μπήκα για άλλη μια φορά στη διαδικασία να πλάσω νέους ρόλους ή να τοποθετήσω περισσότερα άτομα σε ρόλους που υπήρχε η δυνατότητα να γίνει. Η ομάδα μεγάλωσε αρκετά, τα μέλη ήταν τώρα δεκαοχτώ από τα οποία πέντε ήταν από 2,5 έως 6 ετών, επτά ήταν από 7 έως 13 ετών και έξι ήταν από 13 έως 16 ετών. Τα νέα άτομα βρήκαν μια μορφοποιημένη πλέον ομάδα χωρίς να υπάρχουν περιθώρια μεταβολών ή ιδιαίτερων επιλογών για τα ίδια, έτσι η προσαρμογή τους στα δεδομένα μπορεί

κάνεις να πει ότι έγινε με τρόπο αναγκαστικό εφόσον ήθελαν να συμμετέχουν στη θεατρική διαδικασία.

Τώρα το μόνο που έμενε ήταν να οριστεί ο τόπος και ο χρόνος της θεατρικής παράστασης ώστε να περάσει η ομάδα στη φάση της λύσεως, πράγμα που θα σήμαινε την ολοκλήρωση της προσπάθειας και την υλοποίηση των στόχων της.

Η παράσταση έγινε στις 13 Ιουνίου, ημέρα Τετάρτη και ώρα 18:00, στο αμφιθέατρο Κορδάτου του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, στο Βόλο. Τα παιδιά είχαν έρθει την προηγούμενη ημέρα να δούνε το χώρο και να κάνουμε μια τελευταία πρόβα επί σκηνής με φωτισμό και μουσική.

Όταν μπήκαν στο αμφιθέατρο η σιωπή κυριάρχησε, εξερεύνησαν γρήγορα το πεδίο και φάνηκε να ενθουσιάζονται με την ιδέα της επόμενης ημέρας. Τους έδειξα τον χώρο που θα έβαζαν τα κοστούμια τους, εντοπίσαμε τα περιθώρια κίνησης που υπήρχαν πάνω στη σκηνή και βρήκαμε τις θέσεις τους για την καλύτερη πραγματοποίηση της χορογραφίας. Σε αυτή τη φάση της εργασίας μου είχα την στήριξη μιας ομάδας φοιτητριών, που οικειοθελώς είχαν προθυμοποιηθεί ύστερα από πρότασή μου, να βοηθήσουν την ημέρα της παράστασης. Η παρουσία των φοιτητριών κρίθηκε απαραίτητη καθώς τα παιδιά ήταν πολλά, ο χώρος γι' αυτά καινούργιος και δεν υπήρχε συνεργείο για τον φωτισμό και την μουσική. Μετά την πρόβα ξεναγήσαμε τα παιδιά στο Πανεπιστήμιο, τους δείξαμε κάποιες αίθουσες διδασκαλίας, τη βιβλιοθήκη, το αναγνωστήριο, το κυλικείο και φάνηκε να διασκεδάζουν τη βόλτα τους στο κτίριο. Η ομάδα ήρθε και έφυγε με ταξί, συνοδευόμενη από εμένα, την δασκάλα και την κοινωνική λειτουργό του Ορφανοτροφείου.

Την επόμενη ημέρα, την ημέρα της παράστασης, τα παιδιά ήρθαν μια ώρα νωρίτερα, προκειμένου να ετοιμαστούν με την άνεσή τους. Το σκηνικό είχε στηθεί και οι φοιτητές που βοηθούσαν ήταν στις θέσεις τους, μια είχε αναλάβει τον φωτισμό, άλλη τη μουσική, άλλη να μοιράσει τα προγράμματα και κάποιες να ντύσουν και να καθοδηγήσουν υποομάδες παιδιών καθόλη τη διάρκεια της παράστασης. Η δική μου θέση ήταν στα παρασκήνια όπου εμψύχωνα τα παιδιά, τους υπενθύμιζα τότε πρέπει να βγουν στη σκηνή και με το ρόλο του υποβολέα παρέμβαινα όταν ξεχνούσαν κάποια λόγια τους. Η παράσταση άρχισε αφού η καθηγήτριά μου είπε λίγα λόγια για την προσπάθειά μας να δουλέψουμε με τα παιδιά του Ορφανοτροφείου κι αφού εγώ με τη σειρά μου ευχαρίστησα τη Διοίκηση, το προσωπικό του Ιδρύματος και όλους όσους βοήθησαν για το τελικό αποτέλεσμα. Δεν παρέλειψα να ζητήσω από το κοινό να χειροκροτήσει όσο πιο δυνατά μπορούσε τα παιδιά για την μεγάλη τους προσπάθεια.

Όλα όσα συνέβαιναν πίσω από τα παρασκήνια ήταν πραγματικά η ανταμοιβή μου για τη δουλειά που είχα κάνει αυτούς τους τρεις μήνες.

Τα παιδιά ετοιμάστηκαν γρήγορα, ήταν αγχωμένα για το αν θα τα πάνε καλά και ταυτόχρονα ενθουσιασμένα βλέποντας το αμφιθέατρο γεμάτο. Είχαν δημιουργήσει έναν κλοιό γύρω μου ζητώντας συνέχεια την επιβεβαίωση ότι όλα έβαιναν καλώς κι ότι δεν έπρεπε να φοβούνται τίποτα. Η μουσική άρχισε, τα παιδιά πήραν τις θέσεις τους και βγήκαν στη σκηνή καλωσορίζοντας τον κόσμο με τη χορογραφία τους. Εκεί κρίθηκε η επιτυχία της βραδιάς, το κοινό ανταποκρίθηκε ένθερμα χειροκροτώντας στο ρυθμό της μουσικής, όλα είχαν ξεκινήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, η χαρά ξεχείλιζε στα πρόσωπά τους και το χαμόγελό τους ήταν η μεγαλύτερη απόδειξη γι' αυτό. Δεν έγιναν πολλά λάθη και άλλωστε αυτό δεν είχε καμία σημασία, αυτό που είχε σημασία ήταν η φάση της λύσεως που πλέον βίωναν τα παιδιά.

Λέγοντας φάση της λύσεως εννοούμε την αποδέσμευση της ομάδας και συγχρόνως την εσωτερίκευση αυτής της βιωματικής εμπειρίας από το κάθε μέλος ως μια ξεχωριστή στιγμή, ως στιγμή δικαίωσης που η ωφέλειά της θα ήταν μια μακροχρόνια θετική επίδραση, μια γλυκιά ανάμνηση επιτυχίας. Με σύνεση το κάθε μέλος θα αντιλαμβανόταν την απελευθέρωση σε σχέση με τις υποχρεώσεις του απέναντι στην ομάδα και θα κατανοούσε το πόσο δεμένο τελικά υπήρξε με τα υπόλοιπα μέλη απολαμβάνοντας όλο αυτό το διάστημα την ασφάλεια που παρέχει η κοινωνικότητα και στη συνέχεια η συγχώνευση. Σε αυτή τη φάση της λύσεως η υπερισχύουσα συναισθηματική διάσταση είναι η χαρά για το επιτυχές αποτέλεσμα αλλά και η λύπη για τον αποχωρισμό.

Η σύγκρουση, που αποτέλεσε το βασικό χαρακτηριστικό κατά την εξελικτική πορεία της ομάδας, ήταν εν τέλει μια ζωτική διαδικασία, που διέγειρε τις αλληλεπιδράσεις και αύξησε την ποιότητα των λαμβανομένων αποφάσεων. Σύμφωνα με τους Alain Blanchet-Alain Trognon (1997), η εντατικοποίηση των συγκρούσεων και της συζήτησης οδηγεί στην ενίσχυση της συλλογικής συμπλοκής, με την προϋπόθεση του δημοκρατικού ύφους ώστε να μην απειλείται η καθολική συνεργασία της ομάδας. Η σύγκρουση είναι καταστρεπτική όταν εκδηλώνεται μέσα σε κλίμα ανταγωνιστικό και όταν οι δραστηριότητες των μελών της ομάδας οργανώνονται με βάση το όφελος ή την απώλεια και τείνουν να ανακόψουν την εξέλιξη της ομαδικής διαδικασίας.

Το ανταγωνιστικό κλίμα αναπτύσσεται όταν οι ατομικές επιθυμίες προηγούνται σε σχέση με τους ομαδικούς σκοπούς. Σε ένα τέτοιο κλίμα οι αποφάσεις αναδύονται σε ένα φόντο υποψίας και δυσπιστίας των μελών της ομάδας και είναι αποφάσεις αναποτελεσματικές και ακατάλληλες.

Τα παιδιά του Ορφανοτροφείου έθεσαν τους σκοπούς της ομάδας πάνω από τους προσωπικούς τους φόβους, τις ανασφάλειες και τις μεταξύ τους διαφορές. Εκδηλώθηκε ένα κλίμα συνεργασίας, όπου οι

διαφορετικές απόψεις, οι συγκρούσεις των ατόμων και οι εναλλακτικές προτάσεις ενδυνάμωναν την κοινή δράση.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η επιλογή μου να δουλέψω σε έναν χώρο, όπως του Ορφανοτροφείου, αποδείχτηκε επικερδής για τα μέλη της ομάδας εξυπηρετώντας βαθύτερες ανάγκες και επιδιώξεις τους. Τα μαθησιακά προβλήματα αυτών των παιδιών σε συνδυασμό με την παντελή έλλειψη δημιουργικής απασχόλησης στο Ίδρυμα, καλλιεργούσαν ένα κλίμα απραξίας που ενδυνάμωνε το αίσθημα της χαμηλής αυτοεκτίμησης, της ανασφάλειας και της μη εμπιστοσύνης στις δυνάμεις τους. Η θεατρική διαδικασία ως μέσο για την εμψύχωσή τους λειτούργησε ενθαρρυντικά δίνοντας ώθηση στην τυπική μέχρι τότε ομάδα του Ορφανοτροφείου.

Ο τρόπος εργασίας μιας ομάδας, η επιδίωξη των σκοπών της, το είδος της οποιαδήποτε λαμβανομένης απόφασης, όλα αυτά εξαρτώνται από έναν ορισμένο αριθμό εξωγενών παραγόντων, οι οποίοι καθορίζουν το πλαίσιο της απόφασης. Το είδος της δραστηριότητας αποτελεί τον πιο καθοριστικό παράγοντα που προσδιορίζει το μοντέλο αλληλεπίδρασης των μελών της ομάδας και οδηγεί σε καλύτερα αποτελέσματα. Σύμφωνα με τον Steiner (1972), η επιτυχία ή η παραγωγικότητα μιας ομάδας εξαρτάται από τον τρόπο που οι συμμετέχοντες συμβάλλουν στο τελικό αποτέλεσμα. Ο ίδιος διακρίνει τέσσερα είδη δραστηριοτήτων, τις συζευκτικές και τις διαζευκτικές, κατά τις οποίες οι επιπτώσεις της ομάδας αντανακλούν τη συμβολή ενός μόνο μέλους της, τις αθροιστικές, όπου όσο περισσότεροι συμμετέχουν τόσο μεγαλύτερη η παραγωγή της ομάδας και τις συνθετικές δραστηριότητες, όπου το καλό αποτέλεσμα επιτυγχάνεται από τον τρόπο οργάνωσης της εργασίας του καθενός ξεχωριστά, σε σχέση με την πρόοδο της ομάδας συλλογικά, ως προς την επίτευξη των σκοπών της.

Η ομάδα του Ορφανοτροφείου έδρασε με τρόπο συνθετικό, τα μέλη οργάνωσαν την εργασία τους έτσι ώστε το κάθε άτομο να αποτελέσει κομμάτι μιας προσπάθειας που από την αρχή χαρακτηρίστηκε κοινή. Μέσα σε ένα δημοκρατικό κλίμα, όπου κανείς δεν μπορούσε να λάβει μια απόφαση αυθαίρετα και να την εφαρμόσει χωρίς την έγκριση των υπολοίπων, η επιτυχία της παράστασης έπρεπε να στηρίζεται στη συνεργατικότητα. Η συνεργασία αυτή είχε αυτόματα ως συνέπεια την αλληλεξάρτηση των μελών της, η οποία επιβεβαιώνει τη θεωρία της δυναμικής των ομάδων (Lewin 1890-1947). Από αυτές τις εξαρτήσεις δημιουργούνται δυνάμεις οι οποίες προκαλούν την εξέλιξη και τις αλλαγές στην ομάδα. Η θεωρία αυτή, όπως ήδη έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, δέχεται ότι κάθε γεγονός πρέπει να εκλαμβάνεται ως μέρος ενός συνόλου γεγονότων που συνυπάρχουν και αλληλοεπηρεάζονται.

Οι ιδιομορφίες που παρουσίαζαν τα παιδιά αυτά ως προς την κοινωνικότητά τους και τις μεταξύ τους σχέσεις είχαν τη βάση τους

αρχικά στη μειωμένη συνεργατικότητα τους και στην αδιάφορη διαπροσωπική τους επικοινωνία. Δεν τους είχε δοθεί ποτέ ως τότε η δυνατότητα να δουλέψουν μαζί για έναν κοινό στόχο, με συνθετική δραστηριότητα και δημοκρατικές διαδικασίες.

Τα σχόλια των παιδιών στα παρασκήνια είχαν να κάνουν με την αίσθηση και συνειδητοποίησή τους ότι τα κατάφεραν, «κυρία, τα καταφέραμε!». Είδα στο τέλος της παράστασης μέλη της ομάδας, που αρχικά δεν αντάλλαξαν βλέμμα, να αγκαλιάζονται και να φιλιούνται, να χοροπηδούν και να γελούν για το κοινό κατόρθωμα. Η χαρά τους ήταν απεριγράπτη, κάθονταν μέχρι τελευταία στιγμή στη σκηνή και απολάμβαναν το χειροκρότημα του κόσμου με μάτια ορθάνοιχτα, αυτή η εικόνα ήταν για μένα η πιο μεγάλη απολαβή, η εικόνα που θα ήθελα να κρατήσω ως αντάλλαγμα της εργασίας που έκανα.

Ένας χώρος λοιπόν όπως του Ορφανοτροφείου έχει ανάγκη από τη διαδικασία αυτή που ονομάζουμε Εμφύχωση. Μέσα σε ένα κλίμα ενότητας και ευφορίας με την Εμφύχωση ως κινητήρια δύναμη, η αναδυόμενη ομάδα γίνεται ένα σύνολο που χαρακτηριστικά της δεν έχει μόνο τη συλλογικότητα και τη συνεργασία αλλά και τη διασφάλιση της ατομικότητας. Μέσα από αυτή την προσπάθεια για συγχώνευση ο νέος άνθρωπος γίνεται κοινωνικά ώριμος και ικανός για διάλογο, έτοιμος να θέσει επιχειρήματα και με αυτοπεποίθηση να υποστηρίζει την άποψή του δυναμικά, χωρίς ενδοιασμούς και με σεβασμό προς τον συνάνθρωπο. Το να πιστέψει κάποιος στον εαυτό του, να νιώσει ότι προσφέρει αλλά κι ότι του παρέχονται πράγματα είναι ίσως το μεγαλύτερο κέρδος που μπορεί να έχει από τη ζωή, κι αυτό γιατί δε ζούμε μόνοι μας αλλά μέσα σε μια κοινωνία. Το μεγαλύτερο μέρος της ζωής μας το διανύουμε ενταγμένοι σε ομάδες, αυτή η ένταξη αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό του ανθρωπίνου είδους, η κοινωνία αναπαράγεται και εξασφαλίζει τη διαίωνισή της μέσα από την έννοια της ομάδας.

Σήμερα «ομάδα» (group) ονομάζουμε ένα σύνολο ατόμων που κατευθύνονται προς ένα κοινό σκοπό. Η οικογενειακή ομάδα φέρνει το παιδί αντιμέτωπο με ποικίλες δραστηριότητες, που απαιτούν τη συνεργασία και τον συντονισμό των κινήσεών τους. Παρατηρώντας και συμμετέχοντας σ' αυτές τις δραστηριότητες το παιδί εγγράφει τη συμπεριφορά του στα πλαίσια της συλλογικής συμπεριφοράς, εμποδώνοντας έτσι τους κανόνες και τις αξίες που τη διέπουν. Η λειτουργία ενός παιδιού μέσα σ' ένα Ίδρυμα μπορεί να θεωρείται αλλά σίγουρα δεν υφίσταται και δεν μοιάζει με τη λειτουργία μιας οικογένειας. Οι εμπειρίες των παιδιών του Ορφανοτροφείου είναι σαφώς διαφορετικές απ' αυτές των παιδιών που ζουν και αναπτύσσονται κάτω από την προστασία, την φροντίδα και την έννοια των γονιών τους.

Η ένταξή μου μέσα σε μια τέτοια ομάδα χωρίς δεσμούς αίματος ή συναισθηματικούς δεσμούς δυσκόλευε το έργο της Εμφύχωσης με σκοπό

την ενδυνάμωσή της. Σύμφωνα με τον Freud (1921), η φύση του δεσμού που συνδέει τα άτομα εντός της ομάδας και τα ενώνει ταυτόχρονα με τον αρχηγό τους, είναι κυρίως συναισθηματική. Η συναισθηματική εμπειρία της σχέσης αποτελεί το θεμέλιο του ομαδικού δεσμού, επειδή δεν συνδέει τον έναν αποκλειστικά με τον άλλο, αλλά τον καθένα με όλους. Το θέατρο λειτουργούσε ως προς αυτή την κατεύθυνση της επικοινωνίας των μελών, του κοινού βιώματος και υπήρξε ο συνδετικός «κρίκος» για την ετερογένεια που παρουσίαζε η ομάδα.

Κάτι που πραγματικά με βοήθησε να αυτοπροσδιορίσω το ρόλο μου μέσα στην ομάδα, το ρόλο της εμπυχωτριάς ήταν η παρακολούθηση ενός μαθήματος του 8^{ου} εξαμήνου της φοίτησής μου, με θέμα «Η Δυναμική της ομάδας». Το να μπορείς να σταθείς μπροστά στην ομάδα σου χαλαρός και γαλήνιος, οικείος και ανθρώπινος, χωρίς επισημότητες και διδαχές ή συστάσεις και αυταρχικές εντολές είναι βασική προϋπόθεση για να γίνεις συμπαίκτης και συνδημιουργός των παιδιών. Ο εμπυχωτής γίνεται αληθινά σοβαρός όταν δημιουργήσει μια ουσιαστική σχέση ανάμεσα στα μέλη της ομάδας και ανάμεσα σ' αυτόν και στην ομάδα, όταν ρυθμίζει «αθέατα» τη δράση και πορεύεται ανάλογα με τη δυναμική όλων των παιδιών της ομάδας κι όχι μόνο αυτών που αξιολογεί ως πιο ικανούς. Η πορεία που ακολούθησα ήταν η προοδευτική διείσδυσή μου στην ομάδα μέσα από τα καθημερινά γεγονότα, από πράγματα που φαινόταν, από θέματα που την απασχολούσαν. Βασιζόμενη σε μια πιο προσωπική, ειλικρινή και αυθόρμητη επαφή μπόρεσα να εντάξω στην ομάδα το συναίσθημα που η ομάδα τόσο είχε ανάγκη.

Η θεατρική διαδικασία βοήθησε τα παιδιά όχι να μοιάσουν, όχι να γίνουν ηθοποιοί και να χειροκροτηθούν γι' αυτό αλλά να νιώσουν, να βιώσουν ένα αισθητικό αποτέλεσμα μέσα από κοινή προσπάθεια. Σύμφωνα με τον Κουρετζή (1993) το θέατρο δε δημιουργήθηκε, επειδή κάποιος αποφάσισε να γράψει ένα θεατρικό έργο. Δημιουργήθηκε επειδή οι άνθρωποι ένιωσαν την ανάγκη να επικοινωνήσουν μέσα από ένα ρόλο με ένα άλλο πρόσωπο, πνεύμα ή θεότητα. Θέλησαν να επεκταθούν σε έναν κόσμο διαφορετικό, να κάνουν ορατό το αόρατο, κοντινό το απόμακρο. Για τα παιδιά του Ορφανοτροφείου το θεατρικό έργο που επέλεξαν είχε να στείλει ένα μήνυμα στο θεατή, ένα μήνυμα που μιλούσε για την αγάπη που πρέπει να δείχνουμε στα ζώα. Το θέατρο εισέρχεται στην καθημερινή ζωή και διδάσκει αξίες, κινητοποιεί συνειδήσεις και ευαισθητοποιεί. Επέλεξα το θέατρο ως μέσο Εμπύχωσης γιατί πρόκειται για μια συλλογική μορφή τέχνης, που στηρίζεται στη δυναμική της ομάδας και την ψυχολογία της αλληλεπίδρασης.

Ωστόσο ένας χώρος Ιδρύματος για να προσφερθεί για μια τέτοια ομαδική εργασία απαιτεί και κάποιες προϋποθέσεις. Πέρα από την αρχική έγκριση του συμβουλίου απαραίτητη κρίνεται η διαρκή ανταλλαγή απόψεων, η αίσθηση ότι η διοίκηση λαμβάνει μέρος στην όλη

διαδικασία και ότι η γνώμη της δεν είναι αδιάφορη στον εμπυχωτή. Πρόκειται ουσιαστικά για μια τυπική σχέση που έχει να κάνει περισσότερο με πρακτικά θέματα που αφορούν την ομάδα, όπως το πού ή το πότε και όχι το πώς. Όπως ήδη έχει αναφερθεί ο εμπυχωτής πρέπει να είναι προσεκτικός, κυρίως όταν εργάζεται με παιδιά, ώστε να προλαμβάνει δυσάρεστες εξελίξεις στις διαπροσωπικές σχέσεις των μελών, που μπορεί να φέρουν τη διοίκηση ή και το προσωπικό σε αναπάντεχα δύσκολη θέση. Πριν ακόμη έρθω σε επαφή με τα παιδιά, είχα φροντίσει να γνωρίσω τον πρόεδρο, τον αντιπρόεδρο και το προσωπικό του Ορφανοτροφείου, να συζητήσω μαζί τους και να δημιουργήσω ένα φιλικό περιβάλλον, με έντονα όμως τα χαρακτηριστικά του σεβασμού και της εκτίμησης. Η διατήρηση αυτού του κλίματος αποδείχτηκε πραγματικά ωφέλιμη καθώς με αντιμετώπισαν συνεργατικά και ποτέ δεν αναμείχτηκαν στον τρόπο με τον οποίο δούλευα και στη σχέση μου με την ομάδα.

Για να στηρίξεις μια επαγγελματική σχέση πρέπει να λάβεις υπόψη σου όχι μόνο τα άτομα με τα οποία συνεργάζεσαι ή δίνεις λόγο αλλά και τον χώρο εργασίας σου. Διαφορετικά λειτουργεί και κινείται κάποιος όταν εργάζεται σε ένα κέντρο διασκέδασης, διαφορετικά σε ένα γραφείο και διαφορετικά σε ένα σχολείο ή ένα ίδρυμα. Σύμφωνα με την Παπαδάκη-Μιχαηλίδη (1995), ο τρόπος ένδυσης παίζει καθοριστικό ρόλο στο να πετύχεις το σκοπό που κάθε φορά θέτεις στις διαπροσωπικές σου σχέσεις. Όποτε ερχόμουνα σε επαφή με τη διοίκηση για να συζητήσω ή να ζητήσω κάτι φρόντιζα η εικόνα μου να είναι κοινωνικά αποδεκτή και να εκπέμπει μια σοβαρότητα και ένα σεβασμό προς τα πρόσωπα που είχα απέναντί μου. Μέσα στην ομάδα το ντύσιμό μου ήτανε νεανικό και ανάλαφρο, έτσι ώστε να καταργείται η σχέση κύρους και εξουσίας που ο αρχηγός μπορεί να εκμεταλλευτεί. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι καταργούνται και κάποιοι κανόνες, ποτέ δεν κάπνισα μπροστά στα παιδιά, ποτέ δεν παραφέρθηκα λεκτικά και ποτέ δεν πήρα θέση σε νόρμες που αφορούσαν τον τρόπο λειτουργίας του Ορφανοτροφείου, όπως κάποιες τιμωρίες που επιβάλλονταν.

Ο εμπυχωτής συχνά έρχεται σε σύγκρουση όχι μόνο με τα μέλη της ομάδας αλλά και με τον ίδιο του τον εαυτό. Έτσι πρέπει να έχει συνέχεια κατά νου το στόχο του, δηλαδή την ενθάρρυνση για αυτοκυριαρχία, την καλλιέργεια ενός κλίματος ευφορίας κι ενότητας, την δημιουργική αυθορμησία, την ανάδειξη θετικών συναισθημάτων, μόνο τότε καταφέρνει να ξεπεράσει τα εμπόδια και να εξομαλύνει τις καταστάσεις. Μέσα σε αυτούς τους τρεις μήνες υπήρξαν στιγμές που ένιωσα αδύναμη, που είδα να χάνεται ο έλεγχος και να αναδύονται συμπεριφορές δυσνόητες. Βρισκόμουν στο Ορφανοτροφείο για ένα συγκεκριμένο σκοπό και έπρεπε να τον υπηρετήσω, έπρεπε να βρω λύσεις για οτιδήποτε προέκυπτε, να μπω στη θέση των παιδιών μου, να κατανοήσω

τους φόβους τους και τις ανησυχίες τους. Πρώτα απ' όλους εγώ έπρεπε να πιστέψω ότι μπορούσαν να τα καταφέρουν και να τους μεταβιβάσω αυτή μου την πίστη.

Η παράσταση υπήρξε η ολοκλήρωση μιας προσπάθειας που στο σύνολό της απέδωσε εποικοδομητικά και λειτούργησε ως μια θετική εμπειρία για τα παιδιά του Ορφανοτροφείου. Η ομάδα βάδισε προς την σταδιακή πραγμάτωση του σκοπού της εκμεταλλευόμενη κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο κάθε δυνατότητα των μελών της. Η λειτουργία της παραγωγής, δηλαδή της παροχής βοήθειας στην ομάδα για να αγγίξει το σκοπό της αλλά και η λειτουργία της ρύθμισης, της κατανόησης του τρόπου που έπρεπε να εργαστεί η ομάδα, διαμορφώθηκαν έτσι που επέφεραν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Η δική μου ενεργοποίηση και οι δικές μου παρεμβάσεις είχαν σκοπό να συμβάλλουν στη δημιουργία ενός κλίματος συνεργασίας και ευκαμψίας σε στιγμές που η ομάδα παρουσίαζε αστάθεια. Τα παιδιά του Ορφανοτροφείου κατόρθωσαν να μετατρέψουν την τυπική ομάδα τους σε φυσική και να βιώσουν με επιτυχία τις διάφορες φάσεις της. Σύμφωνα με τον MacKenzie (1990), η φάση της δέσμευσης, της διαφοροποίησης, της εξατομίκευσης, της μεταβίβασης, της αμοιβαιότητας και της λύσεως αποτελούν το βίο και το θάνατο μιας ομάδας. Η ομάδα του Ορφανοτροφείου «πέθανε» αλλά η ανάμνησή της πάντα θα προκαλεί μια θετική επίδραση στα άτομα που την αποτέλεσαν και θέλω να πιστεύω πάντα θα αισθάνονται δυνατοί για ένα παρόμοιο ενχείρημα, όχι απαραίτητα στη σκηνή αλλά στη ζωή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ 1,2,3

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Το αυγό της κότας

Τελειώνει η χορογραφία και τα παιδιά παίρνουν τις θέσεις τους στη σκηνή. (Σκηνικό: εσωτερικό σπιτιού)

Σκηνή Α΄

Η γριά ξυπνάει το αγόρι για να πάει σχολείο.

Γριά: Αχ, αυτό το παιδί, πάλι εδώ κοιμήθηκε με τα ζώα !Σήκω, ώρα να πάς σχολείο.

Παιδί: Άσε με ρε γιαγιά! (Μαγεμένο) Αχ, μια κότα!

Γριά: (Γελάει με κακία) Χι, Χι μια κότα....

Παιδί: Μια ωραία κότα.

Γριά: Χι, Χι μια ωραία κότα (τρίβει την κοιλιά της).

Παιδί: Τι ωραία που είναι, έτσι όπως την ήθελα(την αγκαλιάζει).

Γριά: Πρόσεχε μπορεί να έχει κοτόψειρες.

Παιδί: Δεν έχουν κοτόψειρες οι ωραίες κότες.

Γριά: Δεν μπορώ να καταλάβω, γιατί την έφερε ο πατέρας σου.

Παιδί: Εγώ του τη ζήτησα.

Γριά: Κότες στην πολυκατοικία;

Παιδί: Γιατί όχι; Μήπως δεν έχουμε γάτες και σκύλους; Τι κακό έχουν οι κότες;

Γριά: Έχουν κοτόψειρες.

Παιδί: Θα της βάλουμε ψειρόσκονη.

Γριά: Κουτσουλούν όπου να' ναι.

Παιδί: Θα της βάλουμε βρακάκι.

Γριά: Η γειτόνισσα θα φωνάζει, μας έκανε φασαρία και για τον σκύλο.

Παιδί: Θα δώσουμε φόλα στη γειτόνισσα.

Γριά: Άσε τις σαχλαμάρες και ετοιμάσου για το σχολείο.

Παιδί: Ο μπαμπάς που είναι;

Γριά: Κοιμάται, έχει δρομολόγιο το βράδυ.

Παιδί: Θα δώσεις στην κότα να φάει;

Γριά: Ναι πώς... (ειρωνικά). Θα της δώσω να φάμε.

Παιδί: Πες τι θα την κάνεις;

Γριά: Έννοια σου, και το μεσημέρι θα κελαηδάει.

Παιδί: Πως θα κελαηδάει;

Γριά: Μέσα στην κατσαρόλα.

Παιδί: Τι θες να πείς;

Γριά: Θέλω να πω ότι θα την σφάξω.

Παιδί: Θα σφάζεις αυτή την ωραία κότα;

Γριά: Μην είσαι χαζός, μήπως αυτές που τρωμε δεν ήταν ωραίες;

Παιδί: Αυτή δε θα τη σφάζεις!

Γριά: Θα χάσεις το λεωφορείο, ετοιμάσου.

Παιδί: Δεν πάω σχολείο σήμερα!

Γριά: Δεν πάς σχολείο; Πολύ αέρα δεν πήρες;

Παιδί: Όχι, όχι, όχι! Δεν πάω.

Γριά: Άσε τώρα την κότα εδώ, με τα υπόλοιπα ζώα και βλέπουμε.
(Φεύγει)

Παιδί: (Προς τη γάτα και τον σκύλο). Μη την πειράξετε.
(Φεύγει)

Η γάτα και ο σκύλος πλησιάζουν την κότα. Μουσική.

Σκύλος: (Μυρίζοντας την κότα) Τι είναι αυτό; Τι είναι;

Γάτα: Τι είναι; Δεν το βλέπεις βρε χαζούλιακα; Ένα μεγάλο καναρίνι

Σκύλος: Αχ! Τι ωραία θα κελαηδάει κιόλας; Εμένα μ' αρέσει η μουσική.

Γάτα: Δε βαρέθηκες να ακούς εκείνο; Ευτυχώς κοιμάται τώρα.

Σκύλος: Κοίτα τι μεγάλο που είναι!

Γάτα: Μπορεί να είναι κι εκατό χρονώ

Σκύλος: Εγώ θα το αγαπώ αυτό το καναρίνι, εγώ αγαπώ τα καναρίνια

Γάτα: Σαχλαμάρες!

Κότα: Κι εγώ θα σας αγαπώ, κι εσένα δεν θα σε τσιμπάω (Προς την γάτα)

Γάτα: Γιατί να με τσιμπάς; Δεν ξέρεις τι λες μου φαίνεται.

Σκύλος: Καλέ, πώς σε λένε; Δεν θα μας πεις το ονομά σου;

Κότα: Έχω ωραίο όνομα, με λένε κότα

Σκύλος: Πρώτη φορά ακούω να λέγεται ένα καναρίνι κότα.

Κότα: Δεν είμαι καναρίνι, είμαι κότα

Σκύλος: Δηλαδή δεν είσαι πουλί;

Κότα: Είμαι πουλί, αλλά κότα

Γάτα: Εγώ αμέσως το είχα καταλάβει.

Σκύλος: Εσύ όλο τον έξυπνο κάνεις.

Γάτα: Βρε βλάκα, ξέχασες πόσες φορές έχουμε φαι κότα;

Κότα: Έχετε φαι κότα; (ανατριχιάζει)

Γάτα: Μην ταράζεσαι κοπέλα μου δεν έχουμε φαι ζωντανή κότα.

Σκύλος: Άλλοι τρωνε το κρεατάκι, εμείς μόνο τα κοκαλάκια

Γάτα: Αυτό θα πει αδικία.

Κότα: Τι είναι αυτά που λετε; Αρχίζω και φοβάμαι.

Σκύλος: Μη φοβάσαι, εμείς θα σε προστατέψουμε. (χτυπάει το στήθος του)

Κότα: Σ' ευχαριστώ σκύλε μου!

Σκύλος: Μπα! Με γνωρίζεις;

Κότα: Και βέβαια σε γνωρίζω, σ' έχω δει πολλές φορές.

Σκύλος: Εμένα;

Κότα: Όχι εσένα τον ίδιο, άλλους σκύλους, γουβ, γουβ, γουβ.

Σκύλος: Αχ, τι αστεία που γαβγίζεις, κοίτα εμένα! Γαβ, γουβ, γαβγάβ είδες;

Κότα: Εσύ το κάνεις αλλιώς, είσαι φαίνεται από άλλη επαρχία.

Σκύλος : Τι θα πει επαρχία, είναι καλό;

Κότα: Αχ, εσύ είσαι τελείως αμόρφωτος.

Γάτα: Αφού σου το έλεγα εγώ βρε βλάκα. Τους έβλεπα τους σκύλους όταν σκαρφάωνα στο παράθυρο. Αλλά κι εγώ έχω πολλούς συγγενείς.

Κότα: Εσύ κι αν έχεις γάτα.

Γάτα: Καλέ εσύ είσαι σοφή, κι εμένα με ξέρεις;

Κότα: Σε καλοξέρω!!

Σκύλος: Ξέρει τι κουμάσι είσαι.

Κότα: Ε!! Όχι κουμάσι, κουμάσι λένε το σπιτάκι μου. Δε μπορώ να καταλάβω πώς έβγαλε αυτό το κακό όνομα. Ο σκύλος το αφεντικό μου τα φταίει όλα.

Σκύλος: Έχεις σκύλο αφεντικό;

Κότα: Ήθελα να πω αυτός ο κακός άνθρωπος.

Σκύλος: Και λες σκύλο μωρή; Θα σου βγάλω τα πούπουλα ένα- ένα
(κυνηγιούνται γύρω- γύρω)

Κότα: Σταμάτα να με κυνηγάς κοτόμυαλε.

Γάτα: Κοτόμυαλε; χα, χα, χα!!!!

Κότα: Είστε ζώα, ζώα, ζώα.

Γάτα: Εμάς είπες ζώα; Εσύ τι νομίζεις πως είσαι;

Κότα: Εγώ είμαι πτηνόν, όπως το καναρίνι. (Το καναρίνι ξυπνάει)

Γάτα: Αυτό μας έλειπε τώρα.

Καναρίνι: Τσίου, τσίου τσίου (πετάει στο δωμάτιο)

Σκύλος: Θα μας ζαλίζει τώρα.

Καναρίνι: Τι πουλί είσαι εσύ;

Κότα: Είμαι κότα.

Καναρίνι: Θές να κελαηδήσουμε;

Κότα: Εγώ δεν κελαηδάω.

Καναρίνι: Κατάλαβα!! (απογοητευμένο). Φεύγω τότε. Τσίου, τσίου
(φεύγει)

Κότα: Καλέ, που πάει;

Γάτα: Έχει κλουβί στο δωμάτιο του μικρού. Όποτε βαριέται έρχεται και
μας κάνει παρέα.

Κότα: Τι ζωή κι αυτή.

Σκύλος: Νύσταξα.

Κότα: Κοπρόσκυλο. (σιγά – σιγά)

Σκύλος: Είπες τίποτα;

Κότα: Όχι, όχι τι να πώ;

Γάτα: Πάω στο παράθυρο να χαζέψω.

Σκύλος: Κι εγώ παω να την πέσω.

Κότα: Αχ, ας κατιάσω κι εγώ, πέρασε η ώρα.

(Μπαίνει η γριά, τα ζώα κοιμούνται, ξυπνούν και μαζεύονται
φοβισμένα σε μια γωνιά).

Γριά: Τι κάνουν τα πουλάκια μου; (Με κακία)

Γάτα: Τρελάθηκε, νομίζει ότι είμαστε όλοι πουλιά.

Γριά: Τι κάνουν τα χρυσά μου; (Προς τον σκύλο) Ού να μου χαθείς, να
μου χαθείς, σκύλος είσαι εσύ βρέ; Αντί να την αρπάξεις και να την
ξεπουπουλιάσεις εσύ την καλοδέχτηκες.

Κότα: Κό! Κό! Κό!

(Μπαίνει η γριά με το παιδί)

Γριά: Γιατί κάθεται η κότα; Λες να γέννησε;

Παιδί: Δεν ξέρω. Πάντως σαν κότα που γεννάει φαίνεται.

Γριά: Και που ξέρεις εσύ; Κάτσε να δω.

Παιδί: Τι είναι;

Γριά: Ένα αυγό.

Παιδί: Αχ! Μπράβο κοτούλα μου.

Γριά: Και το ήθελα για το αυγολέμονο. Άντε το γλίτωσες το μαχαίρι
σιχαμερή!!

(Η γριά φεύγει)

Παιδί: Είδες; Τα καταφέραμε. Σήμερα είδα και την μαμά μου. Έκλαιγε!
Κι εγώ έκλαιγα. Δεν την αγαπώ πολύ από τότε που έφυγε. Ύστερα είπα
πως πρέπει να φύγω, μου έδωσε ένα πεντακοσάρι κι εγώ αγόρασα αυτό το
αυγό. Πάω μέσα τώρα. Κοιμηθείτε!!

(Τα φώτα σβήνουν, μουσική)

(Ανάβουν τα φώτα, τα ζώα ξυπνούν και χασμουριούνται)

Σκύλος: Απόψε που κοιμόμουνα
Είδα στο ονειρό μου:
Με κυνηγούσε στράτευμα
βαρύ, αρματωμένο,
θέλανε να με πιάσουνε
στην σούβλα να με βάλουν.

Γάτα: Φόβος πολύς με έπιασε
πρώτη φορά κι εμένα.
Έχω προαισθήματα κακά
Κάτι θα συμβεί εδώ
Πριν το κοκόρι κράξει.

Σκύλος: Από πού να κράξει κοκόρι μωρή, έχουμε κανένα κόκορα εδώ;

Γάτα: Ο λόγος το λέει, η μαγεία.

Σκύλος: Τον κακό σου τον καιρό! Τι ξέρεις εσύ από μαγεία;

Γάτα: Ας είχα ένα φλιτζάνι καφέ και θα σου έλεγα εγώ!!

Σκύλος: Θέλεις να πιείς καφέ;

Γάτα: Θέλω να δώ τη μοίρα σας.

Σκύλος: Εσύ νομίζεις θα γλιτώσεις;

Κότα: Τι ανάγκη έχει αυτή;

Σκύλος: Κανείς Δε γλιτώνει απ' τη Γριά.

Κότα: Άχ, σήμερα νιώθω κάτι, κάτι ιδιαίτερο.

Γάτα: Τι ιδιαίτερο;

Κότα: Νιώθω κάτι στα σπλάχνα μου, κάτι που μου δίνει μεγάλη χαρά.

Σκύλος: Τι χαρά νιώθεις γλυκιά μου;

Γριά: Σκάσε (*Προς την κότα*). Αλλά κι εσύ βρωμόγατα! Εσύ που ξέρεις τόσα πονηρά κόλπα, κάνε κάτι!

Κότα: Κό! Κό! Κό!

Γριά: Σκάσε είπα ψωρόκοτα! Κοίταξε εδώ, το βλέπεις αυτό το 10;
(*κρεμάει ένα πανό που πάνω είναι γραμμένο το 10*). Αν δεν γεννήσεις σε 10 μέρες θα σε σφάξω, όπως με βλέπεις και σε βλέπω.

(*Μπαίνει το παιδί, τα ζώα τρέχουν κοντά του*)

Παιδί: Τι κάνουν τα χρυσά μου;

Γριά: Μια χαρά είναι δεν τα βλέπεις;

Παιδί: Μπα! Τι βλέπω τους έβαλες άριστα;

Γριά: Ναι, τους έβαλα άριστα, ιδίως στην κότα.

Παιδί: Μπράβο είσαι καλή δασκάλα γιαγιά.

Γριά: Τι δασκάλα και αηδίες; Αν δεν γεννήσει σε 10 μέρες θα την σφάξω.

Παιδί: Την κότα;

Γριά: Όχι την γάτα! (*Η γάτα τρέχει αναστατωμένη*)

Παιδί: Η γάτα είναι χρήσιμη τρωει τα ποντίκια. (*Περνάνε δυο ποντικάκια*).

Γριά: Ας μην γεννήσει σε 10 μέρες και θα δείς.

Παιδί: Εννοείς την κότα;

Γριά: Όχι εννοώ τον σκύλο. (*Ο σκύλος τρέχει να κρυφτεί*)

Παιδί: Ο σκύλος είναι χρήσιμος, μας φυλάει από τους κλέφτες

Γριά: Αν δεν γεννήσει τα λέμε.

Παιδί: Ο σκύλος;

Γριά: Για την κότα μιλάμε, για την κότα!!
(φεύγει)

Παιδί: Γιαγιά, γιαγιά (τρέχει πίσω της)

Σκύλος: Γιατί μας δείχνει αυτό;

Κότα: Αυτό είναι το δέκα.

Γάτα: Και τι σημασία έχει;

Κότα: Έχει και παραέχει! Θέλει να πει πως άμα δεν γεννήσω σε δέκα μέρες θα με σφάζει.

Σκύλος: Αυτό δεν θα γίνει ποτέ, θα την ξεσκίσω με τα δόντια μου.

Γάτα: Εγώ θα της βγάλω τα μάτια.

Σκύλος: Αυτό το δέκα τρωγεται;

Κότα: Όχι είναι αριθμός.

Γάτα: Καλέ που τα ξέρεις εσύ όλα αυτά;

Κότα: Εγώ φίλοι μου ζούσα ελεύθερη.

Σκύλος: Τι θα πει ελεύθερη;

Κότα: Δεν ήμουνα περιορισμένη. Ζούσαμε καμιά δεκαριά κότες κι ένας κόκορας.

Γάτα: Κόκορας; Τι κόκορας;

Κότα: Κοκόρι. Αρσενικιά κότα. Να! Πως λέμε γάτος.

Γάτα: Α!! κατάλαβα.....(γελάει πονηρά)

Σκύλος: Σαν εμένα δηλαδή που είμαι σκύλος.

Κότα: Ναι, αλλά εκείνος ήταν όμορφος.

Σκύλος: Κι εγώ μωρή δε σ' αρέσω;

Κότα: Εκείνος ήταν κόκορας, άλλο πράμα σου λεω.

Γάτα: Εμείς θαρρείς δεν ήμασταν ελεύθεροι;

Κότα: Εσείς; χα, χα, χα!!!

Σκύλος: Εμένα που με βλέπεις με είχανε σε μια ωραία βιτρίνα.

Γάτα: Κι εμένα, εκεί μας είδε ο μικρός και μας αγόρασε.

Σκύλος: Ξέρεις τι κόσμο είδαμε εμείς; Τι αυτοκίνητα!!

Κότα: Βλακείες, εγώ ζούσα μέσα στα δέντρα και στα λουλούδια. Έχω πάει και σχολείο.

Γάτα: Μη μου πεις ότι σ' έπαιρνε κι εσένα το λεωφορείο!

Σκύλος: Φορούσες και ποδιά;

Κότα: Είστε βλάκες! Κοντά στο σπίτι μου ήτανε ένα σχολείο για μικρά παιδιά. Μόλις τα παιδιά έμπαιναν στην τάξη, εγώ και οι αδερφές μου τσιμπούσαμε το σουσάμι από τα κουλούρια στην αυλή κι ότι άλλο πετούσαν τα παιδιά.

Γάτα: Και λοιπόν;

Κότα: Έ!! Εγώ πήγαινα κοντά στα παράθυρα και άκουγα το μάθημα.

Σκύλος: Μα αυτά ήταν για ανθρώπους.

Κότα: Λέγανε ωραία πράγματα. Μιλούσανε και για ζώα.

Γάτα: Τι ξέρεις να μας πεις;

Κότα: Να σας πω ένα τραγούδι;

Σκύλος: Ναι, ναι!!

Κότα: Κάτω στο γυαλό στην άμμο
κάνουν οι κοκόροι γάμο
έτρεξα κι εγώ η κοκόνα
κι αγκυλώθηκα στο γόνα

Μουσική- έρχονται το καναρίνι και τα ποντικάκια

(Ανάβουν τα φώτα. Τα ζώα μόλις έχουν ξυπνήσει και τεντώνονται. Ο σκύλος χασμουριέται).

Κότα: Πολλά σημαδιακά όνειρα είδα απόψε.

Σκύλος: Κι εγώ είδα ωραία όνειρα. Είδα πως ήμουνα λιοντάρι και έτρεχα μέσα στα δάση ελεύθερος!

Κότα: Αχ, εγώ ονειρεύτηκα το κοτέτσι μας, τις αδερφές μου και το Μήτσο μου.

Γάτα: Αμάν μ' αυτό τον Μητσάρα!

Κότα: Τέτοιο κοκόρι δεν υπάρχει, έχει μια φωνή.. κικιρίκου!!!

(Μπαίνουν ξαφνικά η Γριά και πίσω το Παιδί)

Γριά: Να ετοιμαστείς γρήγορα για το σχολείο.

Παιδί: Όχι! Να υποσχεθείς ότι δεν θα κάνεις τίποτα την κότα.

Γριά: Έχει άλλες 8 μέρες (Αλλάζει το νούμερο)

Παιδί: Τι θα γίνει σε 8 μέρες;

Γριά: Αν δεν γεννήσει θα την σφάζω.

(Φεύγει)

Παιδί: (Λυπημένο) Αυτή η κότα έχει τόσο απαλά φτερά! Όταν την χαιδεύω νομίζω πως χαιδεύω τα απαλά μαλλιά της μαμάς μου. Η μαμά έφυγε, χώρισαν.

(φεύγει)

Κότα: Αχ, τι θα κάνω; (με παράπονο)

Γάτα: Μη φοβάσαι.

Σκύλος: Ο μικρός δεν θα αφήσει να πάθεις τίποτα, κι εμάς δεν μας ήθελε η γριά.

Γάτα: Ήθελε να μας πετάξει στα σκουπίδια

Σκύλος: Εμένα μια μέρα μου έριξε φόλα, μόλις την δάγκωσα όμως την έφτυσα. Κόβει το νιονιό μου!

Γάτα: Εμένα με πέταξε από το μπαλκόνι. Αλλά εγώ είμαι εφτάψυχη, δεν της έκανα το χατίρι να πεθάνω.

Κότα: Είναι πολύ κακιά ε;

Γάτα: Εντάξει έχει και το δικίο της!

Κότα: Πιο δικίο δηλαδή;

Γάτα: Φωνάζουν στην πολυκατοικία, δεν θέλουν ενοχλητικά ζώα, ιδίως σκύλους.

Σκύλος: Τι λες μωρή βρωμόγατα; Οι σκύλοι είναι πιστοί όχι ενοχλητικοί.

Γάτα: Αφού γαβγίζετε και δαγκώνετε, ενώ εμείς τίποτα απ' αυτά.

Σκύλος: Εσύ καταβάθος είσαι με τη γριά, σε έχω καταλάβει εγώ.

Γάτα: Εγώ μονάχα με τον εαυτό μου είμαι.

Σκύλος: Φτού σου, εγωίστρια.

Κότα: Σταματήστε, κάποιος είναι στο παράθυρο.

(Εμφανίζεται το περιστέρι στο παράθυρο)

Περιστέρι: Τι κάνετε φίλοι μου;

Σκύλος: Α! εσύ είσαι;

Γάτα: Πώς από δώ;

Περιστέρι: Υπάρχει κανένα κομμάτι ψωμί; Στο δρόμο δεν βρήκα τίποτα.

Κότα: Γιατί κάθεται σ' αυτή τη βρωμερή πόλη και δεν πάς σε κανένα χωριό;

Περιστέρι: Πηγαίνω εκδρομούλες πού και πού! Χθες γύρισα από το Δενδροχώρι.

Κότα: Το Δενδροχώρι; Αυτό είναι το χωριό μου. Μήπως είδες τίποτα κότες, κανένα φουντωτό κοκόρι;

Περιστέρι: Όχι δυστυχώς! Αλλά θα πάει αύριο μια ξαδέρφη μου, θέλεις τίποτα;

Κότα: Χαρτί και μολύβι γρήγορα

Σκύλος: Δεν έχουμε, πες τα, θα τα θυμηθεί το περιστέρι.

Κότα: Να πεις στην ξαδέρφη σου πού βρίσκομαι, ότι ζω ακόμη και θέλω να γυρίσω πίσω.

Περιστέρι: Εντάξει θα το κάνω. Ψωμί υπάρχει;

Κότα: Όσο θες(Δίνει ένα κομμάτι)

Περιστέρι: Ευχαριστώ, φεύγω τώρα!

(Φεύγει)

Κότα: Στο καλό! Αχ, μια ελπίδα ζωντάνεψε μέσα μου. Έτσι μου έρχεται να σε φιλήσω!(Προς την γάτα).

Γάτα: Να μου λείπουν τα σαλιατά σου.

Σκύλος: Δηλαδή μπορεί να φύγεις; Θα κλάψω...

Κότα: Εγώ θα τραγουδήσω. Κό, κό , κό
Κό, κό, κό
Μήτσο θα σε ξαναδώ!!

(Μπαίνει η Γριά με τους αστυνομικούς, τα ζώα μαζεύονται).

Γριά: Σιγά τα ζώα κύριε αστυνόμε!

Αστυνόμος Α: Πώς κυρία μου! Ενοχλούνε! Εκατό φορές με πήρανε τηλέφωνο.

Γριά: Και τι να τα κάνω;

Αστυνόμος Α : Να τα δώσετε. Ζώα στην πολυκατοικία;

Γριά: Σιγά τα ζώα, δεν τα βλέπετε, ψόφια είναι!!

Αστυνόμος Β: Τι βλέπω; Έχετε και κότα;

Γριά: Αυτή θα την σφάξω αύριο-μεθαύριο, μην ανησυχείτε.

Αστυνόμος Α: Καλά, καλά. Πάντως αν με ξαναπάρουν τηλέφωνο θα αναγκαστώ να περάσω πάλι...α...κι αν γεννήσει κανένα αυγό η κότα κράτα μου!

Αστυνόμος Β: Κι εμένα, κι εμένα.

Γριά: Ελάτε τώρα να σας κεράσω ένα καφεδάκι.

(φεύγουν)

Κότα: Πώ! Πώ!! Συμφορά! Τώρα δεν την γλιτώνω με τίποτα, θα λιποθυμήσω. (*Λιποθυμάει*)

Σκύλος: Αέρα, αέρα! (*φυσάει*)

Γάτα: Τι φυσάς ρε βλάκα; Πιάσε από την άλλη να την βγάλουμε στο μπαλκόνι.

(*Σβήνουν τα φώτα*)

(Μπαινει η Γρια κρεμαει το 4 .Τα ζωα κοιμουνται)

Γρια: Περασαν οι μερες κι ακομη τιποτα η ψωροκοτα ουτε ενα αυγο, θα το φαει το κεφαλι της.

(Τα ζωα ξυπνουν σιγα σιγα)

Γρια: Τι θα γινει θα γεννησεις; Δεν εχω αυγο για το αυγολεμονο κοτοσουπα φτιαχνω (ειρωνικα).

Κοτα: κο κο κο!!! (τρεχει).

Γρια: Οσο και να τρεχεις θα ερθει και η σειρα σου (φευγει)

Γατα: Ελπίζω να περισεφει και κανενα κοκαλακι και για μας.

Κοτα : Δε ντρεπεσαι ;

Σκυλος: Ε! Τι θα φαμε επιτελους καλαμποκι;

Κοτα: Τι περιμενω από αγραμματους!

Σκυλος: Α! εσυ δε τρωγεσαι με τιποτα(νευριασμενος)

Κοτα: Μακαρι να μην τρωγομουνα.

(Μπαίνουν δυο πεταλούδες από το παράθυρο)

Γάτα: Δυο πεταλουδίτσες!!

Κότα: Μή τις πειράξεις.

Πεταλούδες: Γειά σας φίλοι μας.

Σκύλος: Πώς από δώ;

Πεταλούδα Α: Αν δεν μούμε στα διαμερίσματα, πώς θα καταλάβετε πως έφτασε η άνοιξη;

Κότα: Άνθισαν και τα λουλούδια;

Πεταλούδα Α: Μόνο άνθισαν; Η φύση είναι πανέμορφη.

Σκύλος: Τί καλά που μπορείτε και πετάτε!

Πεταλούδα Β: Όλα χρειάζονται υπομονή.

Γατα :Τι υπομονη δηλαδη;

Πεταλουδα Β: Πριν βγαλω αυτα τα ομορφα φτερα ημουνα μια απλη καμπια

Σκυλος : Καμπια; (με εκπληξη)

Πεταλουδα Β: Ναι καμπια γι αυτο σας λεω

Γατα :Τι μας λες;

Πεταλουδα Β: Υπομονη (δυνατα)

Σκυλος: Καταλαβες; (προς την κοτα)

Πεταλουδα Β : Και τωρα φευγω εχω πολυ δρομο μπροστα μου.

Σκυλος : Που πας;

Πεταλουδα Β: Σε ενα μεγαλο κηπο στα βορεια , κουραστηκα σημερα.

Γατα : Γιατι;

Πεταλουδα Β: Επισκευτηκα πολλα ζωα στην πολη

Σκυλος: Ειναι πολλοι σαν εμας;

Πεταλουδα Β: Μακαρι να ηταν περισσοτεροι αλλα στις πολυκατοικιες δεν θελουν ζωα.

Γατα : Κι αυτα που ειναι στο δρομο;

Πεταλουδα Β: Αυτα λεγονται αδέσποτα.

Κοτα : Δηλαδη;

Πεταλουδα Β : Δηλαδη δεν εχουν σπιτι

Σκυλος : Και ποιος τα ταιζει;

Πεταλουδα Β: Κανεις.

Γατα : Κι από που τρωνε;

Πεταλουδα Β: Από τα σκουπιδια, τις περισσοτερες φορες

Σκυλος :Από τα σκουπιδια;

Πεταλουδα Β: Ναι από τα σκουπιδια. Λοιπον φευγουμε, εχουμε ηδη αργησει.

(φευγει)

Κοτα : Στο καλο.

Γατα : Ειδες που μας λες για ελευθερια;

Κοτα : Η ελευθερια είναι καλή οι άνθρωποι δεν είναι.

Σκύλος: Ο μικρός είναι, μας αγαπάει.

Γάτα: Εγώ πάντος προτιμώ να τα βρίσκω όλα έτοιμα.

Σκύλος: Τι έτοιμα;

Γάτα: Το φαγάκι μου, τη ζεστή μου γωνίτσα.

Σκύλος: Αυτό να λέγεται!

Κότα: Δε λέω για σας καλά είναι εδώ.

Γάτα: Για σένα δεν είναι;

Κότα: Εγώ είμαι κότα, θέλω άπλα, θέλω τις αδελφές μου και το Μήτσο μου!

Σκύλος: Άντε πάλι.

(Μπαίνει το περιστέρι)

Περιστέρι: Κορίτσια!

Σκύλος: Ε! Όχι και κορίτσια.

Περιστέρι: Ποιά είναι η Ασπρούλα;

Κότα: Εγώ.

Περιστέρι: Αυτό το γράμμα είναι για σένα.

Κότα: Αχ! Ευχαριστώ *(παίρνει το γράμμα)*.

Περιστέρι: Φεύγω. Τά λέμε!!

(Φεύγει).

Κότα: Πως θα το ανοίξω τώρα;

Γάτα: Έχω περιέργεια.

Κότα: *(Ανοίγει το γράμμα)*
Λατρευτή μας Ασπρούλα...

Σκύλος: Ξέρεις να διαβάζεις;

Γάτα: Σκάσε και διάβαζε.

Κότα: *(Διαβάζει)*... Κλαίμε και θρηνούμε για την αιχμαλωσία σου. Το περιστέρι μας έδωσε το μήνυμά σου! Μην στεναχωριέσαι, τώρα που ξέρουμε πως είσαι καλά κάτι θα κάνουμε για να σε ελευθερώσουμε. Σε τσιμπούμε γλυκά-γλυκά όλο το κοτέτσι.

(Η κότα βάζει τα κλάματα)

Γάτα: Μην κλαίς, αφού τα πράγματα είναι ευχάριστα.

(Μπαίνει το παιδί)

Παιδί: Τι κάνουν τα ζωάκια μου;
(Τα ζωά πηγαίνουν κοντά του)

Παιδί: Ησυχία, θα μας ακούσει η γιαγιά!
(Βγάζει κάτι από την τσέπη του και το αφήνει στη φωλιά της κότας)

(Φεύγει)

Κότα: Αχ! Ένα αυγό!

Σκύλος: Τι ωραία, θα το φάμε.

Γάτα: Όλο βλακείες λες. Κάθισε γρήγορα να το ζεστάνεις.

Κότα: Γιατί να το ζεστάνω;

Γάτα: Κάνε αυτό που σου λέω.

(Η κότα κάθεται)

Κότα: Αχ, σκύλε μου, σε λατρεύω (τον αγκαλιάζει).

Γάτα: Δεν είμαστε καλά! (κάνει το σταυρό της).

Σκύλος: Κι εγώ σε λατρεύω κουκλάρα μου.

Γάτα: Μη χειρότερα.

Κότα: Κάτι θα γεννήσω σήμερα.

Γάτα: Εσύ στο τέλος θα μας κάνεις το χρυσό αυγό.

Σκύλος: Αχ, πόσο χαίρομαι!

Κότα: Μου έρχεται να τραγουδήσω από τη χαρά μου.

Σκύλος: Ρίξ' το το άσμα δικιά μου.

Κότα: Κό, κό, κό..(Δυνατά)

Γάτα: Σταμάτα ανόητη θα μας κάψεις.

Κότα: Γιατι; Εγώ είμαι ευτυχισμένη.

Γάτα: Εσύ είσαι ευτυχισμένη, οι άλλοι όμως κοιμούνται.

Κότα: Αχ, τι θα γίνω; Μ' έπιασαν οι πόνοι.

Σκύλος: Θα σε βοηθήσω εγώ.

Γάτα: Ναι, έχει κάνει και μαμή.

Κότα: Πρώτα, πρώτα θέλω μια καλή φωλιά.

Σκύλος: Αυτή καλή δεν είναι;

Κότα: Αν τη γυρίσεις λίγο πιο δω, λίγο προς τα κει.. έτσι! (ο σκύλος κάνει ότι του λει η κότα).

Γάτα: Άντε καλά είναι.

(Μπαίνει το παιδί)

Παιδί: Τι κάνουν τα ζωάκια μου; Κοτούλα μου καλά είσαι; γιατί κάθεσαι στη φωλιά; Σήμερα δεν έχω φράγκο. Να δούμε πως θα σου αγοράσω αυγό. Σήμερα οι орνιθοτρόφοι θα κάνουν διαδήλωση, γιατί οι κότες και τ' αυγά πουλιούνται σε υψηλές τιμές. Θα έχουν και κότες μαζί τους.

(Μπαίνει η Γριά)

Γριά: Γιώργο παιδί μου, που είσαι;

Παιδί: Εδώ γιαγιά!

Γριά: Πρωί-πρωί με τα βρωμερά σου ζώα;

Παιδί: Έρχομαι τώρα.

Γριά: Έλα θα αργήσεις πάλι.

(φεύγουν)

Κότα: Ακούσατε τι είπε ο μικρός;

Γάτα: Τι είπε;

Κότα: Σήμερα οι орнιθοτρόφοι έχουν διαδήλωση.

Σκύλος: Τι μ' αυτό;

Κότα: Θα είναι και το αφεντικό μου.

Γάτα: Και λοιπόν;

Κότα: Θα έχει μαζί του τις αδερφές μου και το Μήτσο μου.

Σκύλος: Τι σκέφτεσαι;

Γάτα: Ο Μήτσος ξέρει την διεύθυνση από το περιστέρι.

Κότα: Ακριβώς.

Σκύλος: Θα έρθει να σε δει;

Κότα: Θα έρθει να με πάρει.

Γάτα: Λες;

Κότα: Είμαι σίγουρη.

Σκύλος: Τι θα κάνουμε;

Κότα: Άνοιξε το παράθυρο να είμαστε έτοιμοι. *(Ο σκύλος ανοίγει το παράθυρο)*

Κότα: Αχ, πονάω

Γάτα: Άντε θα έρθει ο Μήτσος κι εσύ ακόμη θα γεννάς.

Κότα: Γεννάω, γεννάω... *(Τα ζώα της κλείνουν το στόμα)*

Σκύλος: Μακριά από το αυγό μου βρωμόσκυλο.

Γάτα: Χα, χα, χα, τώρα έγινες βρωμόσκυλο.

Σκύλος: Δεν πειράζει, τώρα είναι μάνα, έχει παιδί.

Γάτα: Ενώ εμείς τίποτα ε;

Σκύλος: Να γεννήσουμε κι εμείς κανένα αυγό.

Γάτα: Τι λες βρε βλάκα; Γεννούν οι σκύλοι αυγά;

Κότα: Τα ζώα σαν εσάς γεννούν ζωντανά ζωάκια.

Σκύλος: Καλά, καλά μη κουράζεσαι!
(Ξαφνικά η κότα σηκώνεται)

Κότα: Τώρα θα τραγουδήσω, Δε με σταματάει τίποτα.

Σκύλος: Για το Θεό, μη το κάνεις αδερφή!!

Γάτα: Τραγούδα να δούμε τι θα καταλάβεις, η Γριά έχει πάει στον μπακάλη.

Κότα: Το πρώτο μου αυγό
το πρώτο μου παιδάκι
θα βγει απ' το φλοιό
και θα' ναι κιτρινάκι.

(Εμφανίζεται ο πετεινός στο παράθυρο)

Κότα: Αχ, ο Μήτσος.

Πετεινός: Ακόμη δεν είσαι έτοιμη Γρήγορα θα φύγει το φορτηγό του αφεντικού.

Κότα: Τώρα, τώρα... να πάρω το αυγό μου.

Πετεινός: Άφησε τώρα το αυγό, θα κάνεις άλλα.

Κότα: *(Παίρνει το αυγό)* Γεια σας αγγελούδια μου!! Θα σας θυμάμαι πάντα *(τους ἀγκαλιάζει)*.

Σκύλος: Κι εμείς σ' αγαπάμε.

Γάτα: Μη μας ξεχάσεις.

Κότα: Να μου φιλήσετε τον μικρό!!

(φεύγει)

Γάτα: Έφυγε !! *(με παράπονο)*

Σκύλος: Πάλι μόνοι.

Γάτα: Μη στεναχωριέσαι, εκεί που πάει θα είναι ευτυχισμένη.

Σκύλος: Ναι, έχεις δίκιο.

Γάτα: Κι εμείς είμαστε ευτυχισμένοι, έχουμε τον μικρό που μας αγαπάει.

Σκύλος: Πάμε στο μπαλκόνι να την χαιρετήσουμε.

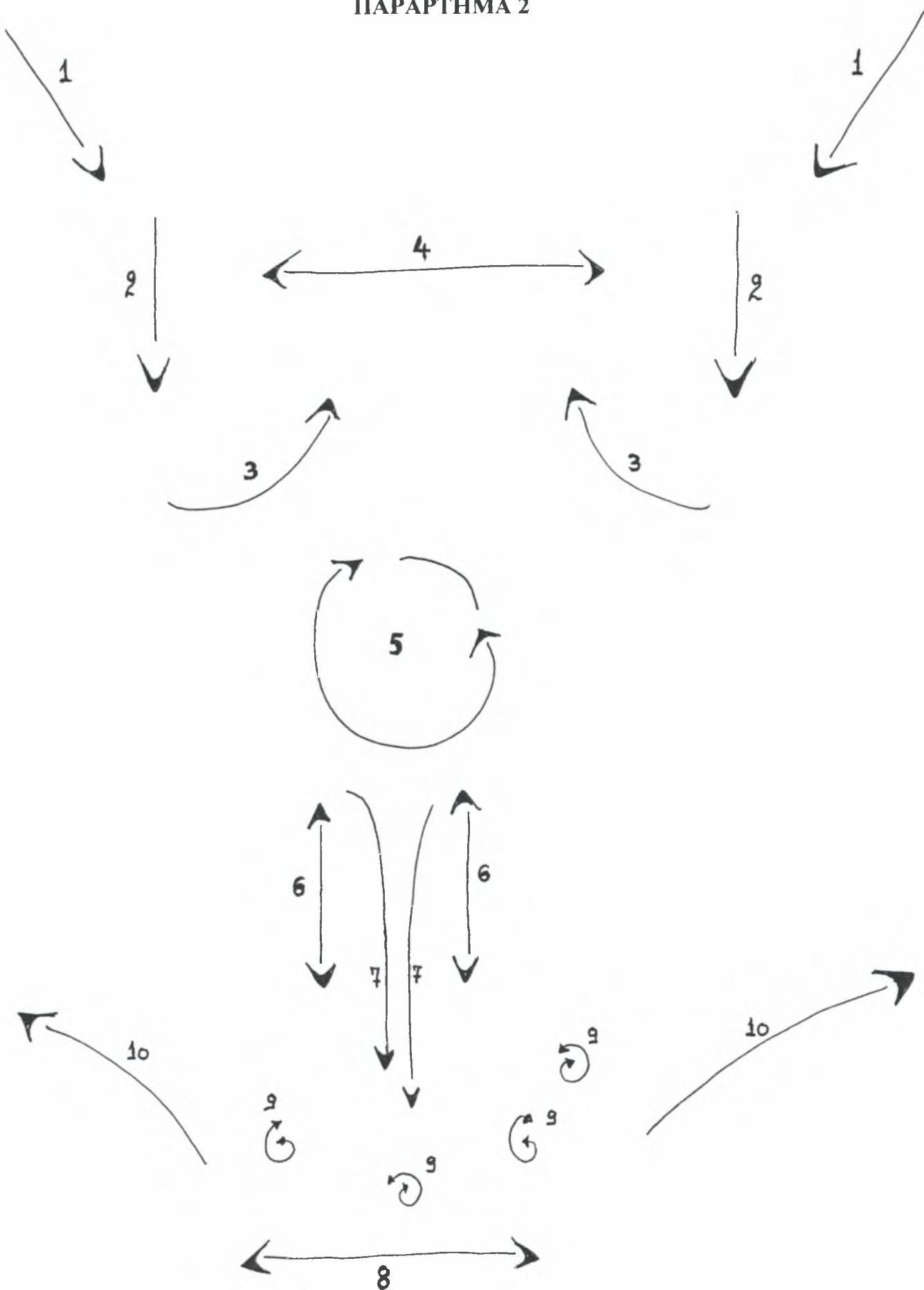
Γάτα: Ναι, ναι πάμε.

(Τρέχουν χαρούμενοι)

ΜΟΥΣΙΚΗ

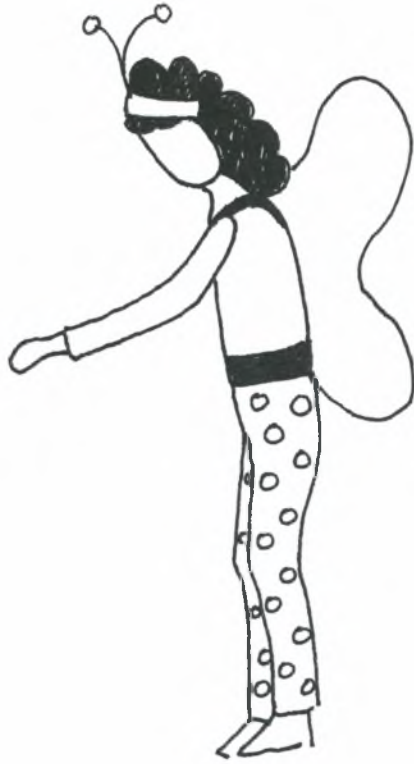
ΤΕΛΟΣ

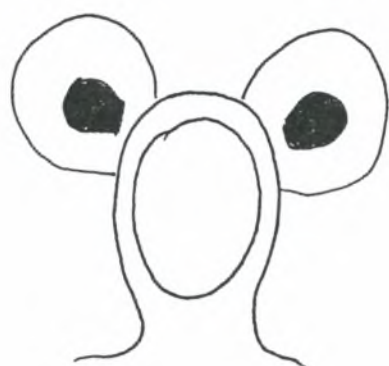
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Charles H. Anderson** (1986), Προς μια νέα κοινωνιολογία ,
Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Επιμέλεια Θεανώ Καλλιδικάκη** (1998), Μεγαλώνοντας σε Ίδρυμα,
Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Επιμέλεια Θεανώ Καλλιδικάκη** (Άννα Λαμπρίδη 1998), Μεγαλώνοντας σε Ίδρυμα,
Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Άλκηστις Κοντογιάννη** (2000), Η Δραματική τέχνη στην Εκπαίδευση,
Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Κωνσταντίνος Ν. Μπακιρτζής** (Moreno 1993), Η Δυναμική της αλληλεπίδρασης και
επικοινωνίας, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Μανόλης Φιλιππάκης** (1993), Κοινωνικό θέατρο
Αθήνα: Εκδόσεις Αερόστατο
- K. Lewin** (1947), Decision de groupe et changement social, dans. A. Levy (trad. et ed),
Psychologie sociale, textes fondamentaux, Paris, Dunod, 1972
- Ernst Meyer** (1987), Ομαδική διδασκαλία, θεμελίωση και παραδείγματα
Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη
- Ε. Παπαδάκη-Μιχαηλίδη** (1995), Η σιωπηλή γλώσσα των συναισθημάτων
Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Αθηνά Χατζούλη** (2001), Οι έννοιες της συλλογικότητας και της ατομικότητας στις ομάδες
εμφύχωσης. Πρακτική ημερίδα με θέμα: Ψυχοκοινωνικές διαδικασίες και Εμφύχωση στην
εκπαίδευση , Βόλος: Υπο δημοσίευση
- Λάκης Κουρετζής-Άλκηστις** (1993), Θεατρική αγωγή 1
Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως διδακτικών βιβλίων
- Alain Blanchet-Alain Trognon** (1997), Ψυχολογία ομάδων, θεωρητικές προσεγγίσεις και
εφαρμογές των ομαδικών μοντέλων
Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας
- J.P Codol** (1984), Groupe structure: attraction, coalition, communication and power, in G.
Lindzay and E. Aronson (eds.) Handbook of social psychology, vol.4, Reading, Addison-
Wesley.
- E.M Lipiansky** (1992), Identite et communication: l' experience groupale, Paris, P.U.F
- J.P Codol** (1979), Semblables et differents: Recherches sur la quete de la similitude et de la
differentiation sociale, These de doctorat d' Etat, Universite de Provence, Aix-en-Provence.
- R. MacKenzie** (1990), The changing role of emotion in group psychotherapy, in R. Plutchik
and Kellerman (eds) Emotion, theory research and experience, vol 5, New York, Academic
Press, p.147-172
- J.D Steiner** (1947), Group process and productivity, New York, Academic Press
- S. Freud** (1921), Psychologie des foules et analyse du moi. Essais de psychanalyse, Paris,
Payot, 1981, p.117-217

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000064319